



KURZEMES  
PLĀNOŠANAS  
REĢIONS

# CIVITTA

## PĒTĪJUMS

Kuršu vēsturi raksturojoši tūrisma resursi Kurzemē jauna  
tūrisma maršruta “Baltu ceļš” izveidei

Iepirkuma id. nr. KPR 2017/8-4/LLI-187/1

**Kurzemes plānošanas reģions**

Reģ. Nr. 90002183562

Avotu iela 12,  
Saldus, LV-3801

**SIA “Civitta Latvija”**

Reģ. Nr. 40103391513

Maskavas iela 6,  
Rīga, LV-1050

Pētījuma gala versija

2018. gada 2. jūlijā

## Saīsinājumi un apzīmējumi

|               |                                                                                                          |
|---------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| g. t. pr. Kr. | Gadu tūkstošā pirms Kristus                                                                              |
| KPR           | Kurzemes plānošanas reģions                                                                              |
| KTA           | Kurzemes tūrisma asociācija                                                                              |
| LVM           | Latvijas valsts meži                                                                                     |
| Pētījums      | Pētījums kuršu vēsturi raksturojoši tūrisma resursi Kurzemē jauna tūrisma maršruta "Baltu ceļš" izveidei |
| P.            | punkts                                                                                                   |
| TIC           | Tūrisma informācijas centrs                                                                              |
| TLMS          | Tautas lietišķās mākslas studija                                                                         |
| TS            | Tehniskā specifikācija                                                                                   |
| ZOO           | Zoodārzs                                                                                                 |
| ZPR           | Zemgales plānošanas reģions                                                                              |
| Z/s           | Zemnieku saimniecība                                                                                     |

# Saturs

|                                                                                                               |           |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>SAĪSINĀJUMI UN APZĪMĒJUMI .....</b>                                                                        | <b>2</b>  |
| <b>KOPSAVILKUMS .....</b>                                                                                     | <b>4</b>  |
| <b>1. AR KURŠU VĒSTURI UN DZĪVESVEIDU SAISTĪTU TŪRISMA PIESAISTES VIETU KURZEMĒ ATLASE .....</b>              | <b>6</b>  |
| 1.1. 70 līdz 100 tūrisma piesaistes vietu identificēšana un atlase .....                                      | 6         |
| 1.2. Nemateriālā kultūras mantojuma identificēšana .....                                                      | 11        |
| <b>2. KURŠU DZĪVESVEIDU RAKSTUROJOŠU TŪRISMA PIESAISTES VIETU ATLASE UN ORIGINĀLAPRAKSTU IZVEIDOŠANA.....</b> | <b>26</b> |
| 2.1. 30 tūrisma piesaistes vietu atlase un oriģinālaprakstu izveide .....                                     | 26        |
| 2.2. Oriģinālraksti Latvijas nacionālajam tūrisma portālam .....                                              | 55        |
| <b>3. TŪRISMA MARŠRUTS “BALTU CEĻŠ” UN TEMATISKIE MARŠRUTI .....</b>                                          | <b>57</b> |
| 3.1. Tūrisma maršruts “Baltu ceļš” .....                                                                      | 57        |
| 3.2. 4 tematisko tūrisma maršrutu izstrāde Kurzemē .....                                                      | 58        |
| <b>4. TŪRISMA PAKALPOJUMU SNIEGŠANAS VIETU ATLASE KURZEMĒ .....</b>                                           | <b>65</b> |
| 4.1. Kritēriji nakšņošanas pakalpojumu sniedzēju atlasei .....                                                | 65        |
| 4.2. Kritēriju ēdināšanas pakalpojumu sniedzēju atlasei .....                                                 | 71        |
| <b>5. PRIEKŠLIKUMI.....</b>                                                                                   | <b>77</b> |
| <b>PIELIKUMI .....</b>                                                                                        | <b>80</b> |

## Kopsavilkums

Saskaņā ar pakalpojuma līgumu Nr. 8-4/LLI-187/1, tika veikts pētījums par kuršu vēsturi raksturojošiem tūrisma resursiem Kurzemē jauna tūrisma maršruta “Baltu ceļš” izveidei. Pētījums veikts Latvijas-Lietuvas pārrobežu projekta LLI-187 “Starptautiskais kultūras maršruts “Baltu ceļš”/ “International cultural route “Balts' Road”” ietvaros. Pētījuma mērķis apkopot un identificēt ar kuršu vēsturi saistītos tūrisma resursus Kurzemē, izveidojot jaunu tūrisma maršrutu “Baltu ceļš”, tādējādi sekmējot sasniegt projekta mērķi: palielināt apmeklētāju skaitu Latvijas un Lietuvas pierobežas reģionos, izveidojot starptautiskas nozīmes kultūras tūrisma maršrutu “Baltu ceļš”. Pētījums veikts, ņemot vērā maršruta potenciālu iekļauties Eiropas Komisijas iniciatīvas par kultūras tūrisma maršrutiem sarakstā.

Pētījums tika veikts no 2018.gada janvāra līdz 2018.gada jūlijam (6 mēnešus). Tā izstrādi vadīja Kristaps Kovaļevskis, konsultāciju uzņēmuma “Civitta Latvija” projektu vadītājs, kuram asistēja Līvis Lāma “Civitta Latvija” konsultants. Projekta eksperti bija Artis Gustovskis tūrisma jomā, Andris Grīnbergs kultūras mantojuma jomā un Armands Slokenbergs mārketinga un komunikācijas jomā. Veicot pētījumu, notika konsultācijas ar reģiona tūrisma un informācijas centru pārstāvjiem, nozaru asociācijām, nevalstiskajām organizācijām, valsts un pašvaldību iestādēm u.c. Pētījuma izstrādes procesā tika veidota sadarbība ar Zemgales plānošanas reģionu un partneriem no Lietuvas: Šauļu tūrisma informācijas centru un Nacionālo reģionu attīstības aģentūru. Pētījumā tika izmantotas tādas informācijas ieguves metodes kā publiski pieejamo datu apkopošana un analīze, nozares ekspertu intervijas, daļēji strukturētas intervijas ar tūrisma pakalpojumu sniedzējiem, tūrisma piesaistes vietu apsekošana. Pētījums sastāv no 5 sadaļām:

1. Ar kuršu vēsturi un dzīvesveidu saistītu tūrisma vietu atlase;
2. Kuršu dzīvesveidu raksturojošu tūrisma piesaistes vietu atlase un oriģinālrakstu izveidošana;
3. Tūrisma maršruts “Baltu ceļš” un tematiskie maršruti;
4. Tūrisma pakalpojumu sniegšanas vietu atlase Kurzemē;
5. Priekšlikumi.

Indoeiropieši bija viena no pasaules pirmtautām, kas sadaloties, veidoja pamatus lielākajai daļai Eiropas tautu, tostarp baltu tautu grupai, kā arī senindiešiem un irāņiem<sup>1</sup>. Balti apdzīvoja teritoriju no tagadējās Polijas līdz Krievijas Eiropas daļas vidienai. Kurši līdzās latgaļiem, sēļiem, zemgaļiem, prūšiem, jātvingiem, galindiem, augštaišiem un žemaišiem bija viena no senajām baltu ciltīm. Baltu priekšteči tagadējās Latvijas teritorijā ienāca apmēram 3. g. t. pr. Kr., sajaucoties ar šeit dzīvojošajiem pirmiedzīvotājiem, bet mums zināmās baltu ciltis, tai skaitā kurši, izveidojās ap 5.gs. Kurši dažādos laikos apdzīvojuši atšķirīgas teritorijas, sākotnēji apmetoties tagadējās Lietuvas ziemeļrietumos un Latvijas dienvidrietumos, bet vēlāk aptverot arī Ziemeļkurzemi. 12.-13. gs. baltu tautu tālāko attīstību pārtrauca vācu krustnešu ienākšana un Livonijas izveidošana. Tālākā vēstures gaitā Baltijas reģionā notika vairāku baltu tautu asimilēšana (senprūši, jātvingi), kā arī vienotas latviešu tautas izveidošanās tagadējās Latvijas teritorijā, bet Lietuvas dižkunigaitijas zemēs – lietuviešu.

Kurši bija prasmīgi kareivji un tirgotāji, kas Eiropas kontekstā ievērojami gan ar savu spēju mēroties ar spēkiem kā līdzīgs ar līdzīgu ar skandināviem, gan ar noturīgo pagānticību, ko Eiropai kristietībai izdevās salauzt kā vienu no pēdējām. Kuršu karotāju slava atbalsojās pāri Baltijas jūrai dažādās skandināvu hronikās, kas aicina Dievu aizsargāt viņus pret kuršu nežēlīgajiem iebrukumiem. Kuršu karotāju gars izpaudās ne tikai uzbrukumos skandināviem, bet arī aizsargājot savus pilskalnus, kas bija krietni nocietināti un ārkārtīgi grūti ieņemami. Kuršu dzīvesveidā lielu lomu ieņēma pagānticība, kurā pastāvēja daudz dažādu dievību, kuru labvēlībai tika veikti rituāli, izmantojot dažādas kulta vietas – piemēram, svētos akmeņus un kokus, svētbirzis un mežus, kas kuršus atšķīris no citām baltu ciltīm. Karotāju gars un noturīgā pagānticība ierobežojusi kristietības izplatību, kas kļuva iespējama tikai 13. gs. pēc asiņainām cīņām, tomēr pilnībā seno ticību nav

---

<sup>1</sup> <https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?cid=31399&r=2&lid=31399&q=balti&h=40.79999923706055>

izdevies izskaust un tā saskatāma arī dažādos mūsdienu reliģiskajos rituālos. Lai gan kurši sen izzuduši, to nepakļāvīgais gars arvien jūtams latviešu un lietuviešu tautās.

Pētījuma ietvaros tika identificētas 70-100 tūrisma piesaistes vietas (sadaļa 1.1.), kas reprezentē kuršu kultūrvēsturisko un dabas mantojumu, no kurām tika atlasītas un apsekotas vairāk nekā 30 vietas, no kurām pašas izteismīgākās tika ieteiktas starptautiskā tūrisma maršruta “Baltu ceļš” izveidei (sadaļa 3.1.) un par kurām tika izveidoti oriģinālapraksti (sadaļa 2.1.). Paralēli kopējam maršrutam, uzsverot kuršu nemateriālā mantojuma būtiskākos aspektos (sadaļa 1.2.), kas saglabājušies līdz mūsdienām, tika izveidoti 4 tematiskie maršruti (sadaļa 3.2.):

- Sajūti kuršu spēku!
- Izbaudi kuršu bagātību!
- Izjūti kuršu svētumu!
- Pa vadoņu takām kuršu zemēs!

Maršruta un tajā iekļauto objektu popularizēšanai tika izveidoti 4 oriģinālraksti (sadaļa 2.2.) Latvijas oficiālajam tūrisma portālam ([www.latvia.travel](http://www.latvia.travel)). Tāpat tika sagatavoti kritēriji un pēc tiem atlasīti nakšņošanas un ēdināšanas pakalpojumu sniedzēji Kurzemē (sadaļas 4.1. un 4.2.).

Visbeidzot tika sagatavoti priekšlikumi starptautiskā tūrisma maršruta “Baltu ceļš” pilnveidošanai un attīstīšanai, fokusējoties uz tajā iekļauto vietu attīstību, maršruta popularizēšanas idejām, kā arī ieteikumiem iespieddarba izveidē.

# 1.Ar kuršu vēsturi un dzīvesveidu saistītu tūrisma piesaistes vietu Kurzemē atlase

Pētījuma ietvaros tika atlasītas ar kuršu vēsturi un dzīvesveidu saistītas tūrisma vietas, kas atspoguļo kuršu vērtības un ir atbilstošas mūsdienu tūrisma vajadzībām. Tās tika iedalītas 5 nozarēs (detalizētāku informāciju skatīt 1. pielikumā) – kultūrvēsturiskais mantojums (piemēram, pilskalni, kapi, muzeji u.c.), dabas mantojums (bedrīšakmeņi, dižkoki, avoti u.c.), saimnieciskās darbības vietas (saimniecības), amatniecības (amatnieku darbnīcas) un atpūtas vietas.

Atbilstoši pētījuma tehniskajai specifikācijai (turpmāk – TS) tika:

1. Apkopotas un identificētas ar kuršu vēsturi un dzīvesveidu saistītas materiālā un nemateriālā kultūras mantojuma esošās un potenciālās tūrisma piesaistes vietas Kurzemē;
2. Izveidoti apraksti par kuršu dzīvesveidu raksturojošām tūrisma piesaistes vietām, tādējādi izveidojot bāzi jaunu tūrisma produktu izstrādei, maršrutu plānošanai;
3. Izstrādāts starptautisks tūrisma maršruts “Baltu ceļš” un tematiskie maršruti;
4. Noteikti kritēriji ēdināšanas un nakšņošanas vietu iekļaušanai jaunajā tūrisma maršrutā, un atbilstoši tiem atlasītas ar kuršu vēsturi saistītas un dzīvesveidu atspoguļojošas tūrisma pakalpojumu vietas Kurzemē;
5. Sniegti priekšlikumi starptautiskā tūrisma maršruta “Baltu ceļš” pilnveidošanai un attīstīšanai.

## 1.1. 70 līdz 100 tūrisma piesaistes vietu identificēšana un atlase

Pirmais pētījuma solis bija potenciālo tūrisma objektu apzināšana Kurzemē. Šim uzdevumam tika izmantoti sekojoši informācijas avoti:

- Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu saraksts ([mantojums.lv](http://mantojums.lv)),
- Latvijas īpaši aizsargājamās dabas teritoriju saraksts ([daba.gov.lv](http://daba.gov.lv)),
- Kultūras zīmi “Latviskais mantojums” saņēmušo vietu saraksts ([celotajs.lv](http://celotajs.lv)),
- Kultūras zīmi “Latviešu virtuve” saņēmušo vietu saraksts ([celotajs.lv](http://celotajs.lv)),
- Saimniecību saraksts mājaslapā “Ražots Kurzemē” ([madeinkurzeme.lv](http://madeinkurzeme.lv)),
- Projekta “Senās kulta vietas – Baltijas jūras piekrastes kopīgā identitāte” materiāli ([ancientsites.eu](http://ancientsites.eu)),
- Kurzemes tūrisma asociācijas informācija ([kurzeme.lv](http://kurzeme.lv); turpmāk – KTA),
- Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras tūrisma departamenta informācija ([latvia.travel](http://latvia.travel)),
- Kurzemes Tūrisma informācijas centru (turpmāk – TIC) anketēšanas dati,
- Pētījuma “Tirgus izpēte ģimeņu atpūtas parka un kempinga izveidošanai Kuldīgas pilsētā” dati,
- U.c. publiski pieejama informācija, kā arī ekspertu zināšanas.

Kopumā tika identificētas vairāk nekā 400 tūrisma piesaistes vietas, kurām tika novērtēta saistība ar kuršu vēsturi un dzīvesveidu. Tāpat tika izvērtēta tūrisma piesaistes vietu atbilstība mūsdienu prasībām, veids kādā vēsturiskais mantojums iedzīvīnāts 21. gs. Pētījuma ietvaros tika izvērtētas sekojošas nozares: kultūrvēsturiskais mantojums, dabas mantojums, muzeji un to ekspozīcijas, lietišķā māksla un amatniecība, atpūta, saimniecības. Objektiem tika piešķirti 3 veidu novērtējumi – atbilst jeb piesaistes vieta vēsturiski ir saistīta ar kuršu kultūrvēsturisko mantojumu; daļēji atbilst jeb piesaistes vietās atrodami elementi, kuri nav tiešs kuršu kultūrvēsturiskais mantojums, bet kas raksturo kuršu iespējamo dzīvesveidu; neatbilst – objekts nav saistāms ar kuršu kultūrvēsturisko mantojumu. No 400 objektu saraksta tika atlasīti apmēram 200 objekti, kas pilnībā vai daļēji saistāmi ar kuršu kultūru un veikts to novērtējums atbilstoši detalizētiem vērtēšanas kritērijiem (skatīt Tabula 1), no kuriem būtiskākie tika pareizināti ar koeficientu 1,5 vai 2.

Tabula 1 Tūrisma objektu vērtēšanas kritēriji

| Kritērijs                       | Skaidrojums                                                                                          | Kā tiek vērtēts                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|---------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Informācijas pieejamība</b>  | Par tūrisma piesaistes vietu pieejamā informācija, objekta atpazīstamība                             | <u>Informācija pieejama:</u><br>Latvia.travel mājaslapā – 3 p.;<br>Tūrisma informācijas centrā – 2 p.;<br>Citur internetā – 1 p.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| <b>Interaktivitāte</b>          | Tūrisma piesaistes vietā piedāvātās darbošanās iespējas                                              | <u>Objektā ir:</u><br>Ko redzēt – 1 p.;<br>Uzzināt, izzināt – 2 p.;<br>Darīt – 3 p.<br><i>Rezultāts reizināts ar koeficientu 1,5</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| <b>Autentiskums</b>             | Atbilstība kuršu kultūrai, vēsturiskajiem notikumiem                                                 | <u>Objekts ir:</u><br>Mūsdienu interpretācija – 1 p.;<br>Autentiska vēstures vērtība – 2 p.;<br>Autentisks objekts, kas mūsdienīgi interpretēts – 3 p.<br><i>Rezultāts reizināts ar koeficientu 2</i><br><br><u>Paskaidrojums:</u> par autentisku vēstures vērtību tiek uzskatītas tūrisma piesaistes vietas, kurām izsekojama saistība ar vēsturiskiem notikumiem, kā arī to pazīmes līdz mūsdienām saglabājušās maksimāli neskartas. Ar mūsdienu interpretāciju tiek izprastas tūrisma piesaistes vietas, kurās izmantoti elementi, kas raksturīgi noteiktam laika periodam, kultūrai, bet kas konkrētajā tūrisma piesaistes vietā izmantots jaunā veidā, mainītas tā pazīmes, kā arī nav precīzi izsekojama saistība ar konkrētiem vēsturiskiem notikumiem. Autentisks objekts, kas mūsdienīgi interpretēts ietver abas iepriekšminētās pazīmes. Saistībā ar kuršu vēsturi par autentiskām vēstures liecībām tiek uzskatīti pilskalni, kulta vietas – kulta akmeņi, meži un birzis, avoti, alas u.c., kā arī dažādi darbarīki, ieroči, citas senlietas, kuru autentiskums apliecināts arheoloģiskajos izrakumos vai par tiem pieejama informācija vēstures fondos. |
| <b>Stāsta bagātība</b>          | Ar tūrisma piesaistes vietu saistītā stāsta bagātība, kas radītu interesi potenciālajos apmeklētājos | <u>Stāsts ir:</u><br>Faktuāls, neizvērsti stāsts (sasaiste ar kuršiem neliela, saistīta ar kādu detaļu) – 1 p.;<br>Izvērsti stāsts (sasaiste ar ne pārāk nozīmīgu kuršu kultūras, vēstures elementu) 2 p.;<br>Izvērsti, bagātīgs un kuršu kultūrā nozīmīgs stāsts (vietai, objektam liela un nozīmīga sasaiste ar kuršu vēsturi un kultūru) – 3 p.<br><i>Rezultāts reizināts ar koeficientu 1,5</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| <b>Pakalpojumu daudzveidība</b> | Objekta tuvumā pieejamo pakalpojumu daudzveidība                                                     | <u>Objektā:</u><br>Netiek piedāvāti pakalpojumi – 0 p.;<br>Pieejami 1-2 pakalpojumi (piemēram, gida) – 2 p.;                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |

| Kritērijs                                         | Skaidrojums                                                                                             | Kā tiek vērtēts                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|---------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                   |                                                                                                         | Ir plašs pakalpojumu klāsts, 3 un vairāk pakalpojumi – 3 p.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| <b>Atbilstība mērķauditorijai</b>                 | Atbilstība būtiskākajiem tūristu segmentiem Kurzemē (skatīt detalizētāku segmentu aprakstu zem tabulas) | <p>Atbilstība kādam no 4 būtiskākajiem Kurzemes tūristu profiliem (profili no 2016.g. veikta <i>Civitta</i> pētījuma detalizētāk aprakstīti zem tabulas):</p> <p>18-28 gadi – aktīva darbošanās, izpēte – 1. p;</p> <p>49-64 gadi – māksla, kultūra, relaksācija – 1. p;</p> <p>Ģimenes:</p> <p>Vecāki (29-48 gadi) un jaunāki bērni – rotaļas, ūdens atrakcijas – 1. p;</p> <p>Vecāki (29-48 gadi) un bērni pusaudžu vecumā – izziņa, interaktivitāte, dzīvnieki – 1. p</p> <p><i>Rezultāts reizināts ar koeficientu 1,5</i></p> |
| <b>Tuvums līdz Liepājai, Kuldīgai, Ventspilij</b> | Objekta atrašanās vieta un attālums līdz lielākajiem tūrisma centriem Kurzemē                           | <p><u>Attālums no galvenajiem tūristu galamērķiem Kurzemē:</u></p> <p>Mazāk nekā 30 min – 3 p.;</p> <p>30 līdz 60 min – 2 p.;</p> <p>60+ min – 1 p.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |

Balstoties uz 2016. gadā *Civitta* veikto pētījumu projekta “Investīciju piesaistes materiālu izstrāde Kuldīgas novada pašvaldībai projektam „Tirgus izpēte ģimeņu atpūtas parka un kempinga izveidošanai Kuldīgas pilsētā” ietvaros, tika identificēti četri būtiskākie tūristu profili Kurzemē:

- 1) Jaunieši vecumā no 18 līdz 28 gadiem, kuriem interesē tūrisma piesaistes vietas, kas piedāvā aktīvu atpūtu (piemēram, šķēršļu trases), sportiskas aktivitātes, izziņas nodarbības. Šo profilu pārsvarā pārstāv lietuviešu tūristi.
- 2) Ģimenes, kuras sastāv no vecākiem vecumā 29-48 gadi un jaunākiem bērniem. Priekšroka tiek dota tūrisma objektiem, kas piedāvā bērniem piemērotas nodarbības (piemēram, rotaļas), ūdens atrakcijas, atpūtu pie dabas. Šo profilu pārsvarā pārstāv igauņu un latviešu tūristi.
- 3) Ģimenes, kuras sastāv no vecākiem vecumā 29-48 gadi un bērniem pusaudžu vecumā. Priekšroka tiek dota tūrisma objektiem, kas piedāvā atpūtu un relaksāciju, kā arī izziņas aktivitātes, kurās pašiem ir iespēja iesaistīties. Šo profilu pārsvarā pārstāv igauņu un latviešu tūristi.
- 4) Vidējās un vecākās paaudzes tūristi (vecumā 49-64), kuriem interesē atpūta un relaksācija, aktivitātes dabā, mākslas un kultūras pasākumi, kā arī objekti. Šo profilu pārsvarā pārstāv igauņu tūristi.

Atbilstoši detalizētajam novērtējumam tika atlasīti 100 objekti, kuru uzskaitījums (sakārtots pēc atrašanās vietas) un kopējais vērtējums redzams tabulā zemāk, bet detalizēts vērtējums pieejams 1. pielikumā – Excel darbagrāmata ar kuršu kultūru saistītiem 70 līdz 100 tūrisma objektiem, kā arī 25-30 tūrisma piesaistes vietām.

**Tabula 2 Tūrisma piesaistes vietu saraksts**

| Tūrisma objekts                | Atrašanās vieta                | Novērtējums |
|--------------------------------|--------------------------------|-------------|
| <b>SERDES rezidenču centrs</b> | Aizputes novads, Aizpute       | 9,10        |
| <b>Dzintares pilskalns</b>     | Aizputes novads, Lažas pagasts | 4,90        |



| Tūrisma objekts                               | Atrašanās vieta                   | Novērtējums |
|-----------------------------------------------|-----------------------------------|-------------|
| Rīgas ZOO filiāle "Cīruļi"                    | Aizputes novads, Kalvenes pagasts | 7,79        |
| Dižgabala kalns Alsungā                       | Alsungas novads, Alsunga          | 8,44        |
| Maizes ceptuve "Suitu maize"                  | Alsungas novads, Alsunga          | 5,75        |
| Suitu rija                                    | Alsungas novads, Alsunga          | 7,56        |
| Spēlmaņu krogs                                | Alsungas novads, Alsunga          | 9,44        |
| Bārtas muzejs                                 | Grobiņas novads, Bārtas pagasts   | 8,40        |
| Akmeņkalnu Velnapēdas akmens                  | Dundagas novads, Dundaga          | 5,50        |
| Puiša kalna pilskalns                         | Dundagas novads, Dundagas pagasts | 5,17        |
| Z/s Ziedkalni                                 | Dundagas novads, Dundagas pagasts | 6,44        |
| Āžu stāvakmens                                | Dundagas novads, Dundagas pagasts | 6,06        |
| Durbes kaujas piemiņas vieta                  | Durbes novads, Durbe              | 7,75        |
| Vecpils pilskalns                             | Durbes novads, Naujenes pagasts   | 4,69        |
| Vārtājas pilskalns                            | Grobiņas novads, Gaviezes pagasts | 5,21        |
| Grobiņas arheoloģiskais ansamblis             | Grobiņas novads, Grobiņa          | 10,17       |
| Padambju bedrīšakmens                         | Grobiņas novads, Grobiņa          | 5,54        |
| Aktīvā tūrisma centrs „Kuršu Vikingu apmetne” | Grobiņas novads, Grobiņa          | 10,63       |
| „Pods” keramikas darbnīca                     | Grobiņas novads, Grobiņas pagasts | 6,75        |
| Odziņu bedrīšakmens                           | Grobiņas novads, Medzes pagasts   | 5,54        |
| Mātras (Kalnmaļu) pilskalns                   | Grobiņas novads, Medzes pagasts   | 6,21        |
| Medzes pilskalns                              | Grobiņas novads, Medzes pagasts   | 5,21        |
| Kapsēdes dižakmens                            | Grobiņas novads, Medzes pagasts   | 7,46        |
| Kapsēdes Rudais akmens                        | Grobiņas novads, Medzes pagasts   | 5,54        |
| Zirgu izjādes „Kentaurs stālī”                | Grobiņas novads, Medzes pagasts   | 5,75        |
| TLMS "Vēveri"                                 | Kuldīgas novads, Kuldīga          | 6,73        |
| Veckuldīgas pilskalns                         | Kuldīgas novads, Kuldīga          | 8,31        |
| Ventas rumba                                  | Kuldīgas novads, Kuldīga          | 10,67       |
| Padures pilskalns                             | Kuldīgas novads, Padures pagasts  | 6,06        |
| Bišu drava "Medulāji"                         | Kuldīgas novads, Padures pagasts  | 7,29        |
| Vides un veselības saimniecība "Upmaļi"       | Kuldīgas novads, Rendas pagasts   | 5,27        |
| Z/S "Mazsālijas"                              | Kuldīgas novads, Snēpeles pagasts | 6,96        |
| Turlavas Ķoniņciema Elku birzs                | Kuldīgas novads, Turlavas pagasts | 5,90        |
| Lipaiķu pilskalns                             | Kuldīgas novads, Turlavas pagasts | 6,17        |
| Kundu (Turlavas) Pilskalns                    | Kuldīgas novads, Turlavas pagasts | 5,73        |
| Liepājas muzejs                               | Liepāja                           | 9,44        |
| Liepājas amatnieku nams                       | Liepāja                           | 9,75        |
| Velna akmens - Jūrakmens                      | Mērsraga novads, Mērsrags         | 6,48        |
| Ezerskolas Upurakmens un Upurlepa             | Nīcas novads, Nīcas pagasts       | 7,35        |

| Tūrisma objekts                                    | Atrašanās vieta                  | Novērtējums |
|----------------------------------------------------|----------------------------------|-------------|
| Kūpinātu zivju degustācijas Pāvilostā              | Pāvilostas novads, Pāvilosta     | 9,29        |
| Ulmales blodakmens                                 | Pāvilostas novads, Sakas pagasts | 6,44        |
| Rīvas upes laivošanas maršruts                     | Pāvilostas novads, Sakas pagastā | 6,60        |
| Gravenieku Elku kalns                              | Priekules novads, Bunkas pagasts | 6,00        |
| Elekšu bedrīšakmens                                | Priekules novads, Priekule       | 6,21        |
| Dunikas purva taka                                 | Rucavas novads, Dunikas pagasts  | 8,63        |
| Leju svētavots                                     | Rucavas novads, Rucava           | 6,79        |
| Etnogrāfiskā māja "Zvanītāji"                      | Rucavas novads, Rucava           | 9,29        |
| Zvejnieku sēta "Vītolnieki"                        | Rucavas novads, Rucavas pagasts  | 9,46        |
| Savvaļas zirgu un tauru ganības Dabas parkā "Pape" | Rucavas novads, Papes pagasts    | 9,33        |
| Rotkalis Sabīlē - Harijs Jaunzems                  | Talsu novads, Sabīle             | 8,58        |
| Podnīca Kapelleru namā                             | Saldus novads, Saldus            | 8,77        |
| Biškapis Jānis Vainovskis - SIA "Meduspils"        | Brocēnu novads, Blīdenes pagasts | 9,65        |
| Tekstilmāksliniece Baiba Rītere                    | Saldus novads, Saldus pagasts    | 5,40        |
| Keramikas darbnīca "Klapatas"                      | Saldus novads, Pampāļu pagasts   | 5,90        |
| Saldus pilskalns                                   | Saldus novads, Saldus            | 5,54        |
| Skrundas pilskalns                                 | Skrundas novads, Skrunda         | 4,85        |
| "Ciparnīca" 'Tals' keramik'                        | Talsu novads, Talsi              | 8,58        |
| Ķēniņkalns                                         | Talsu novads, Talsi              | 6,38        |
| Igurda Baņķa meistardarbnīca                       | Talsu novads, Ārlavas pagasts    | 6,92        |
| Galtenes Kaļķleju svētavots                        | Talsu novads, Balgales pagasts   | 5,17        |
| Māras kambari                                      | Talsu novads, Ģibuļu pagasts     | 10,15       |
| LVM atpūtas un tūrisma centrs "Spāre"              | Talsu novads, Ģibuļu pagasts     | 7,48        |
| Tūrisma un atpūtas komplekss "Bukdangas"           | Talsu novads, Ģibuļu pagasts     | 6,98        |
| Laumu dabas parks                                  | Talsu novads, Īves pagasts       | 7,98        |
| Ventkalnu bedrīšakmens                             | Talsu novads, Laidzes pagasts    | 5,17        |
| Mežītes pilskalns                                  | Talsu novads, Laucienas pagasts  | 7,27        |
| Odres Velna akmens                                 | Talsu novads, Laucienas pagasts  | 6,06        |
| Milzu kalns - pilskalns                            | Talsu novads, Laucienes pagasts  | 6,25        |
| Folkloras taka "Jāņkalni"                          | Talsu novads, Lībagu pagasts     | 8,40        |
| Mundīgu Upurozols                                  | Talsu novads, Lībagu pagasts     | 5,88        |
| Sabīles pilskalns                                  | Talsu novads, Sabīle             | 7,77        |
| Talsu pilskalns                                    | Talsu novads, Talsi              | 9,15        |
| Vilkmuižas ezers                                   | Talsu novads, Talsi              | 6,06        |
| Vanagkalns (Upurkalns)                             | Talsu novads, Talsi              | 6,25        |
| Talsu muzejs                                       | Talsu novads, Talsi              | 9,10        |
| Valdemārpils Elku liepa                            | Talsu novads, Valdemārpils       | 6,60        |

| Tūrisma objekts                        | Atrašanās vieta                     | Novērtējums |
|----------------------------------------|-------------------------------------|-------------|
| Bašķiņkalns                            | Talsu novads, Valdemārpils          | 4,69        |
| Krauju Lielais akmens                  | Talsu novads, Vandzenes pagasts     | 6,90        |
| Embūte                                 | Vaiņodes novads, Embūte             | 9,58        |
| Elkuzemes Acs avots                    | Vaiņodes novads, Vaiņodes pagasts   | 7,90        |
| Sveču darbnīca "Bandenieki"            | Talsu novads, Valdgales pagasts     | 6,08        |
| Mārtiņa koku fabrika                   | Talsu novads, Vandzenes pagasts     | 6,40        |
| Kurzemes lauku sēta "Ventakrasti"      | Ventspils novads, Vārves pagasts    | 6,73        |
| Livonijas Ordeņa pils/Ventspils muzejs | Ventspils                           | 8,79        |
| Galdniecības meistars Guntis Niedoliņš | Ventspils novads, Jūrkalnes pagasts | 5,96        |
| Amatniecības centrs Ancē/Ances muiža   | Ventspils novads, Ances pagasts     | 7,63        |
| Maizes ceptuve "Bērziņi" Jūrkalnē      | Ventspils novads, Jūrkalnes pagasts | 9,48        |
| Lagzdīnes pilskalns                    | Ventspils novads, Piltenes pagasts  | 6,21        |
| Popes pilskalns                        | Ventspils novads, Popes pagasts     | 5,02        |
| Grīžu Velna beņķis                     | Ventspils novads, Tārgales pagasts  | 7,73        |
| Ugāles pilskalns                       | Ventspils novads, Ugāles pagasts    | 6,17        |
| Usmas Elku liepa                       | Ventspils novads, Usmas pagasts     | 5,40        |
| Užavas alus darītava                   | Ventspils novads, Užavas pagasts    | 7,42        |
| Staldzenes stāvkrasts                  | Ventspils                           | 7,67        |

Atbilstoši veiktajam tūrisma vietu novērtējumam tika veikti to apsekojumi (detalizēta informācija sadaļā 2.1.).

## 1.2. Nemateriālā kultūras mantojuma identificēšana

Paralēli tūrisma piesaistes vietu atlasei tika identificēts kuršu nemateriālais kultūras mantojuma un tā elementi, kuri ir būtiski viņu dzīvesveida un vēstures interpretācijā. Nemateriālā kultūras mantojuma izpēti un atlasīti veica projekta kultūras mantojuma eksperts, balstoties iepriekš veiktos pētījumos, zinātniskos datu avotos.

Indoeiropieši bija viena no pasaules pirmtautām, kas sadaloties, veidoja pamatus lielākajai daļai Eiropas tautu, tostarp baltu tautu grupai, kā arī senindiešiem un irāņiem<sup>2</sup>. Balti apdzīvoja teritoriju no tagadējās Polijas līdz Krievijas Eiropas daļas vidienī. Kurši līdzās latgaļiem, sēļiem, zemgaļiem, prūšiem, jātvingiem, galindiem, augštaišiem un žemaišiem bija viena no senajām baltu ciltīm. Viņi apdzīvoja Latvijas rietumu un Lietuvas ziemeļrietumu daļu un vēlāk kļuva par pamatu latviešu un lietuviešu tautām. Baltu priekšteči tagadējās Latvijas teritorijā ienāca apmēram 3. g. t. pr. Kr., sajaucoties ar šeit dzīvojošajiem pirmiedzīvotājiem. Kurši bija pazīstami kā jūrasbraucēji, tāpat to dzīvē nozīmīgu lomu ieņēma lauksaimniecība un tirdzniecība. Kurši dažādos laikos apdzīvojuši atšķirīgas teritorijas, sākotnēji apmetoties Lietuvas ziemeļrietumos un Latvijas dienvidrietumos, bet vēlāk aptverot arī Ziemeļkurzemi. 12. – 13. gs. baltu tautu tālāko attīstību pārtrauca vācu krustnešu ienākšana un Livonijas izveidošana, kas rezultējās ar vairāku baltu tautu asimilēšanu (senprūši, jātvingi), kā arī vienotas latviešu tautas izveidi Livonijas teritorijā, bet Lietuvas dižkunigaitijas zemēs – lietuviešu.

<sup>2</sup> <https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?cid=31399&r=2&lid=31399&q=balti&h=40.79999923706055>

Kurši bija prasmīgi kareivji un tirgotāji, kas Eiropas kontekstā ievērojami gan ar savu spēju mēroties ar spēkiem kā līdzīgs ar līdzīgu ar skandināviem, gan ar noturīgo pagānticību, ko Eiropai kristietībai izdevās salauzt kā vienu no pēdējām. Kuršu karotāju slava atbalsojās pāri Baltijas jūrai dažādās skandināvu hronikās, kas aicina Dievu aizsargāt viņus pret kuršu nežēlīgajiem iebrukumiem. Kuršu karotāju gars izpaudās ne tikai uzbrukumos skandināviem, bet arī aizsargājot savus pilskalnus, kas bija krietni nocietināti un ārkārtīgi grūti ieņemami. Kuršu dzīvesveidā lielu lomu ieņēma pagānticība, kurā pastāvēja daudz dažādu dievību, kuru labvēlībai tika veikti rituāli, izmantojot dažādas kulta vietas – piemēram, svētos akmeņus un kokus, svētbirzis un mežus, kas kuršus atšķīris no citām baltu ciltīm. Karotāju gars un noturīgā pagānticība ierobežojusi kristietības izplatību, kas kļuva iespējama tikai 13. gs. pēc asiņainām cīņām, tomēr pilnībā seno ticību nav izdevies izskaust un tā saskatāma arī dažādos mūsdienu reliģiskajos rituālos. Lai gan kurši sen izzuduši, to nepakļāvīgais gars arvien jūtams latviešu un lietuviešu tautās.

### Elku liepas Kurzemē<sup>3</sup>

Kurzemē, kas lielākoties ir seno kuršu apdzīvotas teritorijas, ir raksturīgi senie svētkoki, no kuriem liela daļa ir liepas. Populārākās pat tiek īpaši sauktas par Elku liepām. Pazīstamākās no tām ir Valdemārpils Elku liepa, Usmas Elku liepa un Užavas Elku liepa. Par tām stāsti dažādi. Valdemārpils Elku liepa aug Sasmakas muižas priekšā, un par tās kulta statusu senatnē izteiktas pretrunīgas domas, savukārt Usmas Elku liepai pie Usmas ezera kādreiz bijuši 9 vai pat 12 stumbri, bet mūsdienās palikuši vairs tikai 2 vecie un daudzas jaunas atvases, un palikuši arī nostāsti, ka pie liepas sendienās upurēts. Par Usmas svētliepu zināmi arī ticējumi, ka no liepas nedrīkst ne zariņu nolauzt. Vietējie iedzīvotāji zinājuši kādreiz stāstīt par kādu jaunavu, kurai kājas sākušas čūlāt un viņa palikusi kliba tāpēc, ka no Svētliepas nolauzusi zariņu. Užavas Elku liepa aug strautes kreisajā krastā, 20 metrus no strautes ietekas Užavas upē. Tautas nostāsti vēsta, ka vēl 20. gadsimta sākumā te atstāti dažādi ziedoņi caurajā dobūmā – gan naudas gabali, gan labības vārpas.

Latviešu mitoloģijā daiļu tautumeitu salīdzina ar kuplu liepu. Liepa ir sieviešu koks. Meitenēm šūpuļa kārti vienmēr cirta no liepas. Pirti meitenes mazgāšanai kurināja ar liepu malku. Kristībās, meitenīti augšā ceļot, sauca: „Lai kupla kā liepa!”.

---

#### Attēls 1 Svētliepas pie Usmas ezera



Avots: [dabasretumi.lv](http://dabasretumi.lv)

---

<sup>3</sup> Valdemārpils Elku liepa. // Projekta Cult Identity mājas lapa: <http://www.ancientsites.eu/lv/objects/tree/428-valdemarpils-idols-linden-valdemarpils-elku-liepa>. S.Saliņš. Latvijas dižkoki un retie koki. Rīga, 1974.g. G.Eniņš. 100 dižākie un svētākie. Rīga, 2008.g.

## Svētozoli Kurzemē<sup>4</sup>

Tiek uzskatīts, ka senie svētozoli Kurzemē ir saglabājušies no senajiem kuršu laikiem, jo tie piekopuši dažādus rituālus pie svētajiem kokiem, un jo īpaši ozoli izskatās un arī ir gadsimtiem veci. Turklāt daudziem no tiem ir īpaši nosaukumi – Svētozols, Upurozols, un citi. Piemēram, par Veckušķu Svētozolu, kas jau gājis bojā, tautā pierakstīti nostāsti, ka vecos laikos, kad vēl neesot bijis baznīcu, zem ozola lūgts Dievs, vai ka pie ozola dieviem upurēts. Arī pašas tuvējās Veckušķu mājas un to saimnieki no seniem laikiem uzskatīti par burvjiem un Velna kalpiem. Bijis arī uzskats, ka no svētā ozola nedrīkstējis pat zaru lauzt, jo tad laužēju piemeklēšot slimības vai pat nāve.

Līdz mūsdienām Kurzemē vēl saglabājušies vairāki senie svētozoli, kas varētu būt saistīti ar no kuršiem pārmantotām tradīcijām jaunākos laikos. Kā pazīstamākie minami Mundigu Upurozols un Andumu (Vecmuižas) Upurozols, kas abi aug Talsu novada dienvidu daļā.

---

### Attēls 2 Mundigu upurozols



Avots: [ancientsites.eu](http://ancientsites.eu)

---

## Svētavoti Kurzemē<sup>5</sup>

Senie svētavoti Kurzemē zināmi daudzās vietās, un tie bijuši pazīstami jau senajiem kuršiem. Par to liecina gan dažādi nostāsti, gan atradumi mūsdienās vairs nepastāvošajā Kroles Brūveru Upuravotā, kur 1960. gados tika atrastas 20 kuršu ziedotās bronzas senlietas. Raksturīgi, ka senajiem kuršiem bijis paradums senlietas ziedot salauztā veidā un arī tādas, kas deformējušās ugunī.

Par daudzu avotu ūdeņiem tautā ir uzskats, ka tie ir dziednieciski. Pazīstamākie svētavoti senajās kuršu zemēs ir Leju Svētavots Rucavas novadā, Galtenes Kaļķleju Svētavots Talsu novadā un Kurmāles Baltavots Kuldīgas novadā. Nav zināms cik senos laikos aizsākusies avotu regulāra izmantošana un uzskati par to ūdens dziednieciskumu, bet tie ir populāri vēl mūsdienās. Piemēram, par Galtenes Kaļķleju Svētavotu saglabājušies vairāki nostāsti, no kuriem vienu atstāstījusi kādreizējā Kaļķleju māju iedzīvotāja Berta Bodniece: „Par šo

---

<sup>4</sup> Urtāns J. Latvijas senās svētnīcas. R., 1993.

<http://www.ancientsites.eu/lv/objects/tree/441-mundigas-sacrificial-oak-mundigu-upurozols>.

<http://www.ancientsites.eu/lv/objects/tree/449-andumi-sacrificial-oak-andumu-upurozols>.

<sup>5</sup> Urtāns J. Latvijas senās svētnīcas. R., 1993.

<http://www.ancientsites.eu/lv/objects/spring/478-kurmale-baltavots-spring-kurmales-baltavots>.

<http://www.ancientsites.eu/lv/objects/spring/524-lejas-sacred-spring-sacrificial-spring-leju-svetavots-upuravots>.

<http://www.ancientsites.eu/lv/objects/spring/452-galtene-kalklejas-holy-spring-galtenes-kalkleju-svetavots>.



avotu stāsta, ka ūdens viņā esot ļoti veselīgs, tas nekad nepaliekot vecs, lai arī visu gadu to turot pudelē. Ja esot acis neveselas, vai arī kāda cita kaite, ja vairākas reizes apmazgājot ar ūdeni, tad paliekot vesels. Bet tikai katru reizi, kad smeļot no avota ūdeni, vajagot atstāt kaut kādu piemiņas zīmi, tādēļ arī senos laikos tā egle, kura aug pie avota, bijusi nokārta ar dažādām mantām. Arī tagad daži Zaļajā Ceturtdienā iet uz avotu smelt ūdeni, kuru tad uzglabā visu gadu. Daži zina stāstīt dažādus nostāstus par avotu. Reiz kādam palicis zirgs. Viņš katru vakaru atvedis zirgu un apmazgājis slimo kāju, un pēc kāda laika zirgs palicis vesels. Senos laikos pat mācītājs bijis pie avota un noturējis Dievārdus”.

---

### Attēls 3 Kurmāles Baltavots



Avots: *Ancientsites.eu*

---

### Svētkalni Kurzemē<sup>6</sup>

Senie svētkalni Kurzemē zināmi daudzās vietās, un nav šaubu, ka tie tikuši lietoti jau senajos kuršu laikos. Par to liecina kaut vai tas, ka liela daļa seno svētkalnu atrodas netālu no kuršu pilskalniem. Interesanti, ka liela daļa svētkalnu Kurzemes dienvidu daļā saukti par Elku kalniem, un šāda pat Elku kalnu tradīcija ir izplatīta arī Lietuvā. Kaimiņzemē Elku kalni (Alkos kalnai) ir izplatīti īpaši senajās kuršu apdzīvotajās teritorijās, tagadējās Lietuvas teritorijas ziemeļrietumu daļā – Kretingas, Plūņģes un Telšu rajonos.

Interesanti, ka Dienvidkurzemē ir zināmas svētvietas, kas kādu laiku izmantotas arī kā dzīves vietas. Tāds ir Aizviķu pilskalns, kam uzbūvēti aizsargvaļņi ar vairākām ieejām, kas skaidrojams, ar to, ka kulta vietā, kas reizē bijusi arī tautas pulcēšanās vieta, tiesas spriešanas vieta un dažādu citādu norišu vieta, vienlaikus bija jāatrodas, jāieiet un jāiziet lielākam ļaužu skaitam. Vaļņu un ieeju izbūves kuršu svētnīcās liek domāt, ka šādās īpašās vietās vajadzējis būt arī speciālam personālam – svētniekiem. Par līdzīgi izbūvētu vietu uzskatāma arī senvieta Gramzdas Saulītēnu purvā.

Elku kalnu izplatībai un nozīmei Kurzemē senatnes pētnieki pievērsušies jau kopš 19.gadsimta un plašāk tos izzinājuši A.Bīlenšteins, E.Brastiņš, E.Šturms, un citi. Tiek uzskatīts, ka daudzviet Elku kalnu nosaukumu Kurzemē jaunākos laikos aizstājuši mūsdienīgākie „Baznīcas kalni”, „Upurkalni” un „Svētkalni”.

---

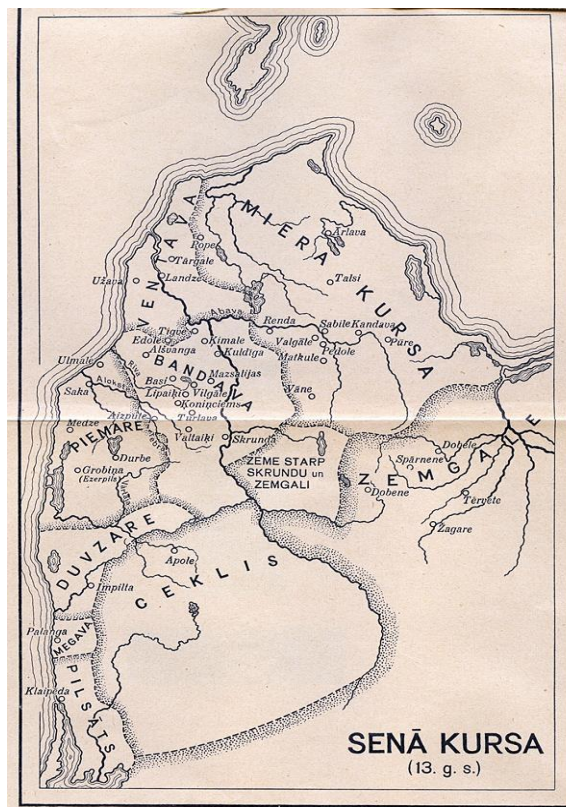
<sup>6</sup> Urtāns J. Latvijas senās svētnīcas. Rīga, 1993.

V.Vaitkevičius. Senosios Lietuvos Šventvietes. Žemaitija., Vilnius, 1998.

## Kuršu zemes<sup>7</sup>

Kurši (lietuviešu valodā: kuršiai), agrāk arī kūri (latīņu: chori, curones) ir viena no senajām baltu tautām, kas vēlāk izveidoja latviešu un lietuviešu tautas. Tie dzīvoja Kurzemē un tagadējās Lietuvas ziemeļrietumos, kur pakāpeniski saplūda ar žemaišiem. Kuršu valoda bija baltu valoda, kas pilnībā izzuda 15.-16. gadsimtā.

Attēls 4 Kuršu zemes



Avots: *historia.lv*

## Kuršu ķoniņi<sup>8</sup>

Kuršu ķoniņi (viduslejasvācu valodā: Cursken konyng) bija kuršu dižciltīgo pēcteči, septiņu Kurzemes brīvciešu – Ķoniņciema, Kalējiema, Pliķu ciema, Ziemeļciema Turlavas pagastā, Dragūnciema Rumbas pagastā, Viesalgiema Snēpeles pagastā un Sausgalciema Padures pagastā iemītnieki, kas kā tieši vasaļi no Livonijas ordeņa bija saņēmuši lēņu grāmatas, un kam par dienestu Ordeņa karaspēkā bija piešķirtas virkne privilēģiju un zeme. Par kuršu ķoniņu izcelsmi, iespējams, nav saglabājušās dokumentālas liecības. Tomēr kuršu ķoniņu dzimtu pēctečus droši var uzskatīt par ļoti senu vietējo valdnieku dzimtu mantiniekiem. Livonijas Atskaņu hronikas tekstā ir pieminēta kuršu dižciltīgo vasaļu piedalīšanās 13. gadsimta Livonijas ordeņa karagājienos pret žemaišiem, lietuviešiem un zemgaļiem. Vēl 16. gadsimta sākumā pieminēta kuršu karavīru piedalīšanās ordeņa karaspēka karagājienos arī pret Maskavas lielķaziem. Brēmenes notārs Johans Renners, kas 1556.-1561. gadā Livonijas kara laikā dzīvoja Kurzemē, kuršu ķoniņus uzskatīja par pagānisko kuršu valdnieku pēctečiem, kuriem ordenis pēc kuršu sacelšanās apspiešanas atstāja mantojumā tēvu zemi. Turpretī K. A. Kitners 1791. gadā rakstīja, ka kuršu ķoniņi esot bijuši savu brāļu nodevēji un palīdzējuši vācu ordenim, par ko Kuldīgas komturs viņiem piešķīra īpašumā tēvutēvu zemi. Zināmas šādas seno ķoniņu dzimtas: Tontegodu dzimta, Peniķu dzimta, Sirkantu dzimta, Šmēdiņu dzimta, Bartoltu dzimta, Dragūnu

<sup>7</sup> Indriķis Šterns. Latvijas vēsture 1180 - 1290. Krustakari. LU, LVI, 2002.g.

<sup>8</sup> Urtāns J. Latvijas senās svētnīcas. R., 1993.

Dzenis A. Kuršu ķoniņi un citi lēņavīri Rietumlatvijā.

<http://www.ancientsites.eu/lv/objects/place/481-koninciems-idols%E2%80%99-grove-koninciema-elku-birzs>.

#### Attēls 5 Kuršu ķoniņu ģerbonis



Avots: Latvijas Nacionālā bibliotēka, Inb.lv

dzimta, Kalēju dzimta, Krēķu dzimta, Berghocu dzimta, Grinbergu dzimta un Snēpeļu dzimta. 2015. gadā iznāca vēsturnieka Agra Dzeņa monogrāfija „Kuršu ķoniņi un citi lēņavīri Rietumlatvijā”.

Zināms, ka senajiem ķoniņiem bijušas arī savas svētvietas – Elku birzis. Senākais rakstītais avots par plaši zināmo Ķoniņciema svēto mežu vai birzi ir jau 1503.gadā ordeņmestra Valtera fon Pletenberga dāvētā brīvības grāmatā ar Dragūnu brīvciena robežu aprakstu. Plašāku rituālu atstāstu ķoniņu svētajā mežā atstājis Kurzemes apceļotājs R. Lūbenavs, kas 1586.gadā pie ķoniņiem sagaidījis Ziemassvētkus. Par svētbirzs pastāvēšanu liecina arī ceļotāja J. Kanolda ceļojumu piezīmes 18. gadsimta sākumā. Vēsturnieks Agris Dzenis jau 2006. gadā raksta: „20.gadsimta sākumā Ķoniņciema Elka birzī jeb Elkā augušas divpadsmit ļoti resnas liepas ar sagrieztiem, kupliem zariem un lieliem dobumiem. Ja ar šo liepu zariem, arī sausajiem, Ķoniņciemā kāds uzdrīkstējās kurināt plīti, ēka nodega, ja ar tiem žāvēja gaļu — tā sadega. Ķoniņciema iedzīvotāji – kuršu ķoniņu pēcteči – pēc savas pieredzes

zināja: ja cirta vai lauza Elkas kokus, ciemā vai nu izcēlās ugunsgrēks, vai traģiski aizgāja bojā pats postītājs. Sešdesmitajos gados, remontējot Kuldīgas–Aizputes šoseju, tā tīši vai netīši tika izbūvēta tieši caur Ķoniņciema svēto birzi. Jau būvdarbu laikā notikušas dažādas neizskaidrojamas ķibeles ar tehniku — trūkušas traktoru kāpurķēdes, lūzuši kravas auto tilti un kloķvārpstas. Transporta līdzekļi, svētbirzī caurbraucot, bieži bojājušies arī vēlāk. Pēdējie nostāsti par postītās svētbirzs atiebību attiecināmi uz pagājušā gadsimta deviņdesmito gadu sākumu. Vēloties sakārtot svētbirzi, Elkā izzāgēti nokaltušie koki un zari. Drīz pēc tam pagastā pēkšņi miruši vairāki jauni un veselīgi ļaudis.” Nostāstus par Elku birzi apkopojusi arī folkloras pētniece Janīna Kursīte.

#### Bedrīšakmeņi Kurzemē<sup>9</sup>

Bedrīšakmeņi (*cup-marked stones* – angļu val.) ir plaši sastopami senie kulta akmeņi. Latvijā 2018.gada aprīlī zināmi jau 94 bedrīšakmeņi, no kuriem 50 atrodas Kurzemē. Baltijā visvairāk bedrīšakmeņu atrodas Igaunijā, kur šobrīd zināmi ne mazāk kā 1750 bedrīšakmeņi, bet Lietuvā ir tikai nedaudz vairāk par 30.

Tradicionāli bedrīšakmeņus vēsturnieki attiecina uz bronzas laikmetu un piederību somugriem, tomēr tā kā vairāki senie bedrīšakmeņi Kurzemē atrodas pie nozīmīgiem un ilgstoši apdzīvotiem kuršu pilskalniem, ir pamats domāt, ka tajos dzīvojošie kurši par šiem dobumakmeņiem zināja, un ļoti ticams, ka tos respektēja vai pat izmantoja kādām kultiskām darbībām. Šādi vairāki bedrīšakmeņi zināmi pie Mežītes pilskalna Talsu novadā un Buses pilskalna Kandavas novadā. Lai arī par bedrīšakmeņiem zināmas vismaz 30 dažādas hipotēzes par to pielietošanu senatnē, visticamāk, ka tie lietoti kādiem auglības vai mirušo kulta rituāliem.

<sup>9</sup> Grīnbergs A. Bedrīšakmeņu atklājumi un izpēte 2017.gadā. // [http://www.petroglifi.lv/news/atklajumi\\_2017\\_gada/2017-12-11-58](http://www.petroglifi.lv/news/atklajumi_2017_gada/2017-12-11-58).  
Grīnbergs A. Bedrīšakmeņu izplatība Latvijas teritorijā (2008.g.): [http://www.petroglifi.lv/blog/bedrisakmeni\\_2008\\_g/2010-12-06-6](http://www.petroglifi.lv/blog/bedrisakmeni_2008_g/2010-12-06-6).



---

#### Attēls 6 Odziņu bedrīšakmens



Avots: [grobinastrisms.lv](http://grobinastrisms.lv)

---

#### Kuršu zvejnieki<sup>10</sup>

Senās kuršu zemes Kurzemē ir gan pie Baltijas jūras, gan pie daudzām lielām un mazām upēm, gan pie daudziem ezeriem, un nav ne mazāko šaubu, ka kurši bijuši labi zvejnieki un makšķernieki. Par to liecina arī arheologu atradumi pilskalnos, apmetnēs un senkapos. Pieļaujams, ka jūras zveja dzelzs laikmetā bijusi salīdzinoši vājāk attīstīta nekā zveja iekšējos ūdeņos, jo tā prasīja lielākus un sarežģītākus zvejas rīkus un transporta līdzekļus.

Kā secinājuši seno ūdenstilpņu pētnieki, Latvijas teritorijas iedzīvotāji agrajos viduslaikos uzturā izmantojuši vismaz 25 zivju sugas. Zināms, ka ķertās arī ļoti lielas līdakas (līdz 20 kg smagas), milzīgi laši (līdz pat 25 kg smagi), arī brangi sami, stores un citas vērtīgas un garšīgas zivis. Arheoloģiskajos izrakumos atrasti ne vien dažādi zivju kauli un zvīņas, bet arī dažādi zvejas rīki un to fragmenti, kas liecina, ka jau dzelzs laikmetā bijuši izplatīti visdažādākie zvejas rīki – makšķerāķi, žebērķļi un harpūnas, tīklu fragmenti, pludiņi un gremdes. Dzelzs laikmetā, kā liecina arheoloģiskie atradumi, jau tikuši lietoti arī visi makšķerēšanas veidi – pludiņu, straumes (pludināšanas) un grunts makšķeres, kā arī nakts auklas un ūdas, kas neprasīja nepārtrauktu makšķerēšanas uzraudzību, bet deva labus lomus. Domājams, ka kurši bija pamanījuši arī vimbu lēkšanu pavasaros pāri Ventas rumbai un citiem Kurzemes ūdenskritumiem, un, iespējams, ka to ķeršanai lietoja arī murdus.

---

<sup>10</sup> Latvijas senākā vēsture. 9.g.t.pr.Kr. – 1200.g. Rīga, LVI, 2001.g.

---

## Attēls 7 Vada vilkšana Papē



*Avots: liepaja.travel*

---

### Kurši kā zemkopji un lopkopji<sup>11</sup>

Par kuršiem pamatoti izveidojies priekšstats kā par brašiem karotājiem un jūras braucējiem, taču nevar neatzīmēt, ka viņi bija arī zemkopju un lopkopju tauta, un plašajā Kurzemē miera laikos saimniekoja savos laukos un tīrumos.

Īpaši daudz ziņu par saimniekošanu ir no vēlā dzelzs laikmeta (800. – 1200.g.), kad kurši apdzīvoja lielāko daļu Kurzemes. Šajā laikā par vadošo lauku saimniekošanas veidu kļuvusi bija arkla zemkopība. Par vilcējspēku zemkopībā izmantoja zirgus un vēršus. Šajā laikā audzēja gan vasarājus, gan ziemājus, arī auzas, pupas, linus un rāceņus. Arheoloģiskos izrakumos atrasti arī dažādi sīkie lauku apstrādes darbarīki, un Kurzemē jo īpaši daudzas izkaptis. Kuršu izkaptis (atrasti ap 100 eksemplāri) bijušas pat divu veidu, un abas atrastas paralēli vienā un tai pašā teritorijā. Vismaz daļa no izkaptīm izmantotas labības pļaušanai.

Dzelzs laikmetā plaši izplatīta visā Kurzemē un Latvijā ir arī lopkopība. Visvairāk tika audzēti dažādi liellopi, kas devuši gan pienu, gan gaļu. Audzētas arī cūkas, aitas un citi mazie mājlopi. Kurzemē audzēti arī divu sugu zirgi, no kuriem vieni ir kā pundurzirdziņi, kas varētu būt pieradināti tolaik Latvijas mežos sastopamie tarpana tipa zirgi. Indriķa hronika vēsta, ka zirgi, govīs, vērši un sīklopi ir bijuši nozīmīgs kara laupījums, kas arī vienlaikus liecina par to izplatību. Zirgus un vēršus izmantoja ne tikai kā vilcējspēku lauku darbos, un gaļu, bet arī kā ragavu un ratu vilcējus.

---

<sup>11</sup> Latvijas senākā vēsture. 9.g.t.pr.Kr. – 1200.g. Rīga, LVI, 2001.g.



Avots: delfi.lv, Ingrīda Virse

---

### Skandināvu sāgas par kuršiem<sup>12</sup>

Kuršu un Kurzemes vārds ir visai bieži minēts skandināvu sāgās un hronikās, kur stāstīts par vikingu laika tirdzniecību un sirojumiem. Jau 9.gadsimtā kuršu zemes iecerējuši bija pakļaut dāņi. Taču kuršiem izdevās atvairīt dāņu uzbrukumu, uzbrukt dāņu flotei Kurzemes piekrastē, sagūstīt pusi no dāņu kuģiem un kaujas laukā noguldīt pusi no dāņu karavīriem. Tā kurši saglabāja savu neatkarību no Dānijas.

Arī zviedri bija noskatījuši Kurzemes jaukās vietas un jau 7.-8.gadsimtā pamazām nodibinājuši savu koloniju Grobiņā un apkārtnē. 9.gadsimtā kurši sakāva dāņus un arī no zviedriem centās atbrīvoties, tomēr nesekmīgi. Taču vēlāk arī pienāca laiki, kad kurši atbrīvojās no skandināvu kundzības, un pat devās atbildes sirojumos. Par to, ka kuršu draudi bijuši nopietni liecina Norvēģijas karaļa Magnusa Labā rīkojums 1042.gadā par Dānijas krastu aizsargāšanu par karaspēka vadoni ieceļot kādu Svenu Ulfsonu, kam uzdevums aizsargāt dāņu zemes pret vendu un kuršu uzbrukumiem. Tos pašus draudus apstiprina arī Haralda Zigursona sāga, kurā par Dānijas krastu aizsargātāju no kuršu un citu austrumu vīru uzbrukumiem tiek iecelts no Norvēģijas ataicinātais Hakons. Šajā sāgā teikts, ka Hakonam ar savu floti jūrā bijis jādodas kā vasarā, tā ziemā, jo tik bieži bijuši šie austrumnieku iebrukumi.

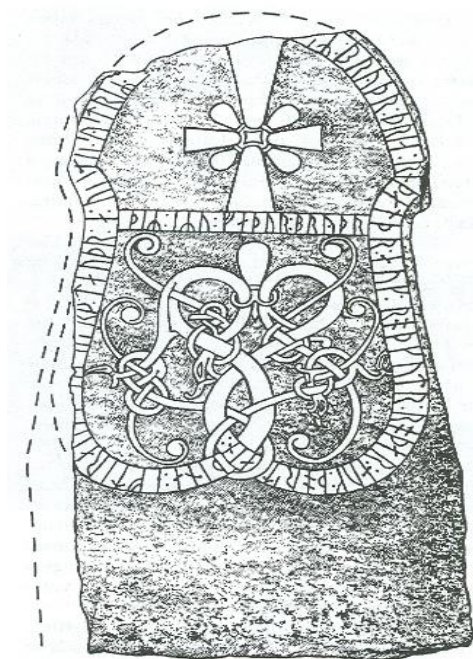
Laika posmā no 1030. līdz 1130.gadam kurši bija pārgājuši ofensīvā, bet skandināvi bija spiesti aizsargāties. Ja līdz 9.gadsimtam kurši maksāja nodevas zviedriem, tad no 9. līdz 11.gadsimtam – tādu ziņu vairs nav. Par kuršu sirojumiem skandināvu zemēs liecina arī Knytlingu sāga, kas stāsta, ka karaļa Haralda Hena (1074 – 1080.g.) valdīšanas laikā kurši un citi austrumceļa vīri postījuši Dāniju. Zinot šīs kuršu aktivitātes, skaidri saprotams ir Brēmenes Ādama kuršu raksturojums 11.gadsimta 70.gados, kad tie nodēvēti par pašu drausmīgāko pagānu tautu.

Nākamā karaļa Knuta Svētā (1080 – 1086) laikā kuršus piespiež atstāt Dāniju un notiek dāņu flotes atbildes gājiens pret kuršiem un igauņiem. Pēc Knytlingu sāgas, kurši 12.gadsimtā kontrolēja Baltijas jūras austrumu piekrasti, un ik pa laikam iebruka arī dāņu zemēs. Vēl 13.gadsimta sākumā kurši praktizēja aizjūras sirojumus, par ko minēts arī Indriķa hronikā. Kuršu vikingu laiki beidzas ar vācu iebrukumu kuršu zemēs, un vēl 1230.gada pāvesta legāta Alnas Balduīna līgumā ar kuršu vadoni Lamekinu, minētas viņu sarežģītās attiecības ar aizjūras rietumu kaimiņiem.

---

<sup>12</sup> Latvijas senākā vēsture. 9.g.t.pr.Kr. – 1200.g. Rīga, LVI, 2001.g.

#### Attēls 9 Skandināvu rūnakmens Gotlandē



260. att. Rūnakmens (Gotlande, 11. gs.)

Avots: Rakstu krājums Latvijas senākā vēsture

Kuršu un Kurzemes vārds ir visai bieži minēts skandināvu sāgās un hronikās, un arī rūnakmeņos, kur stāstīts par vikingu laika tirdzniecību un sirojumiem. Tieši par Kurzemi un kurzemniekiem vēsta divi rūnakmeņu raksti uz Šonhemas un Mērvallas rūnakmens.

Šonhemas rūnakmens kādreiz atradies Gotlandē, bet tagad pārvietots uz muzeju Visbijā. Rūnu raksts uz tā ir slikti saglabājies, un par tā saturu izteiktas vairākas versijas. Vairākums pētnieku par labu atzīst tekstu, kas stāsta, ka akmens ap 1000.gadu celts par piemiņu Liknatam, kas miris pie Ventas. Pētnieki šajā vietvārdā saskata gan ventu, gan Ventspili, bet iespējams, ka ar to domāts Ventsas lejtecē novads – kuršu zeme Ventava.

Otrs ir Mērvallas rūnakmens Zviedrijā, kas atrodas sena kapulauka teritorijā Sēdermanlandē. Uz šī rūnakmens ir tāds teksts: „Sigrīda lika šo akmeni celt savam vīram Svenam, kas bieži laivā ar bagātu kravu ap Kolkas ragu ir burājis uz Zemgali.”

Vēl ir ziņas par kādu leģendāru rūnakmeni Dānijā. Virkne ievērojamu arheologu un vēsturnieku (M.Gimbutiene, F.Balodis, A.Švābe, A.Spekke u.c.), atsaucoties uz Inglingu sāgu vai arī cits uz citu, citē dāņu skaitītās lūgšanas: „Dievs, (pa)sargi mūs no kuršiem!”. Šo darbu vēsturnieki uzlūko ar diezgan lielu ticamību

ne vien kā kultūras, bet arī politiskās vēstures avotu. Visdrīzāk no tā radusies arī leģenda par rūnakmeni ar tekstu „Dievs sargi mūs no uguns, mēra un kuršiem”, kaut atrodama arī informācija (gan ne pilnīgi ticama), ka šāds akmens uziets dažādās Dānijas vietās. Tomēr ne Sturlusona sāgu krājumā, nedz kādā citā skandināvu viduslaiku vēstures avotā šāda veida ziņas nav atrodamas. Taču faktu, ka kuršiem jau 10.gadsimtā bijuši dāņu gūstekņi, apliecina Egila sāga, kā arī citas sāgas un hronikas, kas apliecina par dāņu zemju aizsardzību pret kuršiem.

#### Kuršu apbedīšanas tradīcijas<sup>14</sup>

Vidējā dzelzs laikmetā (5.-8.gs.) kurši apdzīvoja Latvijas dienvidrietumu daļu un Lietuvas ziemeļrietumus, un tagadējā Latvijas teritorijā dzīvojuši ir mazākā daļa no tautas. Vēlāk – vēlajā dzelzs laikmetā (9.-13.gs.) kurši izplešas pa lielāko daļu Kurzemes.

Laika posmā no 5. līdz 8.gadsimtam kuršiem raksturīgi ir zemē ierakti līdzenie kapi. Līdzīgi glabāti ir arī agrākos gadsimtos mirušie kurši, tik, ja agrajā dzelzs laikmetā barbariskus kapiņā novietoja pie galvas, tad vidējā dzelzs laikmetā jau vērojama lielāka dažādība. Mirušie guldīti ar galvu ziemeļu un dienvidu virzienā, uz muguras, izstieptā stāvoklī, vienkoka šķīstos. Apbedījumos iezīmējas arī kapu rindas.

Gan agrajā, gan vidējā dzelzs laikmetā kuršiem ir tradīcija kapā novietot miniatūru māla trauku, un bieži tāšu vācēlē ievietots tiek līdzīgs papildus inventārs. Interesanti, ka 8. un 9.gadsimtā modē nācis kapā līdzīgi dot miniatūrus priekšmetus, jo laikam jau pastāvējis uzskats, ka miniatūrie rīki aizsaulē kalpos tāpat kā īstie. Likti kapā gan mazi cirvīši, gan kaplīši, gan nazīši, arī mazas pakavsaktnas. Un tāpat kā prūšiem un žemaišiem, jau no 3.gadsimta kurši kapā liek arī izkapti. Vīriešiem no 5. līdz 7.gadsimtam kapā tiek dots līdzīgi arī uzmaivas cirvis. Raksturīga kapu piedeva ir arī dzeramie ragi ar bronzas apmali, kas dažādos kuršu kapos doti līdzīgi sākot

<sup>13</sup> Latvijas senākā vēsture. 9.g.t.pr.Kr. – 1200.g. Rīga, LVI, 2001.g.

Santa Agnese Jansone. Pati cilts barbariska un necivilizēta, asa un cieta... jeb kā mūsu senčus citi redzēja līdz 13.gadsimta vidum. – 2009.g. // publicēts: [http://senzeme.lv/?page\\_id=90](http://senzeme.lv/?page_id=90).

<sup>14</sup> Latvijas senākā vēsture. 9.g.t.pr.Kr. – 1200.g. Rīga, LVI, 2001.g.

<http://www.talsumuzejs.lv/vilkmuizas-ezera-senkapi/>.



no 3.gadsimta līdz pat ugunskaņiem 13.gadsimtā. Savukārt sievietēm kapā līdz doti dzintara vērpsmās vērpsmas skriemeļi un dzintara krelles. Kuršu apbedījumos kopumā raksturīgas ir dažādas rotas lietas, tai skaitā saktas un kaklariņķi.

Vēlajā dzelzs laikmetā – laika posmā no 9. līdz 13.gadsimtam kurši praktizē no iepriekšējiem laikiem atšķirīgas apbedīšanas tradīcijas. Tad izplatīti bija ugunskaņi un uzskats, ka mirušā ķermenim sārta ugunīs jāsairst līdz dūmiem, lai dvēsele vieglāk un ātrāk pārceltos citā dzīvē. Šādas tradīcijas piekopšanu Kurzemē dokumentējis vēl kāds franču bruņinieks-ceļotājs pat 15.gadsimta sākumā. Tālos kurši ugunskaņus gremdēja Vilkmuižas ezerā, kas ir viens no nozīmīgākajiem un neparastākajiem kuršu mantojuma objektiem. Zināms, ka ezera austrumu krastā 11. – 14.gadsimtā atradusies kuršu kulta vieta mirušo sadedzināšanai. Tur tos pārvērtā pelnos kopā ar ieročiem, rotaslietām un darbarīkiem, bet sārta atliekas nogremdēja ezerā. 20.gadsimtā vairākkārt veicot ezerā arheoloģiskos pētījumus iegūti vairāki tūkstoši senlietu, kas dod ļoti būtisku priekšstatu par kuršu kultūru un sadzīvi.

### **Kuršu priekšstati par nāvi<sup>15</sup>**

Par to, ko kurši domājuši par cilvēku nāvi, var spriest tikai pēc viņu paražām vēlajā dzelzs laikmetā un viduslaiku sākuma posmā, jo par šiem laikiem ir rakstu avoti, kuros minētas dažādas novērotas situācijas ar kuršiem.

Ir pamats domāt, ka kuršu priekšstati par nāvi ir būtiski atšķirīgie no mūsdienu redzējuma uz šīm lietām. Domājams, ka nāve kuršu priekšstatos acīmredzot ir bijusi tikai pāreja no vienas dzīves citā. Ar to varētu izskaidrot savu ievainoto cīņubiedru nogalināšanu kaujas laukā, kas aprakstīta Indriķa hronikā, attēlojot kuršu uzbrukumu Rīgai 1210.gadā. Tur teikts: „Un ikvienu, kas mašīnu akmeņu [domātas katapultas] vai stopnieku ievainots, nokrita zemē, viņa brālis vai cits cīņu biedrs tūda! nobeidza pavisam, nocirzdam viņam galvu.” No šī apraksta var spriest arī par to, kā pēc kuršu priekšstatiem notika mirušā dvēseles pārcelšanās uz citu pasauli. Domājams, ka šādi kurši ticēja, ka dzīve turpinās viņā saulē, un tas cilvēkam palīdzēja pārvarēt šķiršanās sāpes, un izredzes uz pilnvērtīgu dzīvi arī pēc nāves varēja likties vilinošākas par nelaimīgu dzīvi šajā saulē.

Iespējams, ka kuršiem bijis ticējums, ka no nāves var atpirkties. Viens no Rucavas novadā esošā Tīrpurva depozīta skaidrojumiem ir tieši šāds. Tur 9.gadsimtā purvā ziedoti gan divi egles dēļi vairogi, gan dzeramais rags, gan dažādas bronzas senlietas. Kopš 9.gadsimta kuršu apdzīvotajās teritorijās sāk izplatīties ugunskaņi, kas jau 10.gadsimtā kļūst par vienīgo apbedījumu veidu. Un kurši praktizējot ugunskaņus, ievērojuši dažādas ar šo lietu saistītus rituālus. Līķi pārejai uz viņsaui vajadzējis sagatavot. Šāds pārejas periods no dzīvo pasaules uz mirušo ildzis trīs dienas. Par to vēsta Indriķa hronika: „...kurši atkāpās no pilsētas, savāca savus kritušos, un, atgriezušies pie kuģiem, pārcēlās pār Daugavu. Tur viņi trīs dienas vadīja mierā, sadedzināja savus mirušos un apraudāja tos.” Hronika stāsta arī tālāk, ka „kurši, kuriem vairāk rūpēja savējo apbedīšana, runāja miermīlīgu valodu un pēc trim dienām atkāpās”. Katrā ziņā šīs tradīcijas nerunā pretī arī mirušo kremēto atlieku apbedīšanai ūdenī, kas plaši praktizēta Talsu pilskalna apkārtnē esošajā Vilkmuižas ezerā 13. un 14.gadsimtā. Līdzīgi uzskati vikingu laikos izpaužas skandināviem.

### **Kuršu rotaslietas<sup>16</sup>**

Kuršiem patīcis rotāties un izrādīties ar savu turību, gan dzīviem esot, gan aizsaules ceļos dodoties, par ko liecina bagātīgie kapu inventāri.

Kaklariņķi, kādus mūsdienās latvieši vairs nenēsā, pieder pie visbiežāk izplatītajām kuršu rotaslietām. Parasti tie bija no trim masīvām bronzas stieplēm vīti, kas divās kārtās apņēma kaklu. Kaklariņķu gali noslēdzās ar

---

<sup>15</sup> Latvijas senākā vēsture. 9.g.t.pr.Kr. – 1200.g. Rīga, LVI, 2001.g.

Guntis Zemītis. Ornamenti un simboli Latvijas aizvēsturē. Rīga, LVI, 2004.g.

Šturms E. Hroniku un senrakstu ziņas par baltu tautu bērū parašām 13. un 14.gs.

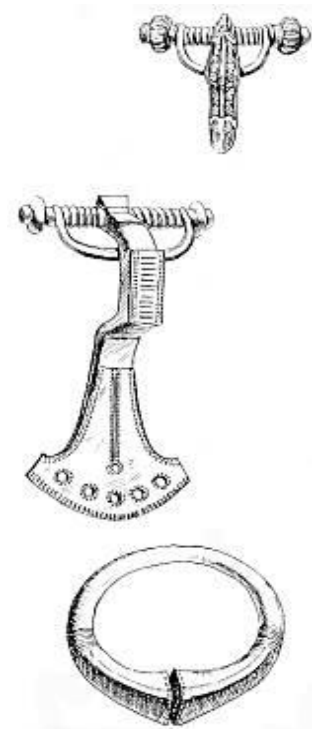
Indriķa hronika. Rīga, 1993.

<sup>16</sup> Latvijas senākā vēsture. 9.g.t.pr.Kr. – 1200.g. Rīga, LVI, 2001.g.

<http://www.katramsavutautasterpu.lv/tautasterpi/13-14-gadsimta-kursu-sievietes-terpa-rekonstrukcija/>.

Talsu muzeja stendu materiāli.

#### Attēls 10 Kuršu rotas



Avots: *letonika.lv*

ornamentētām cilpiņām vai bija smaili un notīti ar stiepli, bet citkārt tie noslēdzās ar cilpiņām vai kāsīti. Kā krūšu rotas kuršiem atzīmējami dažādi piekariņi, kas iekārti bronzas divrindu važiņās.

Kuršiem populāras bijušas arī dažādas saktas, ko arheologi iedala pakavsaktās un plāksnessaktās. Tāpat kuršiem patikuši dažādu formu gredzeni – gredzeni ar vidusplāksnīti, ar paplašinātu, paresninātu, vītu vai tordētu priekšpusi, arī spirālgredzeni. No gredzeniem ar paplašinātu priekšpusi vēlāk izveidojās vairoggredzeni, kas lielāko izplatību guva 13. un 14.gadsimtā.

Vēl no izplatītākajām rotas lietām kuršiem minamas dažādas aproces. Tās nēsāja gan vīrieši, gan sievietes. Piemēram, lentveida aproces uz abām rokām nēsāja kuršu sievietes un arī kuronizēto lībiešu sievietes, bet vīriešiem uz rokām bija aproces ar zvērgalvu galiem.

Tiek uzskatīts, ka Ziemeļrietumkurzemē kuršu tērpus lietoja vēl 15.gadsimtā. Īpašas bija kuršu sieviešu villaines, kuru galvenais rotājums bija izkārtots malās. Malu celaines bija cauraustas ar tūkstošiem mazu bronzas riņķīšu, veidojot dažādus ģeometriskus ornamentus. Kuršu sievietes nēsāja arī bronzas spirālīšu vainagus. Visā šī bronzas rotas lietu daudzveidība konstatēta neskatoties uz to, ka līdz pat 15.gadsimtam daudzviet Kurzemē kurši praktizēja ugunskapu apbedījumus.

#### Kuršu apģērbs<sup>17</sup>

Latvijas iedzīvotājiem, tai skaitā kuršiem, 9.-12.gadsimtā galvenie apģērbi izejmateriāli bija vilna, lina un ādas. Lina apstrādei lietoja speciālu koka sukājamo, bet lina un vilnas vērpanai – vārpstu ar akmens, māla vai kaula skriemeli. Atšķirības vērojamas sieviešu un vīriešu apģērbā.

Sievietes valkāja lina kreklus, vilnas vai pusvilnas brunčus, jakas, kājautus un apavus, no virsējā apģērba – villaines un jakas. Galvās tika likti vainagi. Kuršu sievietes nēsājušas sarafāna tipa brunčus, par ko liecina rotadatu vai saktu pāris, kas šos brunčus saturēja pie pleciem. Sievietes kā plecu segu lietoja villaines, kas parasti bija visgreznāk rotātā sieviešu apģērba daļa. Vilnas auduma villaines parasti darinātas no tumši zila auduma un aušanas procesā rotātas ar bronzas stīpiņām veidojot ģeometriskus rakstus. Kuršu sieviešu apģērbā ļoti ilgi saglabājās senās tērpu darināšanas un komplektēšanas tradīcijas, un Ziemeļkurzemē tās lietotas vēl pat 15.gadsimtā.

Vīriešu apģērbs visbiežāk sastāvēja no krekla, biksēm, svārkiem, jostas, kājautiem, apaviem, cepures un apmetņa. Visā Ziemeļeiropā raksturīgi ir bijuši apmetņi, kas derēja gan kā apģērba gabals, gan kā sega guļot.

Šos tērpus papildināja arī liels skaits rotu, kas katrai no senajām tautām bija atšķirīgas, līdz ar to arheologi pēc apbedījumiem var izziņāt konkrētas apdzīvotības teritorijas. Daļa seno apģērbi darināšanas tradīciju pārveidotā veidā saglabājās cauri gadsimtiem un radušās atspoguļojumu vēlākajos novadu tautastērpos.

#### Attēls 11 Kuršu sieviešu tērpa rekonstrukcijas



Avots: *katramsavutautasterpu.lv*

<sup>17</sup> Latvijas senākā vēsture. 9.g.t.pr.Kr. – 1200.g. Rīga, LVI, 2001.g.

<http://www.katramsavutautasterpu.lv/tautasterpi/13-14-gadsimta-kursu-sievietes-terpa-rekonstrukcija/>



## Kuršu un lībiešu sadzīvošana<sup>18</sup>

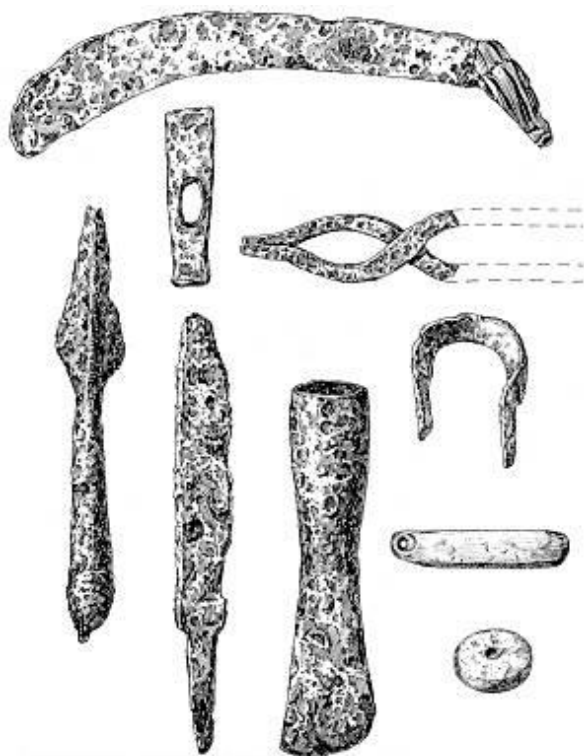
Vidējā dzelzs laikmetā (5.-8.gs.) kurši apdzīvoja Latvijas dienvidrietumu daļu un Lietuvas ziemeļrietumus, bet vēlāk – vēlajā dzelzs laikmetā (9.-13.gs.) kurši izpletās pa lielāko daļu Kurzemes. Tās ziemeļdaļā joprojām dzīvo lībieši, ar kuriem kuršiem, domājams, ir bijušas samērā mierīgas attiecības. Tomēr laika gaitā kurši pamazām ir pārņēmuši lielu daļu kādreiz lībiešu apdzīvotās zemes, nereti kādu laiku dzīvojuši līdzās un pat vienos pilskalnos. Piemēram, vēsturnieki ir noskaidrojuši, ka Talsu pilskalnā pirms kuršiem dzīvojuši Kurzemes lībieši un tikai līdz ar kuršu ekspansiju Ziemeļkurzemē 11. gadsimtā pilskalns ieguvis liela kuršu centra nozīmi.

Par diviem lieliem akmeņiem Ziemeļkurzemē ir pierakstīti nostāsti, ka tie bijuši kā robežakmeņi starp kuršu un lībiešu zemēm. Par Velna beņķi Ventspils novadā stāsta, ka Velns uz akmens sēdējis un raudzījies lai kurši ar lībiešiem neplēstos, jo pie akmens esot bijusi viņu zemju robeža. Arī par Āžu stāvakmeni Dundagas novadā ir nostāsts, ka tas it kā bijis robežakmens starp kuršu un lībiešu zemēm. Pats Āžu stāvakmens nav izmēros dižs, bet tam ir arheoloģiska nozīme, jo tam augšējā virsmā pirms 2000–3000 gadiem ievēdotas 4 bedrītes. Tas ir Ziemeļkurzemē vistālāk uz ziemeļiem zināmais bedrīšakmens, kas bijis sena kulta vieta, iespējams, vēl tajos laikos, kad līdzās dzīvojuši kurši un lībieši. Abās minētajās Ziemeļkurzemes vietās patiešām agrajos viduslaikos ir saskārušās kuršu un lībiešu apdzīvotās teritorijas.

## Kuršu medniecība<sup>19</sup>

Arheoloģiskajos izrakumos gan kuršu senkapos, gan dzīvesvietās tiek atrasti daudzi un dažādi ieroči un to daļas. Protams, kurši bija visai kareivīga tauta un devās pat aizjūras sirojumos, bet fakts arī tas, ka miera laikos dažādus ieročus izmantoja arī pārtikas sagādei – medniecībai.

Attēls 12 Kuršu ieroči un darbarīki



Avots: letonika.lv

Kuršu laikos Kurzemes mežos tika medīti apmēram 35 sugu dzīvnieki, no kuriem daži vēlākos gadsimtos diemžēl ir izzuduši. Arheologi uzskata, ka kopumā Latvijā, medniecībai kā gaļas sagādes veidam bija otršķirīga loma. Mājas un meža dzīvnieku kaulu procentuālais salīdzinājums vēlā dzelzs laikmeta dzīvesvietu izrakumos liecina, ka medījumi veidojuši vidēji tikai ap 30%. Taču medībās iegūto produktu daudzums iedzīvotāju pārtikā atkarīgs no ģeogrāfiskās situācijas. Vietās pie lieliem mežu masīviem, meža dzīvniekiem iedzīvotāju uzturā bijusi lielāka loma nekā pašu audzētiem mājdzīvniekiem. Šāda proporcija konstatēta, piemēram, Talsu pilskalnā Ziemeļkurzemē, kur visapkārt vēl mūsdienās ir plaši mežu masīvi.

No medījumiem galvenā loma bija lieliem gaļas dzīvniekiem – sumbriem, aļņiem, stirnām, arī bebriem. Daudzu sugu meža dzīvniekus medīja gan gaļai, gan kažokādu dēļ, īpaši starp šiem norādāmi bebri un caunas. Kažoku dēļ medītas arī lapsas, zaķi, lūši, seski, ūdri, vāveres, bet ne visus šos zvērus lietoja pārtikai. Ir pamats domāt, ka pārtikā nelietojamos zvērus nodīrāja jau mežā un uz pilskalnu vai apmetni nesa tikai to ādas.

<sup>18</sup> Latvijas senākā vēsture. 9.g.t.pr.Kr. – 1200.g. Rīga, LVI, 2001.g.

Jānis Asaris. Talsu pilskalns ar senpilsētu. // Latvijas pilskalni. Eiropas kultūras mantojuma dienas, VKPAI, 1998. – Nr.86. Grīžu Velna beņķis. // Projekta Cult Identity mājas lapa:

<http://www.ancientsites.eu/lv/objects/stone/463-grizi-devils-seat-grizu-velna-benkis>

<http://www.ancientsites.eu/lv/objects/stone/422-azi-steep-stone---cup-marked-stone---azu-stavakmens-bedrisakmens>

<sup>19</sup> Latvijas senākā vēsture. 9.g.t.pr.Kr. – 1200.g. Rīga, LVI, 2001.g.

Līdz ar to dzīvesvietās atrasto meža dzīvnieku kaulu daudzums varētu pat neatspoguļot medību kopējo daudzumu. Plaši medīti tika arī dažādi putni.

Mežu dzīvnieki un putni dzelzs laikmetā medīti arī lietojot slazdus, cilpas un tīklus.

### Kuršu dravniecība<sup>20</sup>

Kurzemē ir zināms, ka kādreiz bijuši ļoti daudz senie bišu koki, kas lielākoties saukti par Dravas vai Dore priedēm, jo tieši priedes, iespējams, ka ir bijušas vispiemērotākās dravniecībai. Tās bijušas atrodamas pa visu Kurzemi, gan kuršu, gan lībiešu apdzīvotajās teritorijās.

Domājams, ka dravniecības uzplaukums sācies ir dzelzs laikmetā, īpaši tā vidus un vēlajā posmā (400. – 1200.g.), jo tad izplatījās un pilnveidojās dzelzs darbarīki. Par to liecina arī ar dravniecību saistīto darbarīku – uzmavas kaltu, slimestu un grebļu sastopamība 5. – 8.gadsimta un vēlākos apbedījumos, dzīvesvietās un depožitos.

Medus bija galvenā saldviela ēdiena un dzēriena garšas uzlabošanai. Jau 5. – 8.gadsimta bagātu un dižciltīgu vīriešu kapos atrasti dzeramie ragi ar bronzas apkalumiem, un domājams, ka šādos ragos liets arī medus dzēriens vai medalus, kādu 13.gadsimtā piemin rakstītie avoti. Medus visos laikos bijis atzīts ārstniecības līdzeklis. Tāpat liela saimnieciska nozīme bijusi arī bišu ievāktajam vaskam. Līdz ar to dravniecība bija nozīmīga saimnieciskā nozare un ikviens bišu koks – vērtība un ienākumu avots.

Dravas jeb Dore koku lietošanas tradīcija pārmantota gadsimtiem, un nedaudzi seno bišu koku līdzinieki, gan vairs neizmantoti, un pat vietām jau nokaltuši, apskatāmi vēl daudzviet Kurzemē, no Kalētiem dienvidos, līdz Dundagai ziemeļos.

### Kuršu teikas un nostāsti<sup>21</sup>

Kurzemē ar teikām un nostāstiem apvīti ir daudzi kultūrvēsturiski objekti, un liela daļa no tiem saistās ar kuršiem. Diezgan daudz ir teikas par senajiem kuršu pilskalniem, par to, ka šajos kalnos nogrimušas pils vai baznīcas, vai kalna galā ir caurums, kur ielaizot kādu dzīvnieku vai putnu, tas parādīsies citviet.

Kurzemē ļoti izplatītas ir arī teikas par mantas un naudas vietām. Mantu vietu kultūrvēsturiskajā ainavā ir ļoti daudz – tie ir vietvārdi, kuru nosaukumos ir vārdi manta, nauda, zelts, sudrabs, un citi līdzīgi vārdi. Piemēram, Stendes upē Ziemeļkurzemē ir noslēpumains Naudas akmens. Par to pierakstīts ir vesels lērums dažādu teiku, kuru galvenā doma, ka akmenī vai zem tā ir paslēpta nauda. Teikā parasti ir noteikts kā naudu iespējams dabūt, bet parasti šo grūto uzdevumu nav iespējams paveikt vai to patraucē, piemēram, negaiss.

Daudz nostāstu un teiku ir, piemēram, arī par Naudas avotu Vecpils pilskalnā. Tajā „pēc veciem nostāstiem, esot nogremdēta naudas lāde. Lādi vajaga no avota izcelt tieši pusnaktī, bet, ja viņu mēģina izcelt citā laikā, tad tā grimst arvienu dziļāk.” Kuriozi, bet šo naudas lāde savulaik daudzi sagribējuši dabūt, un par to pilskalnu pētnieks Ernests Brastiņš 1923.gadā pilskalna aprakstā raksta: „Šai avotā gulot nogremdēts naudas šķirsts, kurš skanot, kad to ar kārti bakstot. Stāsta, ka no tālienes braukuši laimes meklētāji avotu rakt, bet šis darbs nevienam nav bijis pa spēkam. Beidzot 1922.g. vasarā 7 Vecpils jaunsaimnieki naudas trūkuma dēļ, sapulcējušies un vairākas dienas izrakuši grāvi, pa kuru avota ūdens nolaists. Naudas šķirsta vietā avota dibenā atrasts liels stūrainis akmens.”

Attēls 13 Dore koks



Zīm. 14. Dore ar valnu (v) un plauktiem (p).

Avots: la.lv

<sup>20</sup> Latvijas senākā vēsture. 9.g.t.pr.Kr. – 1200.g. Rīga, LVI, 2001.g.

Grīnbergs A. Pie seniem bišu kokiem Ziemeļkurzemē. // Vides Vēstis [žurnāls], 2011.g. Nr.2. – 22.-23.lpp.

<sup>21</sup> Ieva Vītola. Novadu folklorā: simt gadu gulēju, vēl simt gulēšu. Teikas par mantas vietām Latvijas novados. 2005.g. Ernests Brastiņš. Latvijas pilskalni. Kuršu zeme. R., 1923.

## Kuršu ēdieni<sup>22</sup>

Kurši bija pārliecināti gaļēdāji. Viņi audzēja tradicionālos mājlopus, piemēram, govīs, cūkas, zirgus un vēršus, ko arī lietoja pārtikā. Tāpat kuršu laikos Kurzemes mežos tika medīti apmēram 35 sugu dzīvnieki, no kuriem daži vēlākos gadsimtos diemžēl ir izzuduši. Arheologi uzskata, ka kopumā Latvijā, medniecībai kā gaļas sagādes veidam bija otršķirīga loma. Mājas un meža dzīvnieku kaulu procentuālais salīdzinājums vēlā dzelzs laikmeta dzīvesvietu izrakumos liecina, ka medījumi veidojuši vidēji tikai ap 30%. Taču medībās iegūto produktu daudzums iedzīvotāju pārtikā atkarīgs no ģeogrāfiskās situācijas. Vietās pie lieliem mežu masīviem, meža dzīvniekiem iedzīvotāju uzturā bijusi lielāka loma nekā pašu audzētiem mājdzīvniekiem. Šāda proporcija konstatēta, piemēram, Talsu pilskalnā Ziemeļkurzemē, kur visapkārt vēl mūsdienās ir plaši mežu masīvi. No medījumiem galvenā loma bija lieliem gaļas dzīvniekiem – sumbriem, aļņiem, stirnām, arī bebbriem. Lielā cieņā bijusi arī mājputnu un meža putnu gaļa, kā arī dažādas zivis.

Kurši būdami zemkopji audzēja gan vasarājus, gan ziemājus, gan auzas, pupas, linus un rāceņus. No šiem produktiem tika cepta gan maize, gan vārītas putras, un dažādi citi ēdieni, kuru receptes līdz mums nav saglabājušās. Varam uzskatīt, ka kā dzērienus kurši lietojuši ūdeni, tējas, pienu un alus.

Par kuršu ēdieniem un to īpatnībām varam attālināti spriest pēc kurzemnieku īpašajiem ēdieniem mūsdienās. Daudzi domā, ka kurši varbūt cepa sklandraušus, kas vairāk pazīstams kā lībiešu ēdiens, bet vismaz nesenos gadsimtos plaši izplatīts ir bijis pa visu Kurzemi. Pat nosaukums iespējams nāk no kuršu pirmvalodas. Vārds „sklanda” nozīmē žoga kārti un zedeņu žogu, un sklandrauši Kurzemē saukti arī par žograušiem un dižraušiem. Kā rauši tie pelna īpašu ievērību, jo pieder pie ļoti seniem cepumu veidiem, uz ko norāda neraudzētā rudzu miltu mīkla. Tik kāds īsti bijis sklandrausis kuršu laikos mēs varam tikai minēt, jo to divas no svarīgākajām sastāvdaļām – kartupeļi un burkāni tolaik vēl Baltijā nebija pazīstami.

---

<sup>22</sup> Latvijas senākā vēsture. 9.g.t.pr.Kr. – 1200.g. Rīga, LVI, 2001.g.  
Dženeta Marinska. Ziemeļkurzemes lībiešu tradicionālie ēdieni. 2016.g.

## 2. Kuršu dzīvesveidu raksturojošu tūrisma piesaistes vietu atlase un oriģinālaprakstu izveidošana

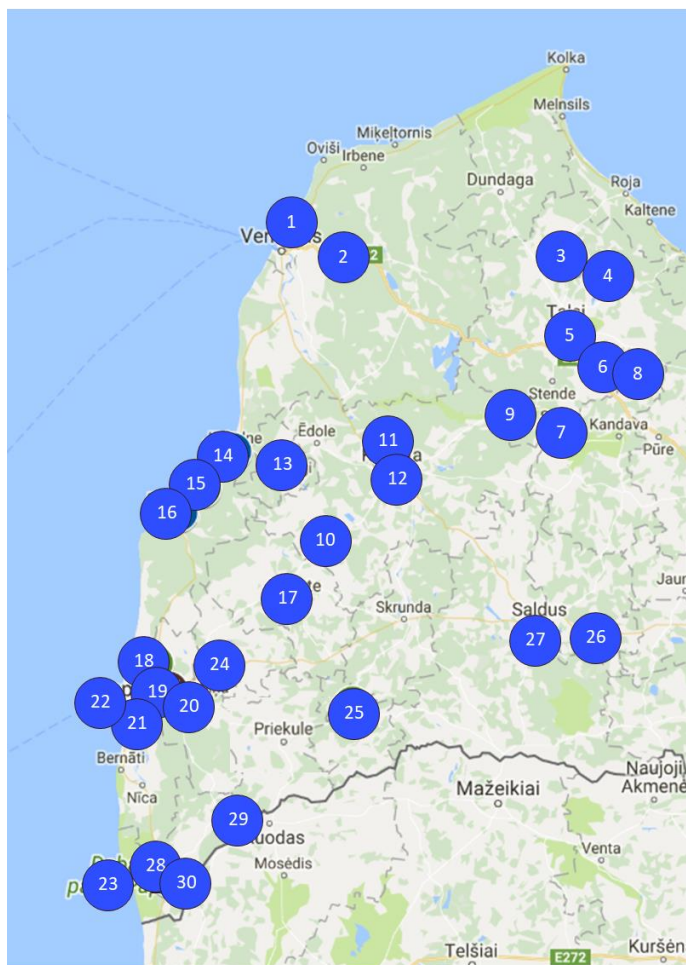
### 2.1. 30 tūrisma piesaistes vietu atlase un oriģinālaprakstu izveide

Balstoties uz 1.1. apakšnodaļā veikto tūrisma piesaistes vietu novērtējumu, tika identificētas tūrisma piesaistes vietas, kura tika apsekotas 2018.gada martā un aprīlī. Tika apsekoti sekojoši objekti:

Talsu pilskalns, Krauju Lielais akmens, Valdemārpils Elku liepa, Mežītes pilskalns, Sabiles pilskalns, Talsu muzejs, Māras kambari, Velna akmens – Jūrakmens Rojā, Grižu Velna beņķis, Staldzenes stāvkrasts, metālkalēja Aināra Ruļļa darbnīca, galdniecības meistara Gunta Niedoliņa darbnīca, kūpinātu zivju degustācijas Pāvilostā, Dižgabala kalns Alsungā un Spēlmaņu krogs, Padures klēts, Ventas rumba, Veckuldīgas pilskalns, Turlavas Ķoniņciema Elku birzs, Rezidenču centrs Serde, biškapis Jānis Vainovskis – SIA “Meduspils”, Embūte (pilskalns, Joda dambis, Induļa ozols, skatu tornis), Aktīvā tūrisma centrs „Kuršu Vikingu apmetne”, Skabāržkalns, Grobiņas arheoloģiskais ansamblis, Kapsēdes dižakmens, Liepājas Amatnieku nams, Etnogrāfiskā māja “Zvanītāji”, Dunikas purva laipa, Durbes kaujas piemiņas vieta.

Apsekojumos tika fiksēta informācija par tūrisma piesaistes vietu pieejamību, esošo infrastruktūru un tās stāvokli, pieejamiem pakalpojumiem, kā arī cita informācija, lai novērtētu objektu potenciālu iekļaušanai starptautiskajā tūrisma maršrutā “Baltu ceļš”. Tāpat apsekojumu mērķis bija iegūt vietējo tūrisma speciālistu redzējumu par maršruta attīstības potenciālo, kopīgi tika izvērtēta objektu piemērotība tūrisma attīstībai, kā arī pašreizējā ceļotāju interese par tiem. Tādējādi pētījums tika papildināts ar lokālo redzējumu, kas īpaši būtisks, lai nodrošinātu tūrisma objektu iedzīvināšanu vietējās kopienas ikdienā. Apsekojot potenciāli maršrutā iekļaujamos objektus, tika veiktas intervijas ar Ventspils, Alsungas, Aizputes, Saldus, Embūtes, Rucavas, Dundagas, Talsu TIC pārstāvjiem, kā arī konkrēto tūrisma objektu apsaimniekotājiem vai pārraudzītājiem, kuru rezultātā atsevišķi objekti tik iekļauti sarakstā, bet citi no tā izņemti. Pēc apsekojumu veikšanas tika izvēlētas 30 vēsturiski nozīmīgākās un ceļotājiem pievilcīgākās tūrisma piesaistes vietas (Attēls 14).

#### Attēls 14 30 identificētās tūrisma piesaistes vietas



- 1- Staldzenes stāvkrasts
- 2- Grīžu Velna beņķis
- 3- Valdemārpils Elku liepa
- 4- Krauju Lielais akmens
- 5- Talsu muzejs
- 6- Talsu pilskalns un Vilkmuīžas ezers
- 7- Sabiles pilskalns
- 8- Mežītes pilskalns
- 9- Māras kambari
- 10- Turlavas Ķoniņciema Elku birzs
- 11- Veckuldīgas pilskalns
- 12- Ventas rumba
- 13- Dižgabala kalns Alsungā un Spēlmaņu krogs
- 14- Maizes ceptuve "Bērziņi" Jūrkalnē
- 15- Ulmales Piņņu blodakmens
- 16- Kūpinātu zivju degustācijas Pāvilostā
- 17- Aizpute
- 18- Kapsēdes dižakmens
- 19- Aktīvā tūrisma centrs „Kuršu Vikingu apmetne”
- 20- Grobiņas arheoloģiskais ansamblis
- 21- Liepājas amatnieku nams
- 22- Liepājas muzejs
- 23- Zirgu un tauru ganības Dabas parkā "Pape"
- 24- Durbes kaujas piemiņas vieta
- 25- Embūte
- 26- Biškopis Jānis Vainovskis - SIA "Meduspils"
- 27- Podnīca Kapelleru namā
- 28- Etnogrāfiskā māja "Zvanītāji"
- 29- Dunikas purva taka
- 30- Leju svētavots

Avots: Google maps, Civitta analīze

Par katru no atlasītajām vietām tika izveidots īsa un garais oriģinālapraksts:

#### Staldzenes stāvkrasts<sup>23</sup>

##### Ventspils

**Staldzenes stāvkrasts** piedāvā izcilu pastaigu vietu un peldvietu ar apslēptu vēsturiskā mantojuma klātbūtni. Tieši šeit krustojušies kuršu un citu Baltijas jūras sirotāju ceļi, par ko liecina šeit atrastais, lielākais šāda veida depoziāls Baltijā, kas šobrīd izvietots Ventspils Livonijas ordeņa pils muzejā. Tajā ietilpst rotaslietas un senlietas, kā arī daudzi laboti priekšmeti, kas ļauj spriest par cilvēku dzīvesveidu pirms mūsu ēras, tostarp metāla apstrādes iespējām un paņēmieniem bronzas laikmetā.

Staldzenes stāvkrasts ir unikāls arheoloģiskā mantojuma objekts, kas sevī slēpj liecības par Latvijas teritorijas iedzīvotāju mijiedarbību ar skandināviem 8. gs. p.m.ē. Tas ir nozīmīgs arī dabas vērtību ziņā, apvienojot

<sup>23</sup> Vērtīgi bronzas laikmeta un seno kuršu laika apbedījumu atradumi Zlēkās // Artūrs Andžs. (Latvijas Radio), publicēts 2015.g. 11.oktobrī: [www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vesture/vertigi-bronzas-laikmeta-un-seno-kursu-laika-apbedijumu-atradumi-zlekas.a149613/](http://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vesture/vertigi-bronzas-laikmeta-un-seno-kursu-laika-apbedijumu-atradumi-zlekas.a149613/).

Igaunijas zinātnieki Staldzenes depoziātu vērtē kā fantastisku. // LETA, 2002.g. 11. aprīlis, publicēts: [http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/111211-igaunijas\\_zinatnieki\\_staldzenes\\_depozitu\\_verte\\_ka\\_fantastisku](http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/111211-igaunijas_zinatnieki_staldzenes_depozitu_verte_ka_fantastisku)

Staldzenes [https://www.daba.gov.lv/public/lat/turistiem/apraksti/apskates\\_objekts/staldzenes\\_stavkrasts1/](https://www.daba.gov.lv/public/lat/turistiem/apraksti/apskates_objekts/staldzenes_stavkrasts1/)

stāvkrasts:



burvīgas jūras un stāvkraсту ainavas. Savu neparastumu stāvkraстam piedod uz dienvidiem esošais līdz 2,30 m augstais ūdenskritums, kas neraksturīgi izveidojies uz kūdrainas pamatnes.

Staldzenes stāvkraстs atrodas Baltijas jūras krastā 4 km uz ZA no Ventspils pilsētas centrālās daļas. Tas ir 4 līdz 8 metrus augsts krasts, kurā apmēram 400 metru garumā atsedzas dažādās Baltijas jūras stadijās veidojušies nogulumi. Tā piemērota jebkuram ceļotājam, kam patīk pavadīt laiku dabā.

---

#### Attēls 15 Staldzenes stāvkraстs



Avots: Artis Gustovskis

---

#### Grīžu Velna beņķis<sup>24</sup>

Ventspils novads, Tārgales pagasts

Neliels un līkumots meža ceļš līdz iespaidīgas klubkrēsļa formas dižakmenim paver iespēju iet nelielā pastaigā pie dabas, vērojot meža daudzveidību un klausoties dažādu putnu balsīs. Grīžu Velna beņķis atrodas zaļā egļu mežā, iezīmējot seno kuršu un lībiešu zemju robežas, tādējādi liecinot par seno baltu un somugru maztautu savstarpējo līdzās pastāvēšanu. Nostāsti par akmens neparasto izskatu vēsta, ka velns, raugoties, lai kurši ar lībiešiem neplēstos, sēdējis, līdz iesēdējis tā pašreizējo formu. Grīžu Velna beņķis ievērojams arī citu Latvijas dižakmeņu vidū, tas izceļas ar 35 kubikmetru tilpumu, 17 metru apkārtmēru un 3 metru augstumu. Izcilais ģeoloģiskais dabas piemineklis atrodas mežā starp Ventspili un Popi (ap 5 km uz R-DR no tās), nepilnu puskilometru uz dienvidiem no Rīgas–Ventspils šosejas, nogriežoties pie tūrisma objekta norādes zīmes. **Apskates objekts piedāvā relaksācijas, svaiga gaisa un neliela piknika iespējas, tādēļ tas īpaši piemērots vecākiem ar bērniem un senioriem.**

---

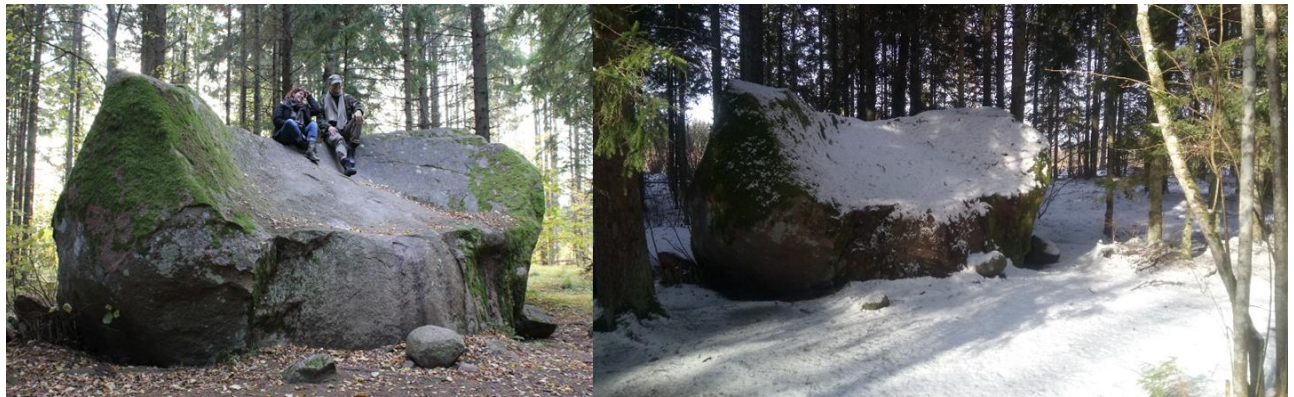
<sup>24</sup> Grīžu Velna beņķis. // Projekta Cult Identity mājas lapa: <http://www.ancientsites.eu/lv/objects/stone/463-grizi-devils-seat-grizu-velna-benkis>

Saldupe B., Eberhards G. Akmeņi un dižakmeņi. R., 1981.g., 42.lpp.

Eņiņš G. Visskaistākais Velna beņķis. // Lauku dzīve, 1992.g. Nr.11./12., - 23.lpp.

---

#### Attēls 16 Grīžu velna beņķis



Avots: Artis Gustovskis, Līvis Lāma

---

#### Valdemārpils Elku liepa<sup>25</sup>

Talsu novads, Valdemārpils pagasts

**Valdemārpils Elku liepa ir visdižākā un resnākā dižliepa Latvijā un visā Baltijā, kuras vecums tiek lēsts ap 400-500 gadu. Tā liek elpai aizrauties ne vien tās resnuma dēļ, bet arī skatoties uz varenajiem zaru žuburiem, kas izlokās pa zemi un ceļas debesīs. Pēc nostāstiem, dižā liepa esot bijusi sens kulta koks, pie kuras veikti dažādi kulta rituāli. Apkārtmērā 8,80 m platais dižkoks aug tagadējās Valdemārpils pilsētas nomalē, 20 metrus no bijušās muižas ēkas. Tās apmeklējums īpaši saistošs būtu vecākās paaudzes tūristiem.**

Liepa latviešu mitoloģijā simbolizē sievišķo, tādēļ daļu tautumeitu salīdzina ar kuplu liepu. Meitenēm šūpuļa kārti vienmēr cirta no liepas, kā arī pirti meitenes mazgāšanai kurināja ar liepu malku. Kristībās, meitenīti augšā ceļot, sauca: „Lai kupla kā liepa!”

---

<sup>25</sup> Valdemārpils Elku liepa. // Projekta Cult Identity mājas lapa:

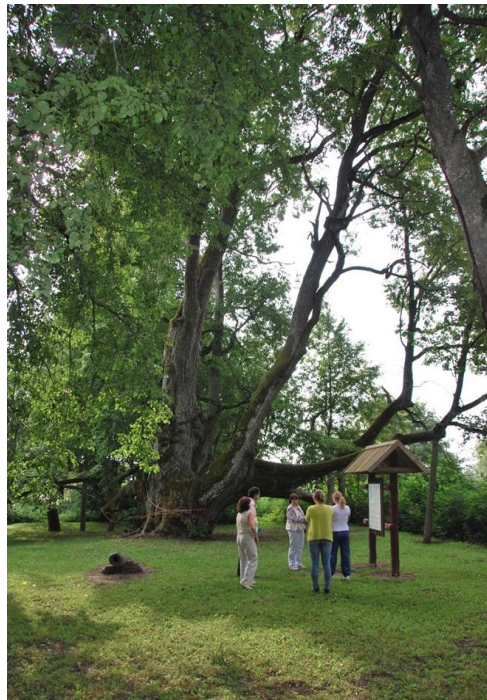
<http://www.ancientsites.eu/lv/objects/tree/428-valdemarpils-idols-linden-valdemarpils-elku-liepa>.

S.Saliņš. Latvijas dižkoki un retie koki. Rīga, 1974.g.

Jaunākais dižliepas apkārtmēra mērījums 8,80 m, A.Grīnbergs, 21.03.2018.

---

#### Attēls 17 Valdemārpils Elku liepa



Avots: Artis Gustovskis

---

#### Krauju Lielais akmens<sup>26</sup>

Talsu novads, Vandzenes pagasts

**Krauju Lielais akmens** – piedāvā iespēju dažādām mērķauditorijām izstaigāties pie dabas krūts, kā arī novērtēt lielāko Kurzemes dižakmeni. Tas bijis daļa no senu un nozīmīgu kulta vietu kopuma, kas vēsta par kuršu kulta un kristietības sadursmi 13.gs., bet kurš savas nesatricināmības dēļ spējis saglabāt kulta vietas statusu cauri gadsimtiem. Spilgtais latviešu dzejnieks un rakstnieks Jānis Trimda (īstajā vārdā – Fricis Gulbis), iezīmējot kristietības ietekmi uz kuršu kultūrvēsturi, rakstījis: „Netālu no kapsētas klajā laukā šalc milzu liepa, vēl atgādinādama tos laikus, kad te gadu simteņiem ilgi pavasaros plauka, vasarās ziedēja un rudeņos atkal nometa visas lapas krāšņa liepu birzs. Tad lielais akmens, kas ir lielākais visā Kurzemē, negulēja klajā vietā, no visām pusēm jau pa gabalu saredzams, bet bija novietojies liepu birzs pašā sirdī, kur mani senči to turēja Dievam par ziedokli. (..) Tad nāca vācu vara, kas ar zobenu un uguni ieviesa mūsu zemē kristīgo ticību, tā visiem līdzekļiem cīnījās pret ļoti noturīgo un slepeno elkdievību... Bēdīgu likteni bija piedzīvojušas Dieva dārza dižās liepas, svešu vācu vīru cirvjiem nocirstas(..).” Akmens ir viegli atrodamas, jo ledājs to novietojis lēzenā un labi pārskatāmā uzkalniņā, kas mūsdienās atrodas ap 300 m no Vandzenes - Valdemārpils lielceļa. Dažādas mērķauditorijas būs ieinteresētas apskatīt dižakmeni, kura izmēri: garums 7,0 m, platums 6,9 m, augstums 3,4 m, apkārtmērs 26 m, tilpums 80 kubikmetri.

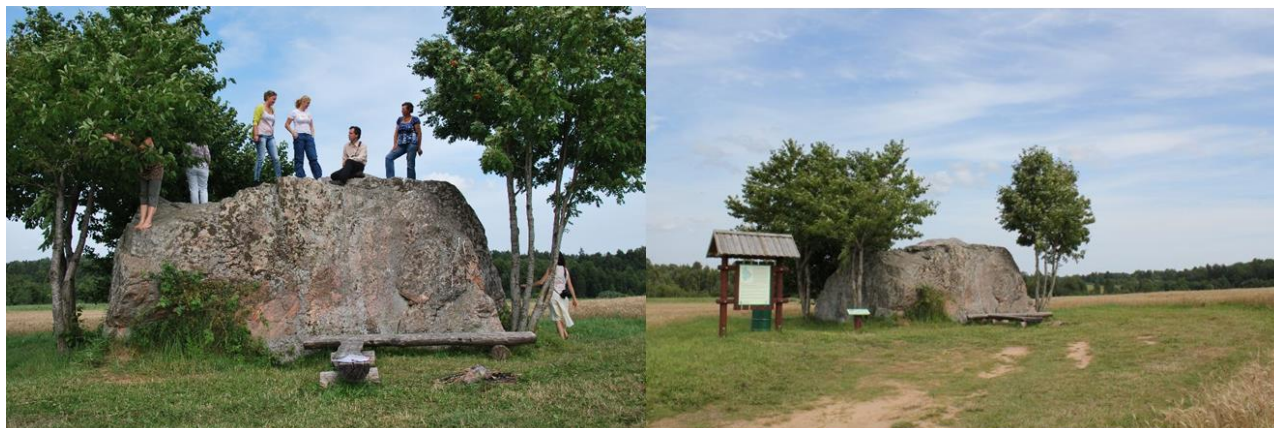
---

<sup>26</sup> Krauju (Tilgaļu) Lielais akmens. // projekta Cult Identity mājas lapa:  
<http://www.ancientsites.eu/lv/objects/stone/433-kraujas-tilgali-secular-stone-krauju-tilgalu-lielais-akmens>  
Eniņš G. Kas izglābs Latvijas akmeņus? // Lauku dzīve, 1991.g., Nr. 11./12. – 20.-21.lpp.



---

#### Attēls 18 Krauju Lielais akmens



Avots: Artis Gustovskis, [ancientsites.eu](http://ancientsites.eu)

---

#### Talsu novada muzejs<sup>27</sup>

##### Talsi

**Talsu novada muzejs, kas atrodas augstākajā no Talsu pilsētas deviņiem pakalniem – Tiguļu kalnā, piedāvā unikālu iespēju apskatīt arheoloģijas kolekciju, kuras pamatā ir Talsos esošā Vilkmuižas ezerā iegūtie kuršu priekšmeti, tostarp rotaslietas. Muzejā plānots attīstīt jaunu kuršu kultūrai veltītu izstādi, kurā būs iespējams novērtēt kuršu sieviešu un vīriešu tradicionālo un grezni rotāto apģērbu. Apģērbu fragmenti un rotas, kas atrastas dažādos arheoloģiskajos izrakumos, liecina, ka kuršu sievietes apģērbs sastāvējis no lina krekla, apliekamiem vilnas brunčiem, jostas, villaines, kas pārvesta pār pleciem un vainaga vai galvasauta. Vīrieši valkāja kreklu, bikses, jaku, jostu, apmetni un cepuri. Gan vīrieši, gan sievietes valkājuši kāju sietavas un ādas vai cita materiāla apavus. Muzejā plānota tradicionālo svētku sajūtas baudīšana, kas radītu labāku izpratni par mitoloģisko priekšstatu reliktiem, dabas pielūgsmi, kā arī citiem kuršu kulta elementiem un rituāliem. Šis nemateriālais mantojums saglabāts no paaudzes paaudzē nododot teikas un ticējumus, kā arī tos papildinot ar jaunām tradīcijām. Īpaši saistoši tas būtu izziņā ieinteresētiem tūristiem dažādos vecumos.**

---

#### Attēls 19 Talsu novada muzejs



Avots: [talsi.lv](http://talsi.lv), [talsitourism.lv](http://talsitourism.lv)

---

<sup>27</sup> Talsu muzeja mājas lapa: [www.talsumuzejs.lv](http://www.talsumuzejs.lv).

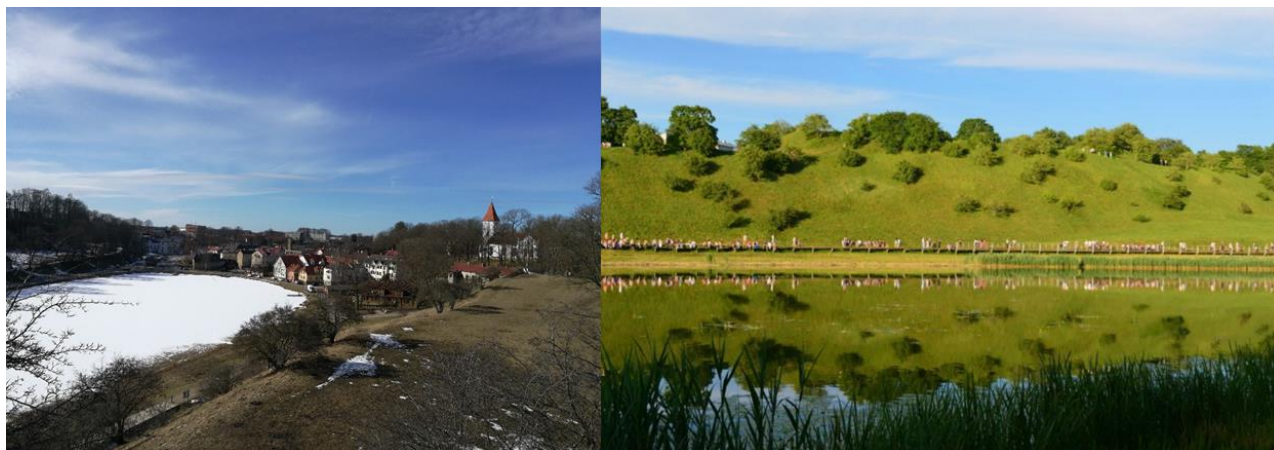
## Talsu pilskalns un Vilkmuižas ezers<sup>28</sup>

### Talsi

**Talsu pilskalns bijis senās kuršu zemes Vanemas jeb vēlākās Miera Kursas pilskalns. Tas ir zīmīgs ar sākotnējo lībiešu apdzīvotību, bet pēc kuršu ekspansijas Ziemeļkurzemē 11. gadsimtā tas ieguvis reģiona centra nozīmi un ticis spēcīgi nocietināts, kad paaugstināti aizsargvaļņi, ar torņveida izbūvēm nodrošināta ieejas vieta un nostiprināta guļkoku nocietinājumu līnija.** Talsi (Talse) kā nozīmīgs kuršu zemes centrs pirmo reizi rakstos minēts 1231. gada Alnas Balduīna līgumā ar kuršiem, kas paredzēja kristietības pieņemšanu. Turpat netālu esošais Vilkmuižas ezers ir īpaša, unikāla 11. - 14.gadsimta senvieta – seno kuršu ugunskaņu vieta, kas liecina par tā laika apbedīšanas tradīcijām. Ezera austrumu malā atradusies kulta vieta mirušo sadedzināšanai, bet sērtā kopā ar mirušo sadedzināti arī ieroči, darba rīki, rotaslietas, savukārt ugunskaņu atliekas pēc tam iegremdētas ezerā. Arheoloģiskajos izrakumos ezerā un tā apkārtnē atrastas bronzas aproces, saktas, kaklariņķi, dzelzs ieroči, zirglietas, jātnieku piederumi, kā arī vienkoča laiva. Talsu novada muzejā aplūkojama 2012. gadā izveidotā izstāde “Vilkmuižas ezera senkapi”, kurā ietilpst arheoloģiskajos izpētes darbos iegūtās vairāk kā 600 senlietas. Pilskalna un ezera apmeklējums būs interesants jauniešiem, kā arī senioriem.

---

### Attēls 20 Talsu pilskalns un Vilkmuižas ezers



Avots: Kristaps Kovaļevskis, latvijas-pilskalni.lv

---

## Sabiles pilskalns<sup>29</sup>

### Talsu novads, Sabile

**Gleznainajā Abavas upes ielejā izveidojusies mazā, bet krāšņā Sabiles pilsētiņa. Tās pirmsākumi meklējami ielejas augstā labā pamatkrasta stūrī, kur pirms apmēram 1000 gadiem izveidots Sabiles pilskalns. Pilskalns īpašs ar to, ka vispirms to apdzīvojuši Baltijas somi – lībieši, bet vēlākos laiku posmos tie pārkuršoti.** Arheoloģiskajos izrakumos atrastas dažādas senlietas, kas sniedz liecības par senās Sabiles iedzīvotāju ikdienu, kas sastāvēja no amatniecības, tirdzniecības un lauksaimniecības. Lai gan pilskalns bijis dabiski nodalīts ar divām sāngravām ap 25 m augstā ielejas nogāzes augšmalā, kā arī no neaizsargātās austrumu puses nocietināts ar 3 m dziļu grāvi un 5 m augstu valni, tomēr tas piedzīvojis vairākus iebrukumus. Pilskalnā

---

<sup>28</sup> Ernests Brastiņš. Latvijas pilskalni. Kuršu zeme. R., 1923.

Jānis Asaris. Talsu pilskalns ar senpilsētu. // Latvijas pilskalni. Eiropas kultūras mantojuma dienas, VKPAI, 1998. – Nr.86.

Mājas lapa par Latvijas pilskalniem: <http://www.latvijas-pilskalni.lv/talsu-pilskalns/>.

Talsu novada muzeja materiāli: <http://www.talsumuzejs.lv/vilkmuižas-ezera-senkapi/>.

Talsu TIC materiāli: <http://www.talsitourism.lv/lv/kurp-doties/talsi/vilkmuižas-kalns/>.

<sup>29</sup> Ernests Brastiņš. Latvijas pilskalni. Kuršu zeme. R., 1923.

Jānis Asaris. Sabiles pilskalns ar senpilsētu. // Latvijas pilskalni. Eiropas kultūras mantojuma dienas, VKPAI, 1998. – Nr.85.

Sabiles Vīna kalns // <http://www.visit.sabile.lv/sabiles-vina-kalns/>.



konstatēts līdz pusmetru biezs kultūrslānis, kas apliecina, ka tas bijis apdzīvots no 10. līdz 13.gadsimtam. Pilskalnam blakus ZA pusē atradusies ap 1 hektāru liela senpilsēta, bet pats pilskalns minēts 1253. gada zemju dalīšanas dokumentos ar nosaukumu "Zabele". Ņemot vērā tuvumā esošos vīna dārzus, Sabiles apmeklējums būs īpaši saistošs pilngadīgiem apmeklētājiem, tostarp senioriem.

---

#### Attēls 21 Sabiles pilskalns



Avots: [visit.sabile.lv](http://visit.sabile.lv)

---

#### Mežītes pilskalns<sup>30</sup>

##### Talsu novads, Laucienes pagasts

Mežītes pilskalns ir izteismīgs un apjoma ziņā vērienīgs kuršu senvietu komplekss, kurā iekļaujas izcili ainavisks pilskalns, Elku kalns, senkapu vietas, kā arī senais kulta akmens – bedrīšakmens. Komplekss ir tik izteismīgs, ka 19. gs. latviešu senvēstures un folkloras pētnieks **Augusts Bīlenšteins** rakstījis, ka **"kas grib gūt priekšstatu par latviešu pagātni, tam šī vieta ir jāapmeklē"**. Visapkārt pilskalnam, gandrīz 3 ha platībā atradusies senpilsēta, kur vēlākos laikos atrastas dažādas senlietas - bronzas aproces un gredzeni, dzelzs kāpšlis, stopa bultas gals un trauku lauskas. Mežītes arheoloģiskā kompleksa izpēti darbi dod jaunas atziņas par kuršu dzīvesveidu šajā mūsdienās nomaļajā apvidū, kur kādreiz bijis nozīmīgs novada centrs ar attīstītiem

---

<sup>30</sup> Ernests Brastiņš. Latvijas pilskalni. Kuršu zeme. R., 1923.

Elīna Guščika, Andrejs Vasks. Pētījumi Mežītes arheoloģisko pieminekļu kompleksā 2008. un 2009.gadā. //Arheologu pētījumi Latvijā 2008.-2009. – Nordik, 2010.

Elīna Guščika. Pētījumi Mežītes kapulaukā 2010. un 2011.gadā. // Arheologu pētījumi Latvijā 2010.-2011.gadā. – Nordik, 2012.

Projekta Cult Identity mājas lapa: <http://www.ancientsites.eu/lv/objects/stone/447-mezite-cup-marked-stone-mezites-bedrisakmens>

<http://www.latvijas-pilskalni.lv/mezites-pilskalns/>

tirdzniecības sakariem. Pilskalna uzbūve raksturo tā laika tradicionālo pilskalnu veidošanas pieeju, ko īpaši saistoši apskatīt būs baltu vēstures izziņā ieinteresētiem tūristiem dažādos vecumos.

---

#### Attēls 22 Mežītes pilskalns



Avots: Artis Gustovskis

---

#### Māras kambari<sup>31</sup>

Kuldīgas novads, Rendas pagasts

Ielūkojoties Māras kambaros, iespējams izbaudīt gan dabas veidojumus, gan iztēloties to kulta nozīmi seno kuršu dzīvē. Svētalas, ņemot vērā to dabisko veidošanās procesu, bija reti sastopams svētvietu veids, kādēļ tām tika piešķirta īpaša nozīme. Māras kambaru komplekss sastāv no kanjonveida gravas, kuras augšgalā ir ūdenskritums, bet labā krasta atsegumā divas un kreisā krasta atsegumā viena ala. Alas nosaukums veidojies katoļu garīdznieku ietekmē, kad tie pie senās kulta vietas esot piestiprinājuši Svētās Marijas attēlu, bet Marijas vārds ticis latviskots par Māru. Kultūrvēsturiski nozīmīgā ala saistāma ar 1462. gada dokumentos minēto svētaļu Sabiles novadā, kas atrodas Abavas ielejas apkārtnes mežā, pa taku ejot ap 2 km no Sabiles–Rendas šosejas. Jau kopš 19. gadsimta vairākkārt publicēti dažādi nostāsti par Māras kambariem, no kuriem viens saistīts ar „svētajām meitām”, kuras šeit dzīvojušas un piektdienas vakaros parasti velējušas veļu, no kā kambari ļoti kūpējuši. Gaišās mēness naktīs Māras kambaros svētmeitas redzamas pat dejojām un aužām. Bet, ja kāds tām tuvojoties, tas paliekot mēms uz visiem laikiem. Māras kambarus apskatīt interesanti būs visām mērķauditorijām.

---

<sup>31</sup> Projekta Cult Identity mājas lapa: <http://www.ancientsites.eu/lv/objects/cave/455-maras-chambers-maras-kambari>. Grīnbergs Andris. Latvijas ūdenskritumi un krāces. – Rīga, 2011.

---

### Attēls 23 Māras kambari



Avots: Artis Gustovskis

---

### Turlavas Ķoniņciema Elku birzs<sup>32</sup>

Kuldīgas novads, Turlavas pagasts

Viena no nozīmīgākajām svētvietām kuršu ķoniņiem bija Elku birzs, kurā līdz visjaunākajiem laikiem tika saglabātas daudzas pagāniskās tradīcijas. Ķoniņciema iedzīvotāji — kuršu koniņu pēcteči — pēc savas pieredzes zināja: ja cirta vai lauza Elku birzs kokus, ciemā vai nu izcēlās ugunsgrēks, vai traģiski aizgāja bojā pats postītājs.

Kuršu koniņi Livonijas ordeņa vasaļu privilīģēti bija izveidojuši savu īpatnēju, noslēgtu kultūrvidi. Piemēram, kurši savus mirušos, greznotus ar labākajām rotām, sadedzināja kādā tuvākā birzī vai mežā tīras ozolu malkas sārtā un ticēja — ja sārta dūmi ceļas stāvus gaisā, mirušā dvēsele ir glābta, bet, ja dūmus nes sānis, dvēsele ir zudusi.

1960. gados, remontējot Kuldīgas–Aizputes šoseju, tā tieši vai netīši tika izbūvēta tieši caur Ķoniņciema svēto birzi. Jau būvdarbu laikā notikušas dažādas neizskaidrojamas ķibeles ar tehniku — trūkušas traktoru kāpurķēdes, lūzuši kravas auto tilti un kloķvārpstas. Transporta līdzekļi, svētbirzīj caurbraucot, bieži bojājušies arī vēlāk.

20.gadsimta sākumā Ķoniņciema Elka birzī augušas divpadsmit ļoti resnas liepas ar sagrieztiem, kupliem zariem un lieliem dobumiem. Tomēr mūsdienās dižās liepas nav ieraugāmas, izņemot ainavisko dižliepu, kas aug birzs dienvidu malā, tuvu tīruma malai. Dižliepas apkārtmērs 2018.gada pavasarī ir 4,32 m. Objekts ar lielu kultūrvēsturisko bagāžu būs saistošs vēsturē ieinteresētiem senioriem.

---

<sup>32</sup> Projekta Cult Identity mājas lapa: <http://www.ancientsites.eu/lv/objects/place/481-koninciems-idols-grove-koninciema-elku-birzs>.



---

#### Attēls 24 Turlavas Ķoniņciema Elku birzs



Avots: Artis Gustovskis, *ancientsites.eu*

---

#### Veckuldīgas pilskalns<sup>33</sup>

##### Kuldīga

**Veckuldīgas pilskalns bijis Kurzemes sirds, jo tas atradies pašā kuršu apdzīvoto zemju vidū un Ventas ūdens ceļa malā. Kuldīgas pilskalns reiz bijis gan lielākais kuršu zemes Bandavas centrs un līdz ar Mežotni, Jersiku un Tērveti tas bijis viens no ievērojamākajiem Latvijas senajiem administratīvi politiskajiem centriem. Pilskalna apskate ļauj iztēloties senā pilskalna varenību, baudīt dabu un tajā rīkotus pasākumus.**

Kuršu karaļa Lamekina rezidenci apmeklējuši pat Skandināvijas vikingi, par ko savās sāgās ap 925. gadu vēstīja slavenais vikings Egils Skalagrimsons. Šī kuršu senpilsēta pastāvējusi vēl līdz 1355. gadam, kad tai ierādīta jauna teritorija tuvāk 13. gadsimta vidū celtajai vācu mūra pilij. No Kuldīgā celtās ordeņa pils sākās ordeņa varas izplatīšanās pa Kurzemi un kuršu brīvības apkarošana. Kuldīga tapa par ordeņa varas viduspunktu Kurzemē, un no tās vācieši izdarīja savus uzbrukumus daudzām kuršu pilīm. Pilskalnu pētnieks Ernests Brastiņš jau 1923.gadā norāda, ka senais Kuldīgas pilskalns ir lielākais kuršu zemes nocietinājums un, ka pilskalna plakums aizņem veselu hektāru zemes. Senais pilskalns ar lielu kultūrvēsturisko bagāžu būs saistošs dažādu paaudžu vēstures interesentiem.

---

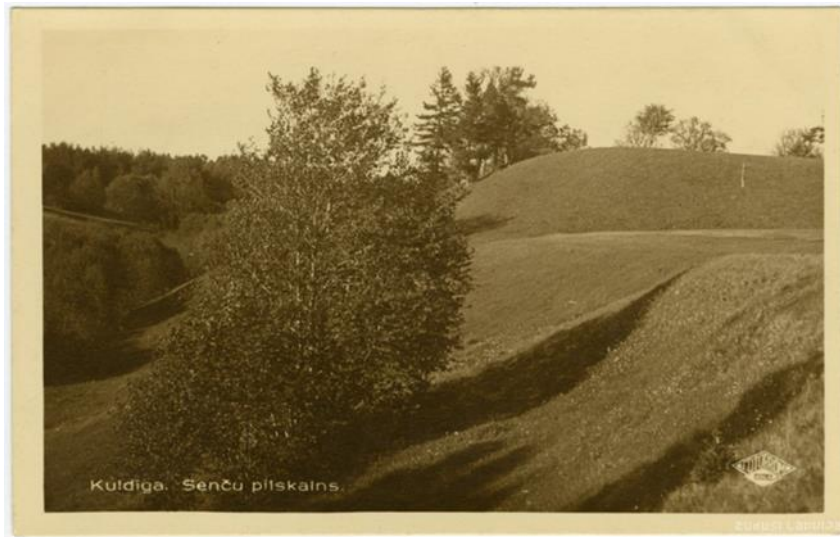
<sup>33</sup> Ernests Brastiņš. Latvijas pilskalni. Kuršu zeme. R., 1923.

Jānis Asaris. Veckuldīgas pilskalns ar senpilsētu. // Latvijas pilskalni. Eiropas kultūras mantojuma dienas, VKPAI, 1998. – Nr.42.

<http://jauns.lv/raksts/zinas/92556-veckuldigas-pilskalns-pasludinats-par-gada-arheologisko-pieminekli-video>. Mājas lapa par Latvijas pilskalniem: <http://www.latvijas-pilskalni.lv/kuldigas-veckuldigas-pilskalns/>

---

#### Attēls 25 Veckuldīgas pilskalns



Avots: [latvijas-pilskalni.lv](http://latvijas-pilskalni.lv)

---

#### Ventas rumba<sup>34</sup>

##### Kuldīga

Ventas rumba ar 270 metru platumu sniedz iespēju apbrīnot platāko ūdenskritumu ne vien Baltijas valstīs, bet visā Eiropā. Vasarā iespējams baudīt arī atveldzējošu peldi, vai doties pastaigā pāri norimušajai straumei, bet pavasarī – vērot lidojošās zivis, kas cenšas *uzrāpties* rumbā. Par Ventas rumbas izveidošanos stāstītas dažādas teikas, kurās „velns apjēmies aizsērst Ventas upi, lai noslīcinātu Kuldīgas pilsētu un apkārtni”. Pašā pusnaktī viņš aizgājis jūdzes divi augšpus Ventas pie Briežu brasla, kur pulka akmeņu, un sajēmis lielu, lielu kaudzi. Jau aizstiepis kaudzi līdz pilsētai un steidzies pēc otras – te piepeši nodārdējis tāds troksnis, ka turienes virsaitis pamodies. Viņš piecēlies, izgājis no istabas – redz: Ventas upe jau pa pusei aizsērsta. Nopratis, ka Velns te ķērnājies. Kā nu līdzēties? Aizskrējis uz vistu kūti, sacirtis ar rokām pa kažoku un iedziedājis kā gailis. Gailis pamodies, domājis, ka otrs gailis dziedājis, un dziedājis arī pats. Velns izdzirdis gaiļa dziesmu, nosviedis otru klēpi zemē un pats aizlaidies...”. Tas, ka par ūdenskritumu zināmas daudzas teikas, liecina, ka jau senos laikos tas bijis mitoloģisks objekts, sena kulta vieta. Ventas rumba ir aizraujošs apskates objekts visām mērķauditorijām.

---

<sup>34</sup> Grīnbergs Andris. Latvijas ūdenskritumi un krāces. – Rīga, 2011.



---

#### Attēls 26 Ventas rumba



Avots: Artis Gustovskis

---

#### Dižgabala kalns Alsungā un Spēlmaņu krog<sup>35</sup>

##### Alsungas novads, Alsunga

**Alsungas pirmsākumi saistāmi ar kuršiem, lai gan mūsdienās tā spilgti atpazīstama kā suitu kultūrtelpa. Alsungas centrā, Dzirnezera krastā apskatāms senais kuršu pilskalns – Dižgabala kalns.** Alsunga kā Aliswange ietilpusi kuršu ķēniņa Lamekina pārvaldītajā Bandavā un tā pieminēta kuršu zemju dalīšanas dokumentos 1230. gadā. **Blakus pilskalnam Spēlmaņu krogā iespējams iepazīt un nobaudīt īsteni tradicionālus kurzemnieku ēdienus, kas veidoti, balstoties no paaudzes paaudzē nodotām receptēm, un kas iespējams bijuši raksturīgi arī kuršiem.** Ar kuršiem tiek saistīti sklandraušī, kas vairāk pazīstams kā lībiešu ēdiens, bet vismaz nesenos gadsimtos bijis plaši izplatīts visā Kurzemē. Pat nosaukums iespējams nāk no kuršu pirmvalodas, jo vārds „sklanda” nozīmē žoga kārti un zedeņu žogu, un sklandraušī Kurzemē saukti arī par žograušiem un dižraušiem. Papildus vairākās vietās Alsungā interesentiem pašiem ir iespējas vārīt ķiļķēnus ar ribiņām, bakāt rāceņus un strēbt skābputru. Tūristu grupām, lai baudījums būtu ne tikai vēderam, bet arī dvēselei un prātam, tiek pieaicinātas Suitu sievas vai vīri ar jestrajām dziesmām un stāstiem par kultūru, tautastērpiem un dzīvi Suitos. Tas būs aizraujoši ne tikai senioriem, bet arī vecākiem ar bērniem.

---

<sup>35</sup> Ernests Brastiņš. Latvijas pilskalni. Kuršu zeme. R., 1923.

Jānis Asaris. Dižgabalkalns pilskalns. // Latvijas pilskalni. Eiropas kultūras mantojuma dienas, VKPAI, 1998. – Nr.41. Spēlmaņu kroga mājas lapa: <http://www.spelmankrogs.lv/>.

Suitu novada mājas lapa: [https://www.suitunovads.lv/lv/unesco\\_aizsardziba/](https://www.suitunovads.lv/lv/unesco_aizsardziba/)

---

#### Attēls 27 Dižgabala kalns Alsungā un Spēlmaņu krogs



Avots: Artis Gustovskis

---

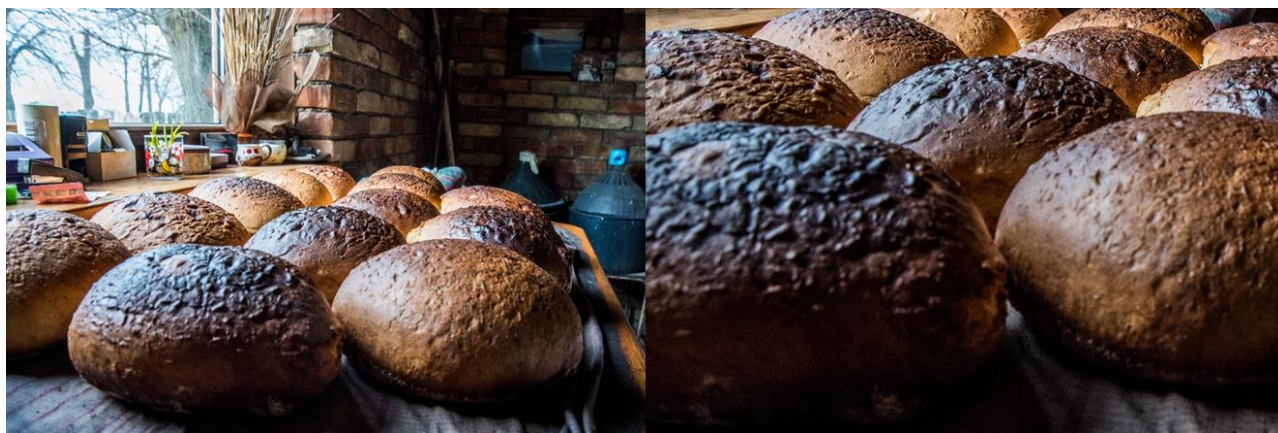
#### Maizes ceptuve „Bērziņi” Jūrkalnē<sup>36</sup>

Ventspils novads, Jūrkalnes pagasts

Jūrkalnē, kur savijas kuršu un lībiešu tradīcijas, arī mūsdienās tiek saglabātas un attīstītas senās amatu prasmes. „Bērziņu” mājās Inga un Juris Lastovski cep brīnumgardu kviešu un rudzu maizi pēc senām dzimtas receptēm, kam garšu un smaržu piedod senā maizes krāsns. Kurši, būdami zemkopji, audzēja gan vasarājus, gan ziemājus, gan auzas un citas labības, no kurām tad arī tika cepta gan maize, gan vārītas putas, un dažādi citi ēdieni. Maizi iespējams ne tikai pasūtīt, bet, iepriekš piesakoties, arī izveidot un pašiem izcept savu kukulīti. Maizes cepēji labprāt uzņem arī tūristu grupas un stāsta par maizes un citu gardumu cepšanas noslēpumiem. Tur būs padomāts, lai interesanti būtu gan bērniem un vecākiem, gan senioriem.

---

#### Attēls 28 Maizes ceptuve „Bērziņi” Jūrkalnē



Avots: Artis Gustovskis

---

<sup>36</sup> <http://www.kurzeme.lv/lv/kurp-doties/razots-kurzeme/319-maizes-cepsana-berzinos/>.  
<http://lr1.lsm.lv/lv/raksts/latvijas-stasti/pie-maizes-cepejiem-ingas-un-jura-lastovski-jurkalne.a78690/>.  
Par Vētru muzeju: [http://www.jurkalne.lv/?page\\_id=1819](http://www.jurkalne.lv/?page_id=1819).



### Ulmales Piņņu bļodakmens<sup>37</sup>

Pāvilostas novads, Sakas pagasts

**Bļodakmeņi ir vieni no izplatītākajiem kulta objektiem, kas palīdz izprast īpatnēju kuršu kulta šķautni. Piņņu bļodakmens ir visplašāk pazīstamais Latvijas cilindriskais bļodakmens, unikāls arheoloģijas piemineklis, kam piemīt šā tipa kultūrvēsturiskajiem akmeņiem raksturīgais, mākslīgi veidots bļodveida dobums, kurā senāk izvietoti nelieli ziedojumi.** Literatūrā atrodamas ziņas, ka tas ticis saukts arī par Dievekļa akmeni un upurakmeni. Tā izmēri: garums 1,27 m, platums 1,15 m, augstums 0,70 m, apkārtmērs 4,08 m. Bļodas dziļums 12–16 cm, diametrs 58–62 cm. Bļodakmenim ir arī tradicionāli šāda tipa akmeņiem esošās sānmalu rievās, kas ir 3–4 cm platas, līdz 1,5 cm dziļas, kopskaitā 46. Fascinējošais kulta akmens atrodas Ulmalē, ap 700 m uz austrumiem no Liepājas–Ventspils šosejas, ap 70 metrus uz rietumiem no Jaunuzolu mājām. Netālu esošo bļodakmeni būs ieinteresēti apskatīt gan garāmbraucošie jaunieši, gan seniori.

---

#### Attēls 29 Ulmales Piņņu bļodakmens



*Avots: Artis Gustovskis*

---

### Kūpinātu zivju degustācijas Pāvilostā<sup>38</sup>

Pāvilostas novads, Pāvilosta

**Pāvilosta atrodas Baltijas jūras krastā, senās kuršu zemes Piemares ostas vietā. Kopš neatminamiem laikiem kurši bijuši zvejnieki, kas braukuši jūrā un krastā veduši izcilus lomus. Senais zvejnieku arods un zivju kūpināšanas tradīcijas pārmantotas mūsdienās. Šeit iespējams baudīt svaigi kūpinātas zivis, kā arī pašiem „iemēģināt roku” zivju kūpināšanā.** Nodarbību ietvaros tiek mācīts kūpināt plekstes (butes), reņģes vai nēģus, bet agrajos viduslaikos kurši uzturā izmantojuši pat 25 dažādas zivju sugas. Bet tas, kādas zivis tiks kūpinātas, būs atkarīgs no laika apstākļiem un tā, kādu lomu izvilkuši Pāvilostas zvejnieki. Jau Dzelzs laikmetā tikuši lietoti dažādi makšķerēšanas veidi – pludiņu, straumes un grunts makšķeres, kā arī nakts auklas un ūdas, kas neprasija nepārtrauktu makšķerēšanas uzraudzību, bet deva labus lomus. Pašiem izjust makšķerēšanas burvību īpaši interesantie būs piedzīvojumu meklētājiem, kuriem iespējams doties izbraucienā ar laivu jūrā, iejūtoties kuršu kuģotāju ādā, pašiem sagādājot zivis kūpināšanai. Zivju sagādē labprāt piedalīsies jaunāki tūristi, bet kūpināšanas procesā un mielastā arī vecāki ar bērniem un seniori.

---

<sup>37</sup> Ulmales Piņņu bļodakmens. // Projekta Cult Identity mājas lapa:

<http://www.ancientsites.eu/lv/objects/stone/490-ulmale-pinni-stone-with-bowl-shaped-hollow-ulmales-pinnu-blodakmens>

Caune A. Dobumakmeņi Latvijā. // Arheoloģija un etnogrāfija, XI, Rīga, 1974.g., 96.lpp.

Dievekļa akmens. Ulmales=Labraga pag. // Nedēļa, 1924.gada Nr.32.

Liepājas rajona akmeņu projekts. // Latvijas Petroglifu centrs, 2008.g. // informācija: [http://www.petroglifi.lv/blog/liepajas\\_rajona\\_projekts/2010-12-06-5](http://www.petroglifi.lv/blog/liepajas_rajona_projekts/2010-12-06-5).

<sup>38</sup> <http://www.pavilosta.lv/lv/trismsunatpt/kurp-doties1/zivju-kupinasana>.

[http://www.tvnet.lv/izklaide/kulturas\\_un\\_izklaides\\_notikumi/53231-macies\\_kupinat\\_zivis\\_pavilosta](http://www.tvnet.lv/izklaide/kulturas_un_izklaides_notikumi/53231-macies_kupinat_zivis_pavilosta).

---

#### Attēls 30 Kūpinātu zivju degustācijas Pāvilostā



Avots: Artis Gustovskis

---

#### Aizpute<sup>39</sup>

Aizputes novads, Aizpute

**9. gadsimtā kurši Aizputē uzcēla Beidas pili, no kuras tika pārvaldīts Aizputes pilsnovads, kas vēlākos laikos iekļāvās kuršu zemes Bandavas teritorijā.** Savukārt Atskaņu hronikā vēstīts par 1261. gada krustnešu karagājienu uz Kursu un Dzintares kauju. Pēc Dzintares pils, kas atrodas mūsdienu Aizputes teritorijā, nodedzināšanas un tās aizstāvju nogalināšanas ordeņa karaspēks aplenca Aizputes pili (hronikas tekstā Asseboten). Pilī patvērušies kurši nolēma pārstāt pretoties krustnešiem un slēdza mieru, kā ķīlu atdodami dižciltīgos dēlus.

**Aizputē iespējams ne tikai apmeklēt kultūrvēsturiski nozīmīgās vietas, bet arī izbaudīt seno tradīciju iedzīvināšanu mūsdienās, konkrēti piedalīties akmens alus darīšanā. To iespējams izdarīt mākslinieku rezidenču centrā “Serde”, kur iepriekš piesakoties iespējams nomēģināt uz vietas brūvētu alu. Tā darīšanā kurši izmantojuši medu, kas bijusi galvenā saldviela ēdiena un dzēriena garšas uzlabošanai. Medalus liets dzeramos ragos ar bronzas apkalumiem, kas doti līdzīgi bagātu un dižciltīgu vīriešu kapos. Alus darīšana būs aizraujoša gan jauniešiem, gan senioriem.**

---

<sup>39</sup> Livländische Reimchronik – Atskaņu hronika. R., 1998, ar Ē.Mugurēviča priekšvārdu un komentāriem. Andris Caune, Ieva Ose. Latvijas 12.gadsimta beigu – 17.gadsimta vācu piļu leksikons. R., 2004. Aizpute – <https://lv.wikipedia.org/wiki/Aizpute>. Biedrības „Serde” mājas lapa: <http://www.serde.lv/?q=lv>.



---

## Attēls 31 Aizpute



Avots: [latvijas-pilskalni.lv](http://latvijas-pilskalni.lv), [serde.lv](http://serde.lv)

---

## Kapsēdes dižakmens<sup>40</sup>

Grobiņas novads, Medzes pagasts

**Kapsēdes dižakmens, kas iespaidīgs pēc saviem izmēriem, īpašs ar to, ka daļa no tā ir atšķēlusies par ko vēsta teika: „Velns nozadzis akmeni no Pērkona pils, taču Pērkons zagli panācis un ar zibeni akmeni pāršķēlis.” Cita teika vēsta, ka “šo milzīgo akmeni vedis reiz savos ratos sirms vecītis. Ceļā uznācis bargs pērkona negaiss, vecītis iztrūcies un akmeni pametis zemē”. Dižakmens izmēri: 5,8 m garš, 3,2 m plats, 4,3 m augsts, apkārtmērs 16,20 m. Akmens visu trīs daļu kopējais tilpums ap 60 kubikmetru, lielākā tā daļa – 40 kubikmetru. Zināms, ka daļa no akmens 20.gs. sākumā izmantota šķembu ražošanā. Līdz tam akmens bijis vēl lielāks nekā mūsdienās redzamās tā trīs daļas – pamatdaļa (vismaz 40 kubikmetri), lielais atlūznis (14 kubikmetri) un mazais atlūznis (3 kubikmetri). Visām mērķauditorijām populārais dabas objekts ir viegli sasniedzams, uz to norāda arī norādes zīme pie Grobiņas – Ventspils šosejas.**

---

<sup>40</sup> Kapsēdes dižakmens — Velnakmens. // Projekta Cult Identity mājas lapa:

[http://www.ancientsites.eu/lv/objects/stone/508-kapsede-secular-stone/..](http://www.ancientsites.eu/lv/objects/stone/508-kapsede-secular-stone/)

Grīnbergs A. Meklējumi un atradumi starp Liepāju un Pāvilostu. // Vides Vēstis – 2009. - Nr.9. (septembris). – 44.- 47.lpp. – 7 kr.foto.

Liepājas rajona akmeņu projekts. // Latvijas Petroglifu centrs, 2008.g. // informācija: [http://www.petroglifi.lv/blog/liepajas\\_rajona\\_projekts/2010-12-06-5](http://www.petroglifi.lv/blog/liepajas_rajona_projekts/2010-12-06-5).

---

## Attēls 32 Kapsēdes dižakmens



Avots: Artis Gustovskis

---

## Aktīvā tūrisma centrs „Kuršu vikingu apmetne”<sup>41</sup>

Grobiņas novads, Grobiņa

**Aktīvā tūrisma centrs „Kuršu Vikingu apmetne” atrodas Grobiņā, Ālandes upes ielejā, kur senlaikos vikingu kuģi iebrāukuši Piemares ezerā.** Grobiņa glabā liecības par vikingu ceļojumiem un mijiedarbību ar tādām vietējām kultūrām kā kurši Austrumbaltijas piekrastē. Līdz pat 11. gadsimtam vikingi bija neatņemama Eiropas ikdienas sastāvdaļa: šīs skandināvu tautas aizrāvās ar ceļošanu, laupīja, tirgojās un kontrolēja tirdzniecības ceļus no Anglijas un Islandes līdz pat Bizantijai un arābu kalifātiem. Viņi bija pirmie eiropieši, kuri apmeklēja Ziemeļameriku. **Tomēr, neskatoties uz skandināvu ciešo saikni ar Baltijas jūras austrumu piekrasti, nav liecību par šī laikmeta skandināvu politisko virskundzību Kurzemes reģionā. Grobiņā cits citam līdzās dzīvoja skandināvi, kurši un, iespējams, arī citas tautības. Tas bija viens no svarīgākajiem tirdzniecības centriem Baltijas reģionā un Eiropas tālās tirdzniecības, sakaru, amatniecības un kultūras centrs.** Aktīvā tūrisma centrs piedāvā lielisku iespēju izzināt kuršu vikingu dzīves ziņu, iejusties vikingu tēlos, izzināt leģendas, patīkami atpūsties ģimenes un draugu lokā. Tur var doties izzinošā ceļojumā ar kuršu vikingu liellaivu pa seno vikingu ūdens ceļu – Ālandes upi. Brauciena laikā tiek atklātas leģendas, ko stāsta Ālandes upes ūdeņi un dižais Skābaržu kalns, vieta, kur stalti stāvējusi *Seeburg* (Jūrpils). Piedāvājumā ir arī Īstenā kuršu vikinga tests - kompleksā programma, kuras ietvaros ir 5 senās prāta, ķermeņa un gara veiklības disciplīnas, kā arī naksnīgā mistērija SEEBURG. Tūrisma piesaistes vietas plašais piedāvājums spēs ieinteresēt visas mērķauditorijas.

---

<sup>41</sup> <http://www.grobiņasvikingi.lv/>.

<http://www.kurzeme.lv/lv/kurp-doties/vesture-un-vestures-sovi/302-aktiva-turisma-centrs-kursu-vikingu-apmetne/>.

---

**Attēls 33** Aktivā tūrisma centrs „Kuršu vikingu apmetne”



Avots: Artis Gustovskis

---

**Grobiņas arheoloģiskais ansamblis<sup>42</sup>**

Grobiņas novads, Grobiņa un Grobiņas pagasts

**Grobiņa, kas kuršu valodā nozīmē – skābāržu mežs, ir senākā rakstos minētā apdzīvotā vieta Latvijas teritorijā ar nosaukumu Seeburg (Jūrpils). Laikā no 7.-11.gs. šeit bijis ievērojams kultūras, tirdzniecības un attīstības centrs, kuru gadsimtu gaitā pārvaldījuši kā kurši, tā skandināvu vikingi.** Grobiņas arheoloģiskais ansamblis sastāv no vairākiem viena laika arheoloģijas pieminekļiem: Grobiņas pilskalns (Skābarža kalns) un senpilsētas, Priediena senkapiem, Atkalnu senkapiem, Smukumu senkapiem un Porānu (Pūrānu) senkapiem, kas kompakti izvietoti Grobiņā un tās tuvākajā apkārtnē. To apstiprina Grobiņas arheoloģiskajā ansamblī atrastās materiālās liecības, kas pašlaik apskatāmas vēstures muzejos Liepājā, Rīgā un Sanktpēterburgā. Grobiņā esošie arheoloģiskie pieminekļi palīdz iztēloties, kā šeit izskatījās pirms vairāk nekā tūkstoš gadiem. Senkapi un pilskalns, kas kompakti izvietoti Grobiņā un tās tuvākajā apkārtnē, uzbūvē ikviena fantāzijās īstu viduslaiku ainavu, kas aizraus īstenus vēstures mīļus visos vecumos.

---

<sup>42</sup> <http://unesco.lv/latvijasdargumi/informacija-par-objektu/nacionali-noverteti-objekti/grobinas-arheologiskais-ansamblis/>.

<http://www.grobinasturisms.lv/lv/grobinaensemble/grobinas-arheologiskais-ansamblis/>.

Ernests Brastiņš. Latvijas pilskalns. Kuršu zeme. R., 1923.

Jānis Asaris. Grobiņas pilskalns ar senpilsētu. // Latvijas pilskalns. Eiropas kultūras mantojuma dienas, VKPAI, 1998. – Nr.47.

Par Grobiņas novada bedrīšakmeņiem [www.petroglifi.lv](http://www.petroglifi.lv).



---

#### Attēls 34 Grobiņas arheoloģiskais ansamblis



Avots: Artis Gustovskis

---

#### Liepājas Amatnieku nams<sup>43</sup>

##### Liepāja

Kurši bijuši arī prasmīgi amatnieki, nodarbojoties gan ar koka, gan metāla apstrādi, gan rotaslietu veidošanu un podniecību. Mūsdienās Liepājas amatnieki strādā pielietojot dažādas pārmantotas amatniecības prasmes un veidus, kā arī radot sava novada tradīcijās balstītus mūsdienīgus mākslas priekšmetus. Apmeklējot amatnieku namu, aroda meistari ievadīs katra amata noslēpumus, ļaujot izjust ilgā laikā koptās tradīcijas un prasmes. Amatnieku namā varēsiet aplūkot dažādus meistardarbus, tostarp arī pasaulē garākās krelles no dzintara, kas bijis viens no kuršu rotu elementiem. Tās ir 123 metrus garas un vairāk nekā 19 kg smagas, tapušas no liepājnieku saziēdotiem dzintaru gabaliņiem. Liepājas Amatnieku namā strādā 16 amatnieki, kuri kopš 2011.gada apvienojušies biedrībā „Saiva” ar mērķi saglabāt un popularizēt sava novada amatniecību un mākslas unikalitāti. Amatnieku namā meklējami meistari šādos amatos: aušanā un tautas tērpu izgatavošanā, tekstilmozaikā, rotkalšanā, sveču darināšanā, pīšanā no klūdziņām, dzintara apstrādē, ādas plastikā, keramikas darināšanā un dziju krāsošanā. Amatnieki ieinteresēs tos, kam patīk pašiem darboties ar rokām, neatkarīgi no viņu vecuma.

---

<sup>43</sup> <http://liepajaskultura.lv/lv/infrastruktura/liepajas-amatnieku-nams/>.

<http://www.saivaart.com/?i=1>.

[http://www.draugiem.lv/saiva/news/post/Pasaule-garakas-dzintara-krelles\\_5530283](http://www.draugiem.lv/saiva/news/post/Pasaule-garakas-dzintara-krelles_5530283).

<http://www.kurzeme.lv/lv/kurp-doties/kultura-un-tradicijas/148-amatnieku-nams-liepaja/>.



---

### Attēls 35 Liepājas Amatnieku nams



Avots: Artis Gustovskis

---

### Liepājas muzejs<sup>44</sup>

#### Liepāja

Liepājas muzejs ir viens no lielākajiem novadu muzejiem Latvijā, nozīmīgs nacionālās kultūras mantojuma glabātājs un popularizētājs. Tajā glabājas daudzi unikāli eksponāti, starp tiem arī skandināvu bilžakmens – Grobiņas stēla, kas atrasta Priediena senkapos un tiek datēta ar 7. gs. Stēla ir unikāla ar to, ka līdz pat šim brīdim tā nav iztulkota, līdz ar to tās saturs nojaušams tikai aptuveni. Bez bilžakmens muzejā ir arī kuršu senlietas, no kurām liela daļa atrastas Grobiņas apkārtnē, tādējādi glabājot liecības par vikingu ceļojumiem un mijiedarbību ar tādām vietējām kultūrām kā kurši Austrumbaltijas piekrastē. Tāpat arheoloģiskās liecības apstiprina, ka cits citam līdzās dzīvojuši skandināvi, kurši un, iespējams, arī citas tautības, bet nav pierādījumu vikingu politiskajai kundzībai reģionā, kas neraksturīgi vikingu apdzīvotām vietām. Muzejā atradīsies pārsteigumi visiem vecumiem.

---

<sup>44</sup> Liepājas muzeja mājas lapa: <http://liepajasmuzejs.lv/lv/lm/>.  
<http://www.muzeji.lv/lv/museums/museum-of-liepaja/>.  
<http://liepaja.travel/lv/darit-un-redzet/pilseta/muzeji/liepajas-muzejs/>.

---

### Attēls 36 Liepājas muzejs



Avots: *Liepaja.travel*

---

### Zirgu un tauru ganības Dabas parkā "Pape"<sup>45</sup>

#### Rucavas novads un Nīcas novads

**Papes dabas parks piedāvā izjust brīvas dabas vilinājumu, dodoties pastaigā gar Baltijas jūru vai Papes ezeru, apskatot savvaļas dzīvei pielāgotu zirgu un taurgovju ganības. Sensenos laikos pirms cilvēks sāka aktīvi nodarboties ar lauksaimniecību, Eiropā savvaļas zirgi jeb tarpāni, līdzīgi kā tauri un sumbri, bija ierasta dabas sastāvdaļa. Lielo zālēdāju – tauru, savvaļas zirgu un sumbru – loma dabā bijusi būtiska, jo tie sekmējuši bioloģiski daudzveidīgu pļavu veidošanos un nodrošinājusi citu augu un dzīvnieku sugu eksistenci. Tādējādi agrāk izteikti mežainās ainavas tika papildinātas ar pļavām. Papes ezers uzskatāms par ļoti seklu ezeru, un tajā starp niedrājiem atrodami arī divi milzīgi akmeņi – Lankuču un Veitu dižakmens, uz kuriem neparastu sajūtu cienītāji var mēģināt aizbrist. Liels dižakmens atrodas arī Papes ezera austrumu krasta palienes pļavās, tas ir Pesu jeb Bātupšķu dižakmens, kurš senāk bijis sena kulta vieta. Ezera austrumu piekrastē un tuvākā apkārtnē atrodas vēl vairāki kultūrvēsturiski akmeņi – Ezerskolas upurakmens un Šķilu (Graviņu) upurakmens, kā arī vairāki dižakmeņi. Papes dabas parks spēs saviļņot ikvienu – gan bērnus, gan vecākus un arī pusaudžus.**

---

<sup>45</sup> Papes dabas parks: <http://www.pdf-pape.lv/lv/apskates-objekti/2-savvalas-zirgi-un-tauri>.

Loze I. Kurzemes apzināšanas ekspedīcija. // Materiāli par arheologu un etnogrāfu 1976.gada ekspedīciju darba rezultātiem. – R., 1977.

Teika: <http://www.pdf-pape.lv/lv/apskates-objekti/4-dabas-un-kulturvestures-objekti/21-pesu-kultakmens?ref=37>.

<http://www.rucava.lv/index.php/turisms/apskates-objekti/20-dabas-parks>.

Liepājas rajona akmeņu projekts. // Latvijas Petroglifu centrs, 2008.g. // informācija:

[http://www.petroglifi.lv/blog/liepajas\\_rajona\\_projekts/2010-12-06-5](http://www.petroglifi.lv/blog/liepajas_rajona_projekts/2010-12-06-5).

Grīnbergs. A. Vai Papes ezerā ir milzīgs dižakmens? // Vides Vēstis, 2009.g.marts., internetā:

<http://www.videsvestis.lv/vai-papes-ezera-ir-milzigs-dizakmens/>.

---

Attēls 37 Zirgu un tauru ganības Dabas parkā "Pape"



Avots: Artis Gustovskis, pdf-pape.lv

---

**Durbes kaujas piemiņas vieta<sup>46</sup>**

Durbes novads, Durbe

**13. gs. šeit notika kauja starp vācu Livonijas ordeņa apvienoto karaspēku un žemaišiem, kuru pusē pārgāja arī ordeņa karaspēkā iesauktie kurši. Par sendienās vienu no lielākajām kaujām atgādina pilskalnā uzstādītais piemiņas akmens.** Kad 1259. g. žemaiši sakāva vācu spēkus, sacēlās arī zemgaļi. Nemieru apspiešanai vācu ordeņa mestrs Hornhūzens savāca lielu karaspēku, kas sastāvēja no iesauktiem igauņu, kuršu un senprūšu zemes sargiem, kā arī vācu kara pulkiem. Dabūjuši zināt, ka vācu spēki dodas uz Lietuvu, žemaiši pirmie iebruka Kurzemē, kur saņēma lielu kara laupījumu un daudz gūstekņu. Abas armijas satikās pie Durbes - pirms kaujas kurši pieprasīja, lai pēc uzvaras viņiem atdod žemaišu sagūstītās sievas, bērnus un salaupīto mantu. Kad mestrs atteicās šo prasību izpildīt, kurši un igauņi jau kaujas sākumā pārtrauca cīņu. Pēc tam žemaiši galīgi sakāva vācus, pie kam krita arī ordeņa mestrs, ap 150 bruņnieku un daudz dāņu vasaļu, kas no Igaunijas bija aicināti palīgā. Pēc tam sacēlās arī senprūši, kurši un sāmi. Arī Lietuvas lielkungs Mindaugs uzteica draudzības līgumu ar vāciem. Bet kad 1263. gadā Mindaugu nonāvēja kādā sazvērestībā un Lietuvā iesākās jukas, vācu ordeņa stāvoklis uzlabojās. Kuršus nomierināja, 1267. gadā, piedāvājot viņiem izdevīgāku miera līgumu. Cīņas turpināja vienīgi senprūši un zemgaļi, kamēr pirmos nomāca 1283. gadā, bet otros 1290. gadā. Žemaišu uzvaras piemiņai Durbes pilskalnā uzstādīta piemiņas zīme Durbes kaujai, kas visvairāk interesēs tieši vēstures mīļus.

---

<sup>46</sup> Livländische Reimchronik – Atskaņu hronika. R., 1998, ar Ē. Mugurēviča priekšvārdu un komentāriem. Andris Caune, Ieva Ose. Latvijas 12. gadsimta beigu – 17. gadsimta vācu piļu leksikons. R., 2004. Par Durbes kaujas 750. gadadienu: <http://www.mil.lv/Aktualitates/Aktualitates/2010/07/09-02.aspx>.



Avots: [uzdevumi.lv](http://uzdevumi.lv)

Vainodes novads, Embūtes pagasts

Embūtes apvidus ir ļoti kalnains un ainavisks, tā izbaudīšana iespējama staigājot pa dabas takām, uzkāpjot skatu tornī, pilskalnos un aizejot līdz Induļa un Ārijas ozolam, pie kura kuršu valdnieks Indulis saticis vācu komtura meitu Āriju. Seno teiku par abu tikšanos Rainis izmantojis par pamatu traģēdijai “Indulis un Ārija”, kas bieži dēvēta par latviešu “Romeo un Džuljetu”.

Embūtes varenība uzsvērtā arī vairākos rakstītos avotos: „Pēc Rimju kronikas vērojams, ka Embotes pils pakļūst zem vāciešu varas īsi pēc ordeņa nostiprināšanās Kuldīgā, tātad ap 1244. g. Kādā kārtā vācieši sagrābuši savās rokās Emboti, nav teikts, bet tas nav noticis ar kara darbiem, jo tā Embote nav ieņemama. Drīz pēc tam Embotes koka pili, kurā valda ordenis, aplenc leišu lielskungs Mindaugs ar 30 000 vīriem. Bet Kuldīgas vācu karaspēks tam no muguras puses uzbrūk un sakauj”. Teika vēsta arī, ka pili nosargāt palīdzējis pats Jods, nobērdams tai priekš aizsargvalni, kas šobrīd pazīstams kā Joda dambis. Mūsdienās Embūtes pilskalns atrodas Vaiņodes novada Embūtes pagastā, apmēram 400 metrus uz ziemeļiem no Embūtes centra, nelielās Lankas upītes labajā krastā. Pastaigu un skaisto vidi novērtēs gan jaunieši, gan seniori, gan vecāki ar bērniem.

<sup>47</sup> Ernests Brastinš. Latvijas pilskalni. Kuršu zeme. R., 1923.

Jānis Asaris. Talsu pilskalns ar senpilsētu. // Latvijas pilskalni. Eiropas kultūras mantojuma dienas, VKPAI, 1998. – Nr.45. Mājas lapa par Latvijas pilskalniem: <http://www.latvijas-pilskalni.lv/embutes-pilskalns/>.

Andris Caune, Ieva Ose. Latvijas 12.gadsimta beigu – 17.gadsimta vācu pilu leksikons. R., 2004.



---

#### Attēls 39 Embūte



Avots: Latvia.travel

---

#### Biškopis Jānis Vainovskis - SIA "Meduspils"<sup>48</sup>

##### Brocēnu novads, Blīdenes pagasts

Jau sensenos laikos Kurzemē bija tūkstošiem bišu jeb doru koku, kur senie kurši ievāca medu, ko izmantoja kā dabisko saldinātāju. Senā biškopības veida – dore – būtība ir mākslīgi veidots, parasti garenisks dobums koka stumbrā 2 – 4 m augstumā. Kurzemē plaši pazīstamais bitenieks Jānis Vainovskis ar vairāk kā 20 gadu pieredzi biškopībā nodarbojas ar ceļojošo dravniecību, katrā sezonā vairākkārt pārvietojot ap 300 bišu saimes: no mežiem uz pļavām, no pļavām uz druvām, no druvām uz purviem un siliem. Bites medu sāk vākt jau aprīlī ar pirmajiem pūpolu un blīgznu ziediem, ceļu turpinot pāri pieneņu pļavām un liepu alejām līdz pat sila viršu rudenīgajiem mētrājiem. Tādējādi senās tradīcijas tiek turpinātas un iedzīvinātas jaunās formās, piemēram, Meduspils īpašs lepnums ir inovatīvais produkts – medus ar ogām. Tas tiek ražots izmantojot īpašu tehnoloģiju, jo ogas netiek pasterizētas vai vārītas, tādējādi saglabājot ogu uzturvērtību, krāsu, garšu un aromātu. Meduspils piedāvā iespēju ne tikai nobaudīt un iegādāties medus produkciju, bet arī piedalīties tās tapšanā, apgūstot gadsimtiem saglabājušās prasmes. Saldie mirkļi patiks ikvienam!

---

#### Attēls 40 Biškopis Jānis Vainovskis - SIA "Meduspils"



Avots: meduspils.lv, madeinkurzeme.lv

---

#### Podnīca Kapelleru namā<sup>49</sup>

##### Saldus novads, Saldus

Kādreizējā kuršu zeme, kas dēvēta par "Zemi starp Skrundu un Zemgali", šobrīd pazīstama kā Saldus. Tajā atrodas Kapelleru nams, kura pagrabstāvā darbojas keramiķa Arta Kleinberga "Podnīca", notiek dažādu

---

<sup>48</sup> <http://www.meduspils.lv/>.

<sup>49</sup> <http://www.kulturaskarte.lv/lv/makslas-saloni-galerijas/saldus-kapelleru-nams>.

**māla trauku izstrāde, ņemot vērā tradīcijas un zināšanas par dažādiem vēstures posmiem.** Traukus senie kurši izgatavoja no māla, tomēr atšķirībā no citām baltu ciltīm, piemēram, latgaļiem to izstrādājumi bija daudz vienkāršāki, bez izteiktām dizaina īpatnībām. Augšstāvā darbojas amatnieku darbu veikaliņš, kur nopērkami dažādi rokdarbi, arī dāvanas un suvenīri. Iespējams iegādāties dažādu meistarū veidotu svēpēto (melno) keramiku un mācīties darboties ar mālu. Pagalmā atrodas svēpētās keramikas ceplis un regulāri notiek cepļa atvēršanas pasākumi, ļaujot sajūst senā aroda praktiskās izpausmes. Praktiskā darbošanās būs saistoša ikvienam neatkarīgi no vecuma un iemaņām.

---

#### Attēls 41 Podnīca Kapelleru namā



Avots: Artis Gustovskis

---

#### Etnogrāfiskā māja „Zvanītāji”<sup>50</sup>

Rucavas novads, Rucavas pagasts

**Etnogrāfiskā māja “Zvanītāji” piedāvā pieredzēt dažādu paaudzēs saglabātu tradīciju mūsdienīgu interpretāciju. Visbiežāk Rucavas viesiem tiek piedāvāta tradicionālās kultūras programma „Rucavas goda mielasts”, kura laikā tā dalībniekiem ir iespēja iejusties tradicionālajā rucavnieku svinību atmosfērā un izbaudīt kādu no tradicionālajiem rucavnieku ēdieniem, kas idejiski pārmantoti no kuršu laikiem – īstu rupjmaizi, sklandraušus, ko šeit sauc arī par žograušiem, balto sviestu ar kartupeļiem, riezi vai rīvētu kartupeļu kukulīšus ar sātīgu krējuma mērci. Tāpat šeit iespējams apgūt seno kuršu rotkalšanas prasmes, veidojot arī senatnē populāros kaklariņķus, saktas, gredzenus, aproces u.c. Etnogrāfiskā māja “Zvanītāji” joprojām saglabājusi savu pirmatnējo izskatu – masīvus griestu dziedus, lielu un mājīgu saimes istabu ar mūrīti un maizes krāsni, un dabīgu, nekrāsotu koka grīdu. Ķēķī joprojām apskatāms manteļskurstenis. Māja ir piepildīta ar raksturīgu iedzīvi – senām stellēm, pamatīgu saimes galdu, senām gultām, skapi, šūpulī, dažādiem saimniecībā izmantotiem priekšmetiem un rīkiem. Turpat apskatāmi arī Rucavas tautastērpi, dažādi cimdi, zeķes un citi meistarū darinājumi. Dalība tradīciju turpinātībā būs īpaši interesanta vecāka gadagājuma tūristiem, bet vērtīgi tas būs arī bērniem un jauniešiem.**

---

<http://www.kurzemesnvo.lv/index.php/kurzemes-nvo-kontakti-apraksti/aktivas-kurzemes-nvo/1270-saldus-novads-biedriba-ilizanna>.

<http://ilizanna.webs.com/kapellerunams.htm>.

[www.saldus.lv](http://www.saldus.lv).

<sup>50</sup> Livländische Reimchronik – Atskaņu hronika. R., 1998, ar Ē.Mugurēviča priekšvārdu un komentāriem.

Andris Caune, Ieva Ose. Latvijas 12.gadsimta beigu – 17.gadsimta vācu piļu leksikons. R., 2004.

Par Durbes kaujas 750.gadadienu: <http://www.mil.lv/Aktualitates/Aktualitates/2010/07/09-02.aspx>.



---

#### Attēls 42 Etnogrāfiskā māja „Zvanītāji”



Avots: Artis Gustovskis

---

#### Dunikas purva taka<sup>51</sup>

Rucavas novads, Dunikas pagasts

**Dunikas purvs, kas pazīstams arī kā Tīrspurvs, ir viens no lielākajiem un skaistākajiem Kurzemes sūnu purviem, un tajā iespējams doties mierīgā pastaigā pa garāko purva taku Latvijā. Dunikas purvam ir arī nozīmīga kultūrvēsturiska vērtība, jo tajā atrasts 9 gs. kuršu senlietu depozīts, kurā ietilpuši divi egles dēlīšu vairogi, liecinot par purva apkārtnē notikušajām cīņām, kā arī tā laika ieroču arsenālu. Dunikas purva dienvidu pusē plešas unikālā Luknes skābaržu audze, kas ir vienīgā vieta Latvijā, kur lielās platībās aug baltie jeb parastie skābarži. Šīs īpašās audzes teritorija ir apmēram 11 hektāri, un pastaigājoties pa to var pārņemt sajūtas, ka esam nevis Latvijā, bet kādā citā – tālākā Centrāleiropas zemē, kur zaļo līdzīgi skābaržu meži. Dunikas purva dienvidaustrumu malā atrodas maza apdzīvotā vieta – Lukne, pie kuras zināmi divi senie kulta akmeņi – bedrīšakmeņi, kas atrodas netālu no bijušās Luknes muižiņas un dažu simtu metru attālumā no Latvijas - Lietuvas robežas. Abu kultūrvēsturiski nozīmīgo akmeņu virsmās saskatāmas seno cilvēku darbības pēdas – ievēdotas sfēriskas formas bedrītes! Mūsdienās Kurzemes dienvidos esošā Lukne ir ļoti nomaļa vieta. Taču senvietas, kas atklātas 2006.gadā, liek domāt, ka senie cilvēki Luknē dzīvojuši jau pirms apmēram 2000 gadiem! Pastaiga dabā patiks gan mazākiem, gan lielākiem atpūtniekiem, ko radīs neparastais purva skaistums.**

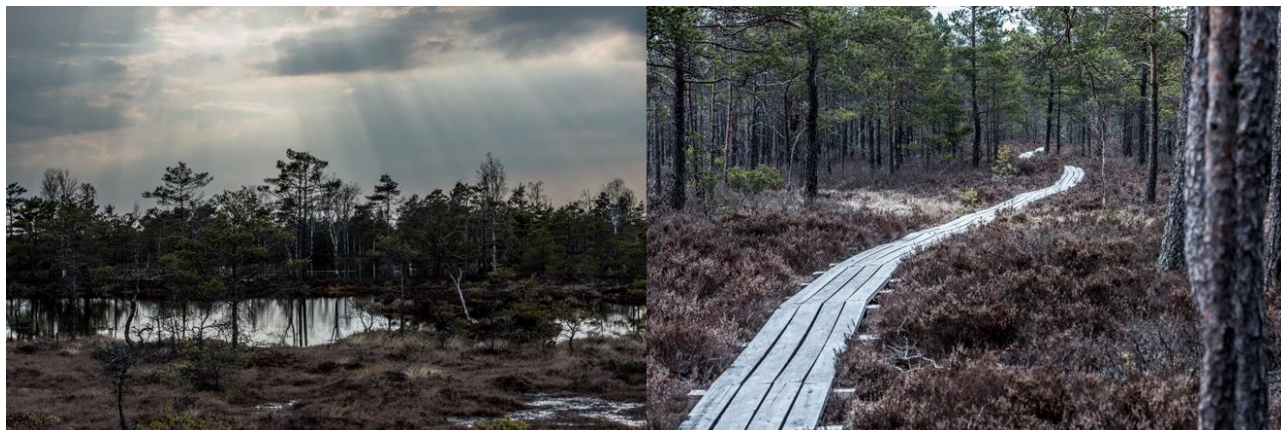
---

<sup>51</sup> Dabas liegums Dunika, Dabas aizsardzības pārvaldes mājas lapa:

// [https://www.daba.gov.lv/public/lat/turistiem/apraksti/taka/dunikas\\_purva\\_taka/](https://www.daba.gov.lv/public/lat/turistiem/apraksti/taka/dunikas_purva_taka/)  
Liepājas rajona akmeņu projekts. // Latvijas Petroglifu centrs, 2008.g. // informācija:  
[http://www.petroglifi.lv/blog/liepajas\\_rajona\\_projekts/2010-12-06-5](http://www.petroglifi.lv/blog/liepajas_rajona_projekts/2010-12-06-5)

---

#### Attēls 43 Dunikas purva taka



Avots: Artis Gustovskis

---

#### Leju svētavots<sup>52</sup>

Rucavas novads, Rucavas pagasts

Senie svētavoti Kurzemē ar savām dziednieciskajām īpašībām bijuši pazīstami jau senajiem kuršiem, kuri tos izmantojuši kā kulta vietas, ziedojot dažādas senlietas. Senajiem kuršiem bijis paradums senlietas ziedot salauztā veidā un arī tādas, kas deformējušās ugunī. Teika vēsta, ka „Dievs senajiem kuršiem bija atvēlējis trīs upes: Bārtu, Ventu un Sventu, kuru apkārtnē piedzimusi un uzaugusi skaista, čakla un visu mīlēja meitiņa vārdā – Ieva. Ievu apprecēt vēlējies kāds jauneklis no upes otras malas. Tomēr, lai aizkavētu Ievas aiziešanu, svētā Māra pavēlēja visiem sākt stipri raudāt, lai Sventas upe pārplūstu un tā aizšķērsotu ceļu pie meitenes svešiniekam. Bet mīlestība uzveica visus šķēršļus un jauneklis atīrās pušķotā laivā pēc savas mīlotās. No ļaužu asarām izveidojies avotiņš, kas iztek no pazemes un aplaista ievkoka, kas izaudzis vietā, kur Ieva pēdējo reizi redzēta, saknes. Upes krastos izveidojušās divas tautas, kuras runā katra savā valodā, bet tomēr kopējs palicis vārdiņš – „mīlu”. Leju svētavots, kas nereti saukts arī par Upuravotu, ir paliels kāpjošs avots, kas iztek Latvijas un Lietuvas robežupes Sventājas ielejas nogāzē. Savukārt pēc ūdens ķīmiskā sastāva tas ir nozīmīgs dzelzsavots, par ko liecina arī daudzās koši oranžās nogulsnes avota gultnē. Kultūrvēsturiski nozīmīgais avots atrodas Sventājas upes ielejā, labā pamatkrasta lēzenajā nogāzē, 3,5 km uz austrumiem no Rucavas centra, 300 m uz dienvidiem no Rucavas muižas kalna, pļavās. Avots padzirdīs gan vecu, gan jaunu.

---

<sup>52</sup> Leju svētavots (Upuravots). // Projekta Cult Identity mājas lapa:

<http://www.ancientsites.eu/lv/objects/spring/524-lejas-sacred-spring-sacrificial-spring-leju-svetavots-upuravots>.

Liepājas rajona akmeņu projekts. // Latvijas Petroglifu centrs, 2008.g. // informācija:

[http://www.petroglifi.lv/blog/liepajas\\_rajona\\_projekts/2010-12-06-5](http://www.petroglifi.lv/blog/liepajas_rajona_projekts/2010-12-06-5).

Loze I. Kurzemes apzināšanas ekspedīcija. // Materiāli par arheologu un etnogrāfu 1976.gada ekspedīciju darba rezultātiem. – R., 1977. – 47.lpp.



---

**Attēls 44 Leju svētavots**



*Avots: Artis Gustovskis*

---

## 2.2. Oriģinālraksti Latvijas nacionālajam tūrisma portālam

Balstoties uz visaugstāk novērtētajiem tūrisma objektiem un kuršu nemateriālā mantojuma stāstiem, tika sagatavoti 4 oriģinālraksti Latvijas nacionālajam tūrisma portālam – [www.latvia.travel](http://www.latvia.travel).

Tabula 3 Oriģinālraksti latvia.travel

### Kurši iz vēstures lapaspusēm Talsos

**Kuršu mantojums iespiešies gan mūsu ikdienā, gan vidē mums apkārt, tāpēc izprast savas saknes palīdzēs norādes muzejos, dzīvā vēsture pilskalnu ainavās, kā arī akmeņos apslēptie stāsti.**

Kuršu vēstures lapaspuses vislabāk pārļapot **Talsu novada muzejā**, kur iespējams iepazīties ar kuršu no paaudzes paaudzē nodoto nemateriālo mantojumu, kā arī noskaidrot kā tolaik rotājās kuršu sievietes un vīrieši, apskatot grezno apģērbu un rotaslietu kolekciju.

Talsu apkārtnē raksturīga ar iespaidīgiem pilskalniem, kas atrodami gan pašos Talsos, gan lepni rotājam Abavas upes krastus. **Mežītes pilskalns** ievērojams ne vien ar izcilo ainavisko pilskalnu, bet arī ar plašo senvietu kompleksu, kas atrodas tā tuvumā.

Nozīmīga liecība par kuršu kultu ir Talsu tuvumā esošais **Krauju Lielais akmens**. Dižākais akmens Kurzemē ievērības cienīgs ne tikai izmēru dēļ, bet arī ar nostāstiem par to, ka mūsu senči to izmantojuši par upurvietu.

### Meklējot kuršu bagātības Kurzemes piekrastē

**Kuršu bagātības pamatā ir prasmes – radīt, apstrādāt, tirgoties; prasmes, ko arī mūsdienās atceras un attīsta kuršu pēcteči Kurzemes piejūrā.**

Kurši kā prasmīgi jūrasbraucēji, amatnieki un lauksaimnieki atstājuši bagātīgu mantojumu Kurzemes piejūrā. Amata prasmju daudzveidību iespējams aptvert **Liepājas Amatnieku namā**, kur zem viena jumta pulcējušies vairāk nekā 10 dažādu amatu meistari.

Pāvilostā saglabājušies zvejnieku aroda lietpratēji, kas ļauj izzināt **zivju kūpināšanas tradīcijas**, turklāt ļaujot izbaudīt procesu no zivs noķeršanas līdz nobaudīšanai.

**Jūrkalnes pagasta “Bērziņu”** mājās ne vien iespējams nobaudīt, bet arī iesaistīties uz senām dzimtas receptēm balstītas maizes veidošanā un cepšanā. Autentiskā maizes krāsns piedod šai nodarbei senatnīguma noskaņu, kā arī padara ikkatru maizes kukulīti brīnumgardu.

## Kurši dabā Lietuvas pierobežā

**Jūras krastā, purvos, mežos un pļavās iespējams atgriezties līdzsvarā ar dabu, kas bijis kuršu spēka un ikdienas dzīvesziņas pamatā.**

**Dunikas purva taka** ir garākā Latvijā, kas ļauj ienirt nesteidzīgā pastaigā un salīdzinoši neskartas dabas burvībā. Turklāt purvs, kas šeit veidojies jau 7000 gadus un pārdzīvojis arī kuršu laiku, sevī slēpj liecības par tā tuvumā notikušām kaujām, par kurām liecina 9. gs. kuršu senlietu depozīts, kurā ietilpuši arī kuršu bruņojuma elementi.

**Dabas parkā “Pape”,** dodoties pastaigā gar Baltijas jūru vai Papes ezeru, iespējams apjaust dabas, dzīvnieku un cilvēku mijiedarbību. Dabas ritmi bijuši pamatā kuršu ikdienas ritējumam un līdzsvars dabā iedvesmojis viņu garu un vairojis spēku.

**Latvijas Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja zvejnieku sēta “Vītolnieki”,** kas atrodas jūras tuvumā, ļauj baudīt kuršu ikdienā neatņemamo jūras kranti, vēju un saulrietus. Skarbā piejūra ne tikai rādījusi kuršu raksturu, bet arī nodrošinājusi nepieciešamos resursus gan tirgojoties un laupot, gan velkot vadu piekrastē, ko iespējams izmēģināt arī šobrīd.

## “Dievs, (pa)sargi mūs no kuršiem!”

**Kuršu vārds skanējis pāri jūrām, bet to izcelsme un varenības avots meklējams kādreizējā Jūrpilī, Ālandes upes krastos.**

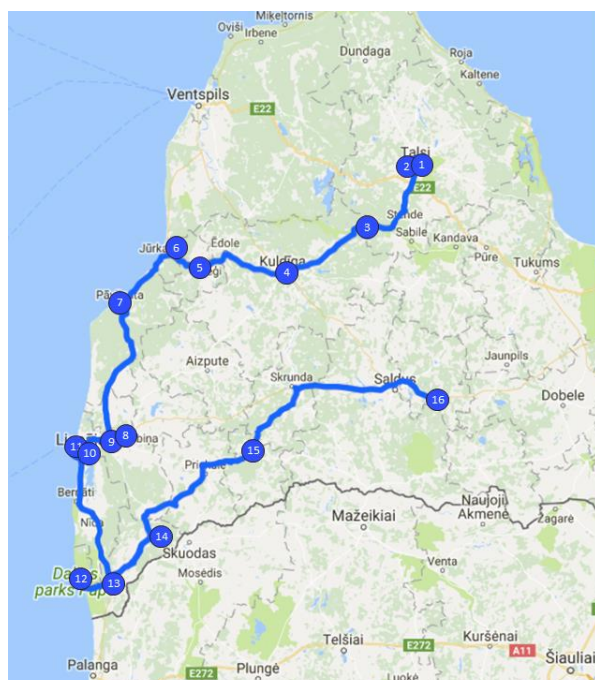
Kāpēc vikingi, kas 9.-11.gs. valdīja Baltijas jūrā, baidījās no kuršiem un kāda bija to līdzāspastāvēšana vislabāk apjaust **Grobiņas arheoloģiskajā ansamblī**. Tas bijis tā laika ievērojams kultūras, tirdzniecības un attīstības centrs, kuru gadsimtu gaitā pārvaldījuši kā kuršu vikingi, tā skandināvu vikingi. Mūsdienās tur izveidota aktīvā tūrisma centrs **Kuršu Vikingu apmetne**, kas ļauj iejusties kuršu ādā gan, pētot viņu dzīvesziņu un izbraucot ar liellaivu, gan piedaloties maģiskā nakts mistērijā.

### 3. Tūrisma maršruts “Baltu ceļš” un tematiskie maršruti

#### 3.1. Tūrisma maršruts “Baltu ceļš”

Atbilstoši iepriekš novērtētajiem un apsekotajiem ar kuršu kultūrvēsturisko mantojumu saistītajiem objektiem, tika izveidots starptautiskā tūrisma maršruta “Baltu ceļš” trasējuma priekšlikums Kurzemē (Attēls 45). Maršruta kopgarums ir nedaudz vairāk kā **400km** un tajā ietilpst 16 izteiksmīgākie ar kuršu kultūrvēsturi saistītie objekti (objektu detalizēti apraksti sadaļā 2.1.). Detalizēta informācija par objektiem un tūrisma pakalpojuma sniedzējiem pieejama pielikumos.

Attēls 45 Maršruta “Baltu ceļš” trasējuma piedāvājums



- |                                             |                                                 |
|---------------------------------------------|-------------------------------------------------|
| 1 Talsu novada muzejs                       | 9 Aktīvā tūrisma centrs „Kuršu Vikingu apmetne” |
| 2 Talsu pilskalns un Vilkmuižas ezers       | 10 Liepājas Amatnieku nams                      |
| 3 Māras kambari                             | 11 Liepājas muzejs                              |
| 4 Ventas rumba                              | 12 Papes dabas parks                            |
| 5 Dižgabala kalns Alsungā un Spēlmaņu krogs | 13 Etnogrāfiskā māja “Zvanītāji”                |
| 6 Maizes ceptuve “Bērziņi” Jūrkalnē         | 14 Dunikas purva taka                           |
| 7 Kūpinātu zivju degustācijas Pāvilostā     | 15 Embūte                                       |
| 8 Grobiņas arheoloģiskais ansamblis         | 16 Biškapis Jānis Vainovskis - SIA “Meduspils”  |

Avots: Google maps, Civitta analīze

Kopējā maršrutā izvēlētas vietas, kas jau šobrīd ir tūrisma objekti, tie saņēmuši augstu novērtējumu pēc izstrādātajiem kritērijiem, kā arī apsekojumos ir bijusi iespēja pārliecināties par to pievilcīgumu gan vietējiem, gan ārzemju tūristiem.

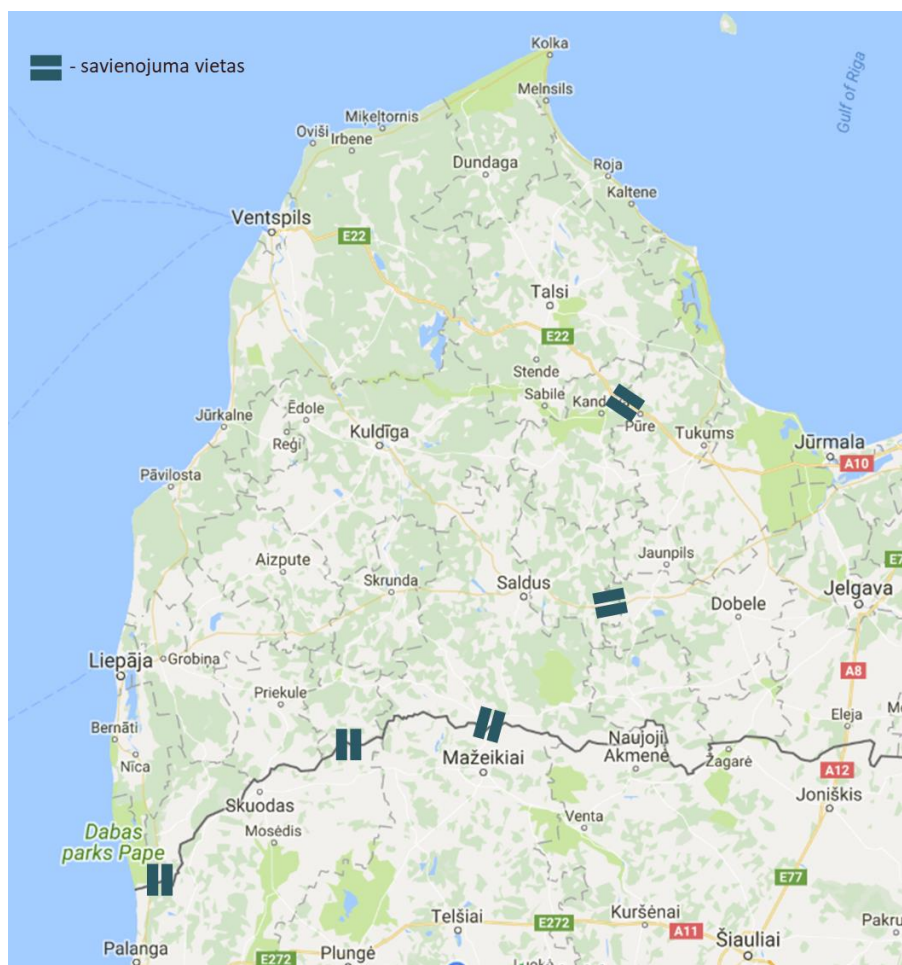
#### Maršruta savienojuma vietas ar Zemgali, Lietuvu

Ņemot vērā to, ka kopējais starptautiskā maršruta “Baltu ceļš” maršruts atradīsies gan Latvijas, gan Lietuvas teritorijā, nepieciešams precizēt maršrutu savienojuma vietas ar Zemgali un Lietuvu. Braucot no Zemgales puses (piemēram, no Jelgavas uz Talsiem) galvenās savienojuma vietas būtu Dobeles šosejas (P97), tālāk dodoties pa P98 un sasniegt autoceļu A10, ko kā savienojumu ar Kurzemes plānošanas reģionu varētu izmantot arī tūristi no Rīgas plānošanas reģiona. Alternatīvs variants būtu no Dobeles šosejas nogriezties uz autoceļu A9, turpinot ceļu Grobiņas, Liepājas virzienā.

Galvenā savienojuma vieta ar Lietuvu būtu autoceļš A11 (Liepāja – Lietuvas robeža), kas jau šobrīd ir ļoti aktīvi noslogota šoseja. Alternatīvas savienojuma vietas būtu P105 (Saldus – Mažeikī) vai Embūte – Lietuvas robeža (pa P106).



Attēls 46 Būtiskākās savienojuma vietas ar Zemgales plānošanas reģionu un Lietuvu



Avots: Google maps, Civitta analīze

## 3.2. 4 tematisko tūrisma maršrutu izstrāde Kurzemē

Izvērtējot nozīmīgākos kuršu kultūrvēsturiskā mantojuma elementus, kā arī novērtētās tūrisma piesaistes vietas Kurzemē, tika izveidoti 4 tematiskie maršruti Kurzemē:

- Kuršu cīnītājs. Sajūti kuršu spēku!
- Kuršu saimniekošana. Izbaudi kuršu bagātību!
- Kuršu kulta vietas. Izjūti kuršu svētumu!
- Senās kuršu zemes. Pa vadoņu takām kuršu zemēs!

Maršrutu trasējums, distance, kā arī apraksti pieejami zemāk. Maršrutos iekļaujamie ēdināšanas un nakšņošanas pakalpojumu sniedzēji identificēti sadaļās 4.1. un 4.2., kā arī 2. un 3. pielikumā. Kartes ar tematiskajiem maršrutiem brīvi pieejamā formātā atrodama šeit: <https://goo.gl/2ZY>

### 1.maršruts: Kuršu cīnītājs. Sajūti kuršu spēku!

**Mērķauditorija:** jaunieši 18-28 gadu vecumā un ģimenes ar 29-48 gadus veciem vecākiem un pusaugu bērniem no Latvijas un Lietuvas.

**Maršruts:** Embūte – Durbe – Grobiņa – Liepāja – Rucava – Dunikas purvs.

**Ilgums:** 1 vai 2 dienas, atkarībā no apskates vietu skaita un laika iespējām, kilometrāža – apmēram **120km**

**Īsa apraksts:** Kurši pēc seno hroniku un skandināvu rūnakmeņu ziņām bijuši lieli jūras braucēji, sirotāji, karavīri, arī tirgotāji, bet miera laikos – prasmīgi zemkopji un lopkopji. Ne velti par kuršiem pielīdzināto karotāju titulu liecina arī kāds Dānijā atrasts rūnakmens, kurš citē dāņu lūgšanas: “Dievs, sargi mūs no kuršiem!”. Kur radās kuršu prasmes un spēks!? To var noskaidrot, apceļojot Kurzemi!

#### **Garais apraksts:**

Kuršu spēku sajost iespējams to dižajos pilskalnos, kas slēpj kultūrvēsturiskas vērtības, kā arī dabā, kas bija kuršu spēka avots.

Viena no dižākajām kuršu pilīm bijusi Embūtē, kur valdījis drosmīgais Indulis un palīdzējis aizstāvēties pats Jods, tās priekšā uzceļot Joda dambi. Embūtes burvību iespējams baudīt pastaigās pa dabas takām un uzkāpjot skatu tornī.

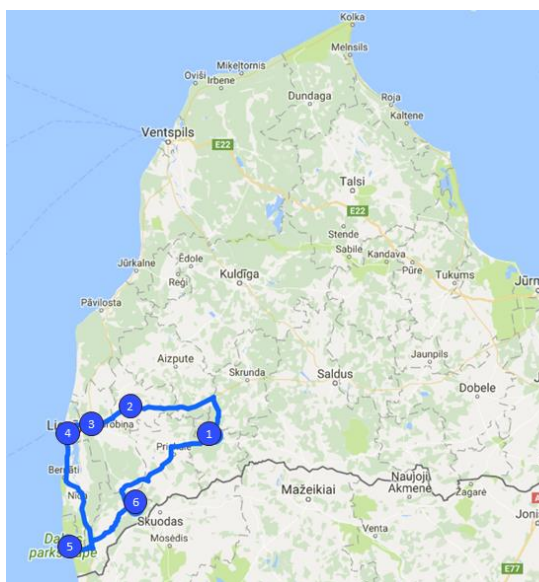
Kuršu spēks izpaudies arī vienā no 13.gs. nozīmīgākajām kauju vietām – Durbes kauja piemiņas vietā –, kur plecu pie pleca cīnījās latvieši un lietuvieši, sakaujot krustnešu karaspēku.

Grobiņa jeb kādreizējā Jūrpils ir nozīmīgs senais kuršu un skandināvu centrs, un to izprast un izziņāt iespējams atraktīvā veidā, ko piedāvā aktīvā tūrisma centrs „Kuršu vikingu apmetne”. Ālandes upes ielejā iespējams sēsties kuršu liellaivā, lai dotos zināšanu sirojumā uz Grobiņu. Pašiem aizrautīgākajiem iespējams piedalīties arī nakts mistērijā, tiekot ierautiem kuršu vikingu piedzīvojumā.

Cauri Liepājai, kur var apmeklēt Liepājas muzeju, dziļāk izziņot kuršu vēsturi, dodamies uz zirgu un tauru ganībām Dabas parkā “Pape”. Zirgi bijuši būtiska kara sastāvdaļa, nodrošinot ātrāku pārvietošanos mežainajos apvidos. Tikpat nozīmīgs bijis karotāju bruņojums, par kuru liecības glabā Dunikas purvs, kurā savulaik atrasts kuršu ieroču un senlietu depozijs. Mūsdienās Dunikas purvs ir izcila pārgājienu un dabas baudīšanas vieta ar garāko (4,5 km) purva taku Latvijā.

---

#### **Attēls 47 Tematiskais maršruts “Sajūti kuršu spēku!”**



- 1 Embūte
- 2 Durbes kaujas piemiņas vieta
- 3 Aktīvā tūrisma centrs „Kuršu Vikingu apmetne”
- 4 Liepājas Muzejs
- 5 Papes dabas parks
- 6 Dunikas purva taka

*Avots: Google maps, Civitta analīze*

---

**Pamata objekti:** Embūte, Durbes kaujas piemiņas vieta, aktīvā tūrisma centrs „Kuršu Vikingu apmetne”, Liepājas muzejs, zirgu un tauru ganības Dabas parkā “Pape”, Dunikas purva taka.

**Papildu objekti:** Liepājas amatnieku nams, Zvejnieku sēta “Vītolnieki”, Etnogrāfiskā māja „Zvanītāji”, Leju svētavots, Rīvas upes laivošanas maršruts, Zirgu izjādes „Kentaura stalli”.

**Ēdināšanas vietas:** Piena muižas “Rožu krodziņš” Skrundas novadā, Skrundas muižas restorāns Skrundas novadā, Restorāns “Upe” Liepājā, Restorāns “Pastnieka māja” Liepājā, Restorāns “Olive” Liepājā, Krodziņš “Jūrnieka ligzda” Nīcas novadā.

**Nakšņošanas vietas:** “Atvari” Durbes novadā, “Vīnrozes” Liepājā, “Ezera māja” Liepājā, “Jūrnieka ligzda” Nīcas novadā, “Chill Inn” Nīcas novadā, “Vērbeļnieki” Nīcas novadā, “Šķiperi” Nīcas novadā, “Pūķarags” Rucavas novadā.

## **2.maršruts: Kuršu saimniekošana. Izbaudi kuršu bagātību!**

**Mērķauditorija:** seniori 49-64 gadu vecumā un ģimenes ar 29-48 gadus veciem vecākiem un maziem bērniem no Latvijas un Lietuvas.

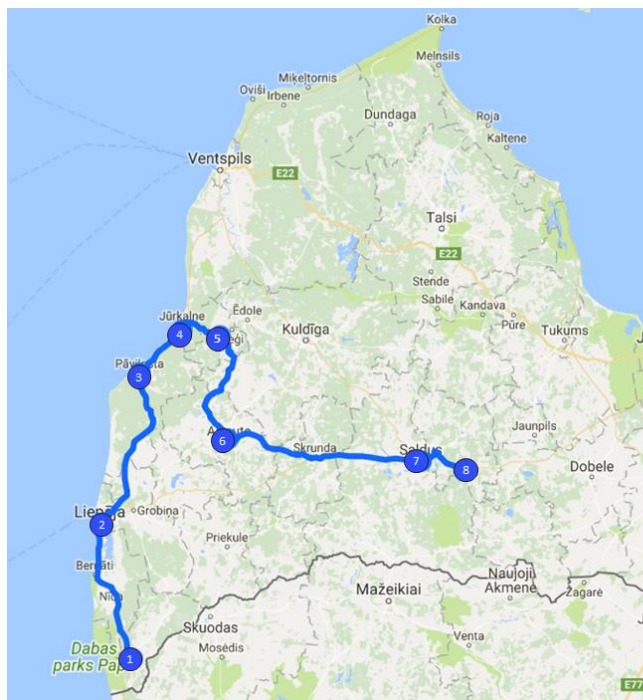
**Maršruts:** Rucava – Liepāja – Pāvilosta – Jūrkalne – Alsunga – Aizpute – Saldus.

**Ilgums:** 1 - 2 dienas, atkarībā no apskates vietu skaita, kilometrāža – apmēram **250km**.

**Īsais apraksts:** Kurši bijuši čakli zemkopji un amatnieki, braši jūras braucēji, un kopumā visās jomās vērienīgi saimniekojuši. Par kuršu turību un prasmēm liecina arī senās rotas, novadu tērpi un mūsdienu kurzemnieku ēdienu receptes, kuru pirmsākumi nāk no tālās pagātnes. Šis būs piemērots ceļojums gardēžiem un amata prasmju izzinātājiem.

**Garais apraksts:** Ceļojumā iespējams izbaudīt kuršu bagātību, ciemojoties pie amata prasmju un senu recepšu zinātājiem. Etnogrāfiskā māja „Zvanītāji” piedāvā pieredzēt dažādu paaudzēs saglabātu tradīciju mūsdienīgu interpretāciju, piedaloties tradicionālās kultūras programmā „Rucavas goda mielasts”, kā arī kuršu rotkalšanas prasmju apmācībās. Liepājā rodams ražīgais Amatnieku nams, kur aktīvi rosās vairāk nekā 10 amatniecības prasmju zinātāji, top metāla un dzintara rotas, apģērbi, un daudzi citi rokdarbi, ko iespējams redzēt tapšanas procesā, kā arī iegādāties savas garderobes izkrāšņošanai. Piejūras garšu receptes var nobaudīt Pāvilostā pie zivju kūpinātājiem, kas interesentus iesaista arī pašu zivju zvejā. Turpinot ceļu gar Kurzemes jūrmalu iespējams nogaršot gardu maizi Jūrkalnes saimniecībā “Bērziņi” un sklandraušus kopā ar suitu dziesmām Spēlmaņu krogā, Alsungā. Aizputes mākslinieku centrs Serde piedāvā izmēģināt senās alus brūvēšanas tradīcijas, bet Saldus Kapelleru namā, kur atrodas podnieka darbnīca, katrs var izgatavot svēpētās keramikas traukus. Kuršiem augstā cieņā bijis medus un citi bišu produkti, un tos novērtēt un iegādāties iespējams Brocēnu pusē pie viena no labākajiem Kurzemes biškopjiem Jāņa Vainovska – SIA “Meduspils”.

## Attēls 48 Tematiskais maršruts "Izbaudi kuršu bagātību!"



Avots: Google maps, Civitta analīze

- |                                             |                                               |
|---------------------------------------------|-----------------------------------------------|
| 1 Etnogrāfiskā māja "Zvanītāji"             | 6 Aizpute                                     |
| 2 Liepājas Amatnieku nams                   | 7 Podnīca Kapelleru namā                      |
| 3 Kūpinātu zivju degustācijas Pāvilostā     | 8 Biškopis Jānis Vainovskis - SIA "Meduspils" |
| 4 Maizes ceptuve Jūrkalnes maize            |                                               |
| 5 Dižgabala kalns Alsungā un Spēlmaņu krogs |                                               |

**Pamata objekti:** Etnogrāfiskā māja "Zvanītāji", Liepājas amatnieku nams, kūpinātu zivju degustācijas Pāvilostā, maizes ceptuve "Bērziņi" Jūrkalnē, Dižgabala kalns Alsungā un Spēlmaņu krogs, Serde Aizputē, podnīca Kapelleru namā, biškopis Jānis Vainovskis - SIA "Meduspils".

**Papildu objekti:** Zvejnieku sēta "Vītolnieki", Leju svētavots, Liepājas muzejs, Suitu maize, Ulmales blodakmens, Rotkalis Sabilē - Harijs Jaunzems, Amatniecības centrs Ancē/Ance muiža, Užavas alus darītava.

**Ēdināšanas vietas:** Krodziņš "Jūrnieka ligzda" Nīcas novadā, Restorāns "Upe" Liepājā, Restorāns "Pastnieka māja" Liepājā, Restorāns "Olive" Liepājā, Kafejnīca "Pilsbergu krogs" Ventspils novadā, Krodziņš "Zaķu krogs" Ventspils novadā, Krodziņš "Spēlmaņu krogs" Alsungas novadā, Piena muižas "Rožu krodziņš" Skrundas novadā, Skrundas muižas restorāns Skrundas novadā, Kafejnīca "Magdalēna" Saldus novadā.

**Nakšņošanas vietas:** "Juku dzirnavas" Saldus novadā, "Kažoki" Kuldīgas novadā, "Zāģkalni" Kuldīgas novadā, "Ventas Rumba" Kuldīgas novadā, "Īvandes pilskalni" Kuldīgas novadā, "Kauši" Kuldīgas novadā, "Grāveri" Kuldīgas novadā, "Lejastiezumi" Kuldīgas novadā, "Ķīši" Alsungas novadā, "Imantas", "Zaķu krogs" Ventspils novadā, "Sīļi" Ventspils novadā, "Pilsbergu krogs" Ventspils novadā, "Ievlejas" Pāvilostas novadā, "Vēju paradīze" Pāvilostas novadā, "Āķgals" Pāvilostas novadā, "Laikas" Pāvilostas novadā, "Das Crocodil" Pāvilostas novadā, "Vīnrozes" Liepājā, "Ezera māja" Liepājā, "Jūrnieka ligzda" Nīcas novadā, "Chill Inn" Nīcas novadā, "Vērbeļnieki" Nīcas novadā, "Šķiperi" Nīcas novadā, "Pūķarags" Rucavas novadā.

### 3.maršruts: Kuršu kulta vietas. Izejti kuršu svētumu!

**Mērķauditorija:** vecuma grupa 49-64 gadiem no Baltijas u.c. valstīm

**Maršruts:** Mežīte – Vandzene – Valdemārpils – Lībagi – Kaleši – Kuldīga – Turlava – Aizpute – Embūte.

**Ilgums:** 2 līdz 3 dienas, atkarībā no apskates vietu skaita, kilometrāža – apmēram 200km

**Īsais apraksts:** Kuršu dzīvesveidā lielu lomu ieņēma daba un ticība pagānu dievībām, kuru labvēlībai tika veikti rituāli dažādās kulta vietās – svētbirzīs un mežos, kā arī pie kulta akmeņiem un kokiem. Sajust kulta spēku un uzņemt enerģiju ikvienam ceļotājam ļaus nozīmīgākās kuršu svētvietas, turklāt maršruts parādīs to daudzveidīgās izpausmes, apliecinot senču garīgās pasaules bagātību.

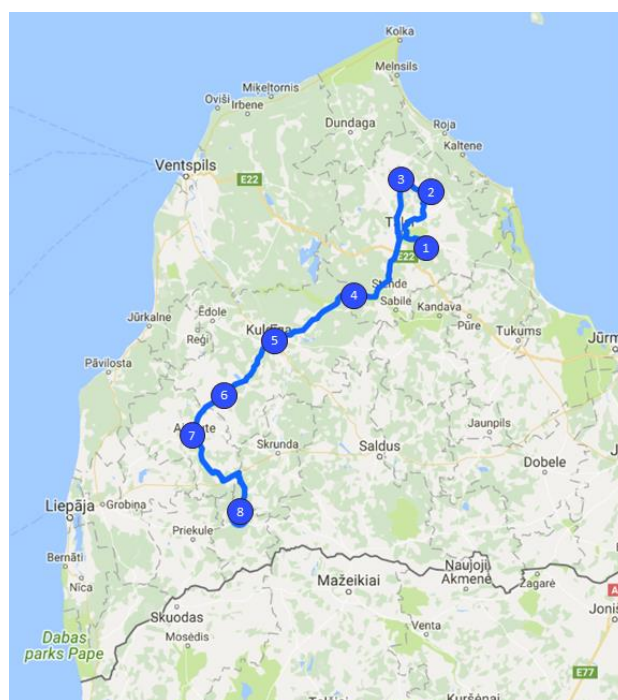


**Garais apraksts:** Senās dabas svētvietas, kas radītas Mežītes pilskalna apkārtnē sniedz visaptverošu iespaidu par latviešu pagātni, kā arī Kurzemes izcilākajiem kultūrvēstures objektiem. Valdemārpils Elku liepu, kas ir dižākā liepa Baltijas valstīs ir īpaši vēlīga sieviešu veselībai, jo ne velti latviešu mitoloģijā daiļu tautumeitu salīdzina ar kuplu liepu. Vīrišķo diženumu iemieso Krauju Lielais akmens, kas ir dižākais Kurzemē un kura apkārtnē vēsta par kuršu kulta un kristietības sadursmi.

Īpatnējas kulta vietas ir svētaļas, no kurām īpaši izceļas Abavas ielejā esošie Māras kambari, no kuriem netālu atrodas arī izmēru un atpazīstamības ziņā iespaidīgākā kuršu svētvietā un platākais Eiropas ūdenskritums – Ventas rumba. Turlavas Ķoniņciema Elku birzs bijusi slavenākā no kuršu svētajām birzīm, uz kuru attiecināms arī tautasdziesmās minētais biedinājums “ne zariņu nenolauzt”, ņemot vērā negadījumus, ko vietējie piefiksējuši pēc tam, kad birzī cirsti koki vai lauhti zari.

Aizputē, kas ir jauka Kurzemes mazpilsēta un kuras tuvumā atrodami kuršu pilskalnā, var nobaudīt arī kuršu laikam raksturīgu dzērienu – akmens alu. Teiksmainā Embūte, kas bijis neieņemams kuršu cietoksnis, ir viena no Kurzemes skaistākajām vietām – kalnains apvidus, dažādu laiku senvietas, dabas takas, skatu tornis, kas ļauj ne vien baudīt dabas burvību, bet arī ielūkoties kuršu trauksmainajā vēsturē.

#### Attēls 49 Tematiskais maršruts “Izjūti kuršu svētumu!”



- |   |                         |   |                                |
|---|-------------------------|---|--------------------------------|
| 1 | Mežītes pilskalns       | 6 | Turlavas Ķoniņciema Elku birzs |
| 2 | Krauju Lielais akmens   | 7 | Aizpute                        |
| 3 | Valdemārpils Elku liepa | 8 | Embūte                         |
| 4 | Māras kambari           |   |                                |
| 5 | Ventas rumba            |   |                                |

Avots: Google maps, Civitta analīze

**Pamata objekti:** Mežītes pilskalns, Krauju Lielais akmens, Valdemārpils Elku liepa, Māras kambari, Ventas rumba, Turlavas Ķoniņciema Elku birzs, Aizpute, Embūte.

**Papildus objekti:** Talsu muzejs, Sabiles pilskalns, Veckuldīgas pilskalns, Dzintares pilskalns, Folkloras taka “Jāņkalni”, Elkuzemes Acs avots.

**Ēdināšanas vietas:** Krodziņš “Plostkrogs” Talsu novadā, Kafejnīca “Serpentīns” Talsu novadā, Kafejnīca “Stūrītis” Talsu novadā, “Staburadze” Kuldīgas novadā, Bārs - klubs “Stender's” Kuldīgas novadā, Restorāns “Bangert's” Kuldīgas novadā, Kafejnīca “Pagrabiņš” Kuldīgas novadā, Šašliku krodziņš “Klūdziņa” Kuldīgas novadā.

**Nakšņošanas vietas:** “Rezidence Kurzeme” Talsu novadā, “Ūdensdzirnavas” Talsu novadā, “Mežvidi” Talsu novadā, “Apsiši” Talsu novadā, “Ezerkrasti” Talsu novadā, “Plostkrogs” Talsu novadā, “Kažoki” Kuldīgas novadā.

novadā, “Zāgkalni” Kuldīgas novadā, “Ventas Rumba” Kuldīgas novadā, “Īvandes pilskalns” Kuldīgas novadā, “Kauši” Kuldīgas novadā, “Grāveri” Kuldīgas novadā, “Lejastiežumi” Kuldīgas novadā.

#### 4.maršruts: Senās kuršu zemes. Pa vadoņu takām kuršu zemēs!

**Mērķauditorija:** jaunieši 18-28 gadi un ģimenes ar vecākiem 29-48 gadu vecumā no Baltijas valstīm.

**Maršruts:** Talsi– Kuldīga – Alsunga – Grobiņa – Liepāja – Dunika.

**Ilgums:** 2 vai 3 dienas, atkarībā no apskates vietu skaita, kilometrāža – apmēram 300km

**Īsais apraksts:** Kuršu diženie vadoņi ne tikai devušies laupījumos uz citām zemām, bet bagātīgi pārvaldījuši senos novadus jeb kuršu zemes, kuras iepazīt var dodoties pa vadoņu takām. Maršrutā varēs apjaust kuršu zemju apmēru, kā arī novērtēt pilskalnu varenību, kā arī iejusties pašu seno cilvēku ādā gan atrodoties dabā, gan piedaloties kuršu sirojumā.

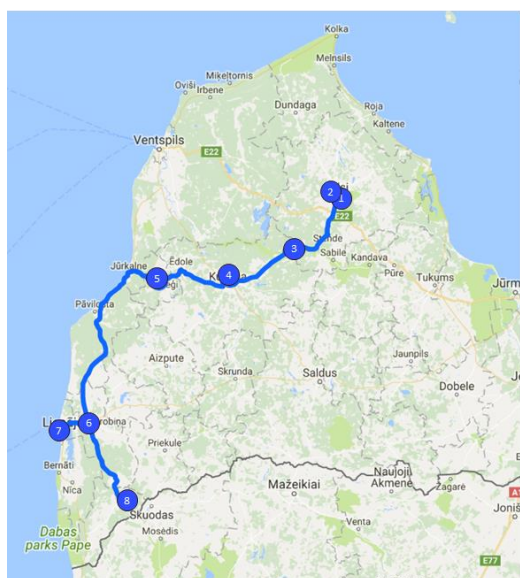
**Garais apraksts:** Talsos kuršu vēsturi iepazīt iespējams pilskalnā, kurā sākotnēji dzīvojuši Kurzemes lībieši, bet vēlāk – kurši, kas to padarījuši par spēcīgu nocietinājumu un kuršu novada Vanemas jeb Miera Kursas centru. Kuršu vēsture izziņāma Talsu muzejā, kurā apskatāmi priekšmeti no Vilkmuižas ezera, kas uzskatāms par pašu nozīmīgāko kuršu ugunsapbedījumu vietu.

No Vanemas uz kuršu zemi Bandavu, kur var doties dažus kilometrus garā pastaigā pa Abavas ieleju uz teiksmainajiem Māras kambariem. Kuldīgā – Bandavas centrā – atrodas Eiropas platākais ūdenskritums Ventas rumbu un Veckuldīgas pilskalns, kas ir lielākais kuršu pilskalns.

Bandavā īpaši spilgtā vieta Alsungu, kam pirmsākumi meklējami kuršu laikos Dižgabala pilskalnā. Tradicionālu kurzemnieku maltīti ieturēt iespējams turpat Spēlmaņu krogā, kā arī piedalīties sklandraušu gatavošanas meistarklasēs.

Grobiņā jeb kādreizējā Jūrpilī, kas ir senās kuršu zemes Piemares centrs, kurši sadzīvojuši ar vikingiem. Tur apskatāms Skābaržkalns un iespējams aktīvi atpūsties tūrisma centrā „Kuršu vikingu apmetne”, kas piedāvā iejusties kuršu vikingu ādā, izbraucot ar liellaivu, kā arī piedaloties dažādās izdarībās, tostarp nakts mistērijā. Skandināvu un kuršu mantojums saglabāties arī Liepājas muzejā, kur atrodas noslēpumainais un ne pilnībā iztulkots skandināvu bilžakmens. Visbeidzot kuršu vadoņu takas izstaigājam mūsdienu Lietuvas pierobežā esošajā Dunikas purvā ar garāko (4,5 km) purvu taku Latvijā.

#### Attēls 50 Tematiskais maršruts “Pa vadoņu takām kuršu zemēs!”



- |                           |                                                 |
|---------------------------|-------------------------------------------------|
| 1 Talsu pilskalns         | 6 Aktivā tūrisma centrs „Kuršu Vikingu apmetne” |
| 2 Talsu novada muzejs     | 7 Liepājas muzejs                               |
| 3 Māras kambari           | 8 Dunikas purva taka                            |
| 4 Veckuldīgas pilskalns   |                                                 |
| 5 Dižgabala kalns Alsungā |                                                 |

Avots: Google maps, Civitta analīze

**Pamata objekti:** Talsu pilskalns, Talsu muzejs, Māras kambari, Veckuldīgas pilskalns, Dižgabala kalns Alsungā un Spēlmaņu krogs, Aktīvā tūrisma centrs „Kuršu Vikingu apmetne”, Grobiņas arheoloģiskais ansamblis, Liepājas muzejs, Dunikas purva taka.

**Papildus objekti:** Vilkmuižas ezers, Mežītes pilskalns, Ventas rumba, Sabiles pilskalns, Durbes kaujas piemiņas vieta, Kapsēdes dižakmens, Ulmales bļodakmens, Rotkalis Sabilē - Harijs Jaunzems, Staldzenes stāvkrausts.

**Ēdināšanas vietas:** Krodziņš “Plostkrogs” Talsu novadā, Kafejnīca “Serpentīns” Talsu novadā, Kafejnīca “Stūrītis” Talsu novadā, “Staburadze” Kuldīgas novadā, Bārs - klubs “Stender's” Kuldīgas novadā, Restorāns “Bangert's” Kuldīgas novadā, Kafejnīca “Pagrabiņš” Kuldīgas novadā, Šašliku krodziņš “Klūdziņa” Kuldīgas novadā, Krodziņš “Spēlmaņu krogs” Alsungas novadā, Krodziņš “Zaķu krogs” Ventspils novadā, Kafejnīca “Pilsbergu krogs” Jūrkalnē, Restorāns “Upe” Liepājā, Restorāns “Pastnieka māja” Liepājā, Restorāns “Olive” Liepājā, Krodziņš “Jūrnieka ligzda” Nīcas novadā.

**Nakšņošanas vietas:** “Rezidence Kurzeme” Talsu novadā, “Ūdensdzirnavas” Talsu novadā, “Mežvidi” Talsu novadā, “Apsīši” Talsu novadā, “Ezerkrasti” Talsu novadā, “Plostkrogs” Talsu novadā, “Kažoki” Kuldīgas novadā, “Zāģkalni” Kuldīgas novadā, “Ventas Rumba” Kuldīgas novadā, “Īvandes pilskalni” Kuldīgas novadā, “Kauši” Kuldīgas novadā, “Grāveri” Kuldīgas novadā, “Lejastiezumi” Kuldīgas novadā, “Ķīši” Alsungas novadā, “Imantas”, “Zaķu krogs” Ventspils novadā, “Sīļi” Ventspils novadā, “Pilsbergu krogs” Ventspils novadā, “Ievlejas” Pāvilostas novadā, “Vēju paradīze” Pāvilostas novadā, “Āķgals” Pāvilostas novadā, “Laikas” Pāvilostas novadā, “Das Crocodil” Pāvilostas novadā, “Vīnrozes” Liepājā, “Ezera māja” Liepājā, “Jūrnieka ligzda” Nīcas novadā, “Chill Inn” Nīcas novadā, “Vērbeļnieki” Nīcas novadā, “Šķiperi” Nīcas novadā, “Pūķarags” Rucavas novadā.

## 4. Tūrisma pakalpojumu sniegšanas vietu atlase Kurzemē

### 4.1. Kritēriji nakšņošanas pakalpojumu sniedzēju atlasei

Maršrutā iekļaujamo nakšņošanas pakalpojumu sniedzēju atlases kritēriju izveidi un to novērtējumu veica projektā iesaistītie eksperti. Novērtējuma kritēriji (Tabula 4) tika balstīti labāko Kurzemes nakšņošanas pakalpojumu sniedzēju novērtējuma kritērijos, pievienojot atsevišķas sadaļas saistībā ar nepieciešamību atbilst kuršu tradīcijām, vēsturei un dzīvesveidam.

**Tabula 4 Nakšņošanas pakalpojumu sniedzēju novērtējuma kritēriji**

| Kritērijs                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | Kā tiek vērtēts                                                                                                                                                          | Pamatojums                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Ēkas arhitektūrā vai istabu noformējumā izmantoti baltu elementi</b><br>(izmantoti kokmateriāli, gan ārējā, gan iekšējā apdarē, noformējumā izmantotas latvju zīmes, telpās izvietota ekspozīcija ar medību trofejām, mūsdienās izgatavotām baltu tautām atbilstošām rotaslietām, darbarīkiem vai ieročiem (arheoloģiskās vērtības ir valsts īpašums un atrodas muzejos), ēkas funkcija/nosaukums atbilst “specifiskiem” senlatviešu ēku tipiem – klētis, rijas, pirtiņas) | Nav izmantoti – 0p.<br>Kopējā arhitektūra un interjers veidota atbilstoši latviskajām tradīcijām – 1p.<br>Kopējā arhitektūra un interjers veidota baltu stilistikā – 2p. | Tūrisma maršruta “Baltu ceļš” veidošanas pamatmērķis ir izcelt baltu maztautu dzīvesveidu atspoguļojošus tūrisma resursus mūsdienās. Tāpēc prioritāri jāaplūko tādas naktsmītnes, kas arhitektūrā un interjerā izmantojuši baltu tradīciju elementus. Tomēr apzinoties, ka šādas vietas Latvijā ir samērā maz, pieļaujams, ka arhitektūra un interjers veidots atbilstoši latviskajām tradīcijām, iekļaujot lauku sētas, viesu namus, kempingus u.c. naktsmītnes. |
| <b>Mājaslapas esamība</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | Nē – 0p.<br>Jā – 1p.                                                                                                                                                     | Mājaslapas esamībai ir būtiska nozīme naktsmītnes izvēlē, jo tūristi ne vienmēr paļaujas tikai uz Booking.com u.c. apkopojošās vietnēs pieejamo informāciju. Svarīgi, lai naktsmītnei būtu arī sava mājaslapa, kurā iespējams plašāk aprakstīt saikni ar latviskajām tradīcijām un saknēm baltu maztautu vēsturē, kā arī izcelt tuvumā esošos tūrisma objektus.                                                                                                   |



| Kritērijs                                                                                                             | Kā tiek vērtēts                                                                                                                                                            | Pamatojums                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Atrašanās vieta</b>                                                                                                | <p>Pilsētvidē – 0p.</p> <p>Lauku ciematā – 1p.</p> <p>Atstatus no apdzīvotām vietām, pie dabas – 2p.</p>                                                                   | Viens no būtiskākajiem tūrisma maršruta “Baltu ceļš” aspektiem ir tā autentiskums. Tomēr nakšņošana autentiskā veidā, piem., uz salmiem, dēļu grīdas mūsdienās nebūs pieņemami, tādēļ autentiskumu šajā kritērijā piedāvājam izjust, ņemot vērā naktsmītnes atrašanos vietu. Kuršu, zemgaļu un sēļu tautu pastāvēšanas laikā iedzīvotāji Latvijas teritorijā dzīvoja pilskalnās, senpilsētās, nenocietinātās apmetnēs, ezerpilīs, tolaik tas bija tuvu dabai, tad nepazīna mūsdienu pilsētu trokšņus. Salīdzinot ar mūsdienām, iedzīvotāji dzīvoja tuvāk dabai. Lai piedzīvotu līdzīgas sajūtas, naktsmītnei būtu jāatrodas dabiskā vidē, atstatus no pilsētām. |
| <b>Atrašanās tiešā kuršu/zemgaļu/sēļu tūrisma objekta tuvumā</b> (30 vietu sarakstā, tematiskajos maršrutos iekļauto) | <p>Vairāk nekā 30 min – 0p.</p> <p>15 līdz 30 min – 1p.</p> <p>Mazāk nekā 15 min – 2p.</p>                                                                                 | Papildus atrašanās vietai dabiskā vidē, svarīgi aplūkot arī naktsmītnes tuvumu maršrutā iekļautajām vietām. Jo tuvāk tās atradīsies jo lielāka ērtība tiks nodrošināta tūristiem. Iespējams kritērijam var piemērot arī reizinātāju par katru nākamo vietu, jo tādā veidā tūristiem tiks nodrošināta iespēja apmesties naktsmītnē un apbraukāt pēc iespējas vairāk objektu.                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| <b>Kvalitātes novērtējums</b> (izvēlēts Booking.com, ņemot vērā vēlmi piesaistīt ārzemju tūristus)                    | <p>Nav atrodams Booking.com – 0p.</p> <p>Booking.com novērtējums &lt;4 – 1p.</p> <p>Booking.com novērtējums 4 līdz 8 – 2p.</p> <p>Booking.com novērtējums virs 8 – 3p.</p> | Kvalitātes novērtējums bieži vien var būt ļoti subjektīvs, tāpēc šī aspekta vērtēšanai ieteicams izmantot Booking.com novērtējumu 10 baļļu skalā, ko veido pakalpojuma lietotāju pieredze konkrētajā naktsmītnē. Tādā veidā novērtējumu veido ļoti dažādu un savstarpēji nepazīstamu personu vērtējums, kas nekādā veidā netiek ārēji ietekmēts.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| <b>Pieejami papildu pakalpojumi</b> (pirts/sporta laukums/baseins/ugunskura vietas u.c.)                              | <p>Nav pieejami – 0p.</p> <p>Pieejamas aktīvās atpūtas vai relaksācijas iespējas – 1p.</p> <p>Pieejams plašas iespējas gan relaksācijai, gan aktīvajai atpūtai – 2p.</p>   | Viens no naktsmītņu klientu apmierinātību veidojošajiem aspektiem ir papildu pakalpojumu pieejamība. Ikvienam nakšņotājam ir svarīgi ne tikai pārlaist nakti konkrētajā vietā, bet arī kvalitatīvi pavadīt savu brīvo laiku pēc dienas pārbrauciena. Atkarībā no Mērķauditorija, tās var būt aktīvās atpūtas iespējas (sporta laukumi, bērnu rotaļu laukumi, šķēršļu trases, treniņi u.c.) vai relaksācijas iespējas (pirts, peldvieta, piknika vieta un grils, laivas, makšķerēšana u.c.). Vislielākais potenciāls piesaistīt tūristus būs naktsmītnēm, kas spēj nodrošināt gan vienu, gan otru veidu papildu pakalpojumus.                                    |

Balstoties uz izstrādātajiem kritērijiem iekļaušanai maršrutā tiek piedāvāti sekojoši nakšņošanas pakalpojumu sniedzēji (Tabula 5), detalizēta informācija pieejama 3. pielikumā.

**Tabula 5 Maršrutā iekļaujamie nakšņošanas pakalpojumu sniedzēji**

| Naksmītnes        | Atrašanās vieta                     | Apraksts                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|-------------------|-------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Rezidence Kurzeme | Talsu novads, Strazdes pagasts      | Smagnējas koka un akmens būves, autentiskas kokgrieztas mēbeles un elementi iekštelpu interjerā un neskartas dabas apkārtnē rada maģiskas senatnes noskaņu. To pastiprina Latvijas lauku ēdienkarte (rupjmaize, vietējie dārzeņi) un uz ugunscura gatavots ēdiens, kā arī pirts rituāls kā būtiska senlatviešu ikdienas dzīves sastāvdaļa.                                     |
| Atvari            | Durbes novads, Durbe                | Senatnīgi stilizētas koka ēkas ar koka dakstiņu jumtu, pirti, pagalmā esošām lielām koka šūpolēm un bērnu laukumiņu rada iespaidu par mūsdienām pielāgotu lauku sētas kompleksu. Plaša un gleznainā teritorija, ko ieskauj dabas liegums "Durbes ezera pļavas", ļaus mierīgi baudīt atmosfēru, iepazīt plašu aizsargājamo putnu daudzveidību un atpūsties no ikdienas steigas. |
| Jūrnika ligzda    | Nīcas novads, Nīcas pagasts         | Iespaidīgs atpūtas komplekss priežu mežā pašā Baltijas jūras krastā. Numuriņu interjers veidots piejūras stilā ar koka mēbelēm un baltu zīmēm greznotām sienām. Lieliska mūsdienīga vēriena un sendienu jūrnika stila atpūtas vieta, kurā ikviens atradīs nodarbi un sev tīkamu atpūtas veidu.                                                                                 |
| Chill Inn         | Nīcas novads, Nīcas pagasts         | Mūsdienīga senatnīgi stilizēta koka ēka, kurā atrodas virkne interesanti iekārtotu numuriņi ar tautiskiem elementiem un aizvadīto gadsimtu atmosfēru. Teritoriju ieskauj plašs dārzs, kurā ļauties pastaigām ar kādu vai patverties savā klusumā. Tiešām idilliska vieta brīvdienām!                                                                                           |
| Imantas           | Ventspils novads, Jūrkalnes pagasts | Naksmītne atrodas 4 minūšu pastaigas attālumā no pludmales. Tajā tiek piedāvātas mājīgi iekārtotas istabiņas ar gaiša koka iekštelpu apdari un skaistām koka mēbelēm. Apkārt plešas gaumīgi iekārtots pagalms, kurā veldzēties gan karstās vasaras dienās, gan nodoties pastaigām rudens vakaros.                                                                              |
| Ķīši              | Alsungas novads, Alsunga            | Naksmītnes iekārtotas koka mājiņās ar gaiša koka mēbelēm. Apkārt paveras lieliski iekārtota teritorija ar lauku dabas plašumiem, kur pastaigāties, un ezeru, kurā atveldzēties. Šeit svētku galdus klājot, telpas tiek rotātas ar tautiskiem dekoriem, apvienojot dabu, tradīcijas un svētku svinēšanas prieku.                                                                |
| Kažoki            | Kuldīgas novads, Ēdoles pagasts     | Brīvdienu māja iekārtota masīvā tumša koka ēkā un istabiņas tajā iekārtotas senlatviešu stilā ar raksturam atbilstošām mēbelēm, kas liek sajusties kā tālā pagātnē. Atpūtas vietai apkārt plešas skaisti sakopta lauku teritorija, kur atpūsties no pilsētas steigas.                                                                                                          |
| Zāgkalni          | Kuldīgas novads, Rendas pagasts     | Naksmītņu komplekss ar vairākām koka mājiņām un senatnīgi mēbelētu istabiņu interjeru atrodas fantastiskā vietā pašā ezera krastā. Šeit viesi var pilnībā izbaudīt nošķirtību no ār pasaules un citiem ciemiņiem, kā arī veldzēties pie dabas krūts. Vietu padara īpašu arī viesiem pieejamā termālo avotu vanna.                                                              |
| Zaķu krogs        | Ventspils novads, Jūrkalne          | Naksmītne iekārtota omulīgā koka ēkā ar gaumīgi iekārtotiem numuriņiem, kuros mūsdienīgs interjers mijas ar stilizētiem sena koka elementiem. Viesi šeit var gan nobaudīt gardu maltīti, gan doties pastaigā uz netālu esošo jūru. Kopumā šī ir skaista vieta ikvienam cilvēkam, kam patīk atpūta pie dabas.                                                                   |

| Naktsmītnes    | Atrašanās vieta                     | Apraksts                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|----------------|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Ievlejas       | Pāvilostas novads, Sakas pagasts    | Naktsmītnes iekārtotas koka mājiņas ainaviskā un klusā apkārtnē, kur labi atpūsties no ikdienas stresa. Istabiņās vienmēr ir sarūpēti pļavas ziedi un smaržo lauku krāsnī cepta maize, radot īstu lauku idilles sajūtu.                                                                                                                                                                                     |
| Ūdensdzirnavas | Talsu novads, Strazdes pagasts      | Viesu namā tiek piedāvātas naktsmītnes atjaunotās ūdens dzirnavās, kas atrodas Dzirnezera krastā. Viscaur ēkai stiepjas skurstenis un pagrabstāvā ir pieejama zāle ar atvērta tipa kamīnu, radot mīlīgu vidi, kur nobaudīt maltīti, bet ārā paveras kluss un plašs dārzs ar ūdenskritumu, kur doties vakara pastaigā.                                                                                       |
| Mežvidi        | Talsu novads, Lībagu pagasts        | Gaumīgi iekārtotas naktsmājas, kur seni dizaina priekšmeti un koka elementi tiek izmantoti omulīga interjera radīšanai. Ļoti ainaviska un baudāma vieta ar plašu pagalmu, kur patverties mierā un klusumā.                                                                                                                                                                                                  |
| Vēju paradīze  | Pāvilostas novads, Pāvilosta        | Stilīga un mūsdienīga koka naktsmītne dažu minūšu pastaigas attālumā no jūras. Numuriņi veidoti pludmales mājas stilā un viesnīcā valda brīva gaisotne, kurā gribas no jauna atgriezties.                                                                                                                                                                                                                   |
| Āķgals         | Pāvilostas novads, Pāvilosta        | Mājīga naktsmītne 100 m attālumā no jūras ar īpaši gardām brokastīm. Numuriņi ir gaiši mēbelēti un pa to logiem paveras skaists. Uz piejūras ciematu. Laba vieta atpūtai ar bērniem un atpūtai pie jūras ar komfortu.                                                                                                                                                                                       |
| Vērbeļnieki    | Nīcas novads, Nīcas pagasts         | Naktsmītnes izvietotas koka namiņos ar gaumīgi iekārtotiem numuriem netālu no jūras. Vairākām mājiņām ir savs balkons vai terase, kur nesteidzīgi nobaudīt rīta kafiju. Apkārt plešas skaists un sakopts pagals, kurā īpašs pārsteigums gaida mazos atpūtniekus - lielisks spēļu laukums.                                                                                                                   |
| Pūķarags       | Rucavas novads, Pape                | Atpūtas komplekss ar gaiša koka kempinga mājiņām atrodas pašā Baltijas jūras krastā un Papes daba parka teritorijā. Nesteidzīga rīta kafija terasē ļaus ieelpot svaigo jūras gaisu, ieklausīties putnu čalās un, iespējams, sasveicināties ar kādu zaķu ģimeni. Skaistā dabas parka apkārtnē ļaus baudīt nesteidzīgu, klusu un mierpilnu atpūtu, kā arī pastaigas gar smilšaino jūras malu vai priežu mežu. |
| Klētnieki      | Rojas novads, Rojas pagasts         | Ģimenei ar bērniem draudzīga vieta ar vairāku mājīgi iekārtotu koka mājiņu kompleksu un plašu teritoriju, kur izskrieties un izspēlēties. Naktsmītne atrodas dažu minūšu gājiena attālumā no jūras un to ieskauj priežu mežs, tādēļ viesi varēs baudīt klusas un mierpilnas brīvdienas dabā.                                                                                                                |
| Sīļi           | Ventspils novads, Jūrkalnes pagasts | Kempings ar vienkāršām, bet mājīgām koka kotedžām atrodas pašā Baltijas jūras krastā. Atpūtas vietu ieskauj seni koki, upes, ūdenskritumi un dabas takas, tādēļ tā ir īpaši piemērota dabas mīļiem un mierpilnai atpūtai pie jūras.                                                                                                                                                                         |
| Vīnrozes       | Liepāja                             | Kempings atrodas gleznainajā Durbes ezera krastā, 4 kilometru attālumā no Durbes pilsētas un tās pilsdrupām. Naktsmītnes veidotas kā omulīgas koka kalnu kotedžas ar koka mēbelēm, ko ieskauj iekopti apstādījumi. Patīkama vieta atpūtai pie dabas un mierpilnu brīvdienu baudīšanai.                                                                                                                      |
| Radi           | Brocēnu novads, Cieceres pagasts,   | Naktsmītne ar mājīgiem, plašiem un gaumīgi iekārtotiem numuriem atrodas klusā un zaļā apkārtnē, 300 metru attālumā no jūras krasta. Numuri apvieno mūsdienīgus un senatnīgus interjera dizaina elementus, ļaujot sajuxt vēstures elpu. Lieliska atrašanās vieta Jūrkalnes stāvkrasta tuvumā.                                                                                                                |

| Naktsmītnes        | Atrašanās vieta                     | Apraksts                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|--------------------|-------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Pilsbergu krogs    | Ventspils novads, Jūrkalnes pagasts | Naktsmītne atrodas klusā un zaļā apkārtnē 300 metru attālumā no jūras krasta un tiešā Jūrkalnes stāvkraustu tuvumā. Viesiem tiek piedāvāti mājīgi iekārtoti numuri. Vieta ir īpaši piemērota romantiskai pāru atpūtai, kur ļauties skaistās dabas burvībai un apkārtnes dziļajam klusumam.                                              |
| Rēderi             | Rojas novads, Rojas pagasts         | Naktsmītne iekārtota mūsdienīgā koka ēkā ar plašiem, gaišiem numuriņiem.. Lieliskā atrašanās vieta 100 m attālumā no Rīgas jūras līča pludmales un skaistā lauku ainava, kas ieskauj viesu namu, ļaus pilnvērtīgi izbaudīt mierīgas brīvdienas.                                                                                         |
| Lēveri             | Rojas novads, Rojas pagasts         | Naktsmītne iekārtota burvīgā guļbaļķu namiņā ar gaiša koka mēbelēm, medību dekoriem un kamīnu, kur pie dzīvas uguns sildīties drēgnos vakaros. Atpūtas vietu ieskauj gleznais mežs un bērzu audzes, tādēļ šī ir fantastiska vieta klusām brīvdienām svaigā gaisā un harmonijā ar dabu.                                                  |
| Ventas Rumba       | Kuldīga                             | Viesu nams atrodas senā koka ēkā Kuldīgā rokas stiepiena attālumā no vecpilsētas, bet reizē pie dabas. Patīkama vieta atpūtai no pilsētas kņadas ar lielisku skatu, kas paveras uz divām no Kuldīgas ikonām - Ventas rumbu un vēsturisko ķieģeļu tiltu. Laba izvēle, lai iepazīst Kuldīgas apkārtni un izbaudīt netraucētas brīvdienas. |
| Smuku muiža        | Brocēnu novads, Remtes pagasts      | Viesu nams ar atšķirīgi veidotiem numuriem un koka mēbelēm izvietots 16. gs. muižas teritorijā, kam apkārt plešas gleznas parks. Atpūšoties no pilsētas kņadas uz naktsmītnes terases, viesi var vērot fantastisko dabu, ļauties brīvdienas mieram un klusumam.                                                                         |
| Melnšils           | Rojas novads, Melnsila pagasts      | Senatnīgi iekārtoti numuriņi, kuros interjeram pieiets ar izdomu - koka mēbeles, vecas grāmatas, pūra lādes un citi atribūti. Atpūtas komplekss atrodas minūtes gājuma attālumā no jūras un ir izcila romantiskās atpūtas vieta, kur pa istabiņas logu var vērot gleznainus piejūras saulrietus un saullēktus.                          |
| Juku dzirnavas     | Saldus novads, Šķēdes pagasts       | Tiek piedāvāta atpūta senatnīgi iekārtotos numuriņos ar atbilstošu veclaicīgu interjeru. Apkārt esošo neskartas dabas burvību labi papildina blakus esošais zoodārzs, kurā meža dzīvnieku vērošanu varēs izbaudīt kā liels, tā mazs.                                                                                                    |
| Īvandes pilskalnis | Kuldīgas novads, Īvandes pagasts    | Jauka un klusa atpūtas vieta pie skaistas dabas. Daudzie dīķi un pastaigas vietas lauku ainavā rada romantisku noskaņu, tādēļ vieta ir īpaši piemērota tiem, kas vēlas izbaudīt laiku divatā.                                                                                                                                           |
| Ildzes             | Brocēnu novads, Cieceres pagasts,   | Koka guļbaļķu naktsmītne ar mājīgu iekštelpu iekārtojumu un balkonu, no kura paveras gleznains ezers, ļaus atpūsties no pilsētas ikdienas kņadas un izbaudīt neskartas dabas ainavas.                                                                                                                                                   |
| Apsīši             | Talsu novads, Ķūļciema pagasts      | Naktsmītne ir celta pagājušā gadsimta 60. gados kā Baltijas kara apgabala virspavēlnieka medību koka guļbūves namiņš, kurā numuriņi ir ar koka apdari. Atpūtas vieta ir lieliski domāta cilvēkiem, kam patīk lauku vide, miers un klusums.                                                                                              |
| Brāļtūrimi         | Rojas novads, Rojas pagasts         | Priežu meža ieskaudā naktsmītne atrodas pastaigas attālumā no Rīgas jūras līča smilšu pludmales. Blakus atrodas arī dabas taka - Baltā kāpa, kur var doties garākā pastaigā. Lieliska vieta mierīgai atpūtai pie dabas.                                                                                                                 |



| Naktsmītnes  | Atrašanās vieta                 | Apraksts                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|--------------|---------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Laikas       | Pāvilostas novads, Ziemeupe     | Viesu nams ar koka interjeru ir izvietots simtgadīgu priežu mežā, kas ietilpst Grīņu dabas rezervātā. Naktsmītne atrodas tikai 3 minūšu ilgas pastaigas attālumā no Baltijas jūras, tādēļ tā ir lieliska vieta klusas un mierīgas atpūtas baudīšanai pie dabas.                                                                                                                           |
| Das Crocodil | Pāvilostas novads, Pāvilosta    | Dzīvesstila viesnīca, kurā interesanti ir apvienots senatnīgs telpu interjers ar mūsdienu dizaina elementiem, kā šūpuļkrēsli, kamīns, gaismu bumbiņas, radot mājīgu un relaksējošu atmosfēru. Pagalmā viesiem ir pieejams atvērts āra baseins, tādējādi viesnīcā būs tīkami baudīt brīvdienas kā ziemā, tā arī vasarā.                                                                    |
| Ezerkrasti   | Talsu novads, Ārlavas pagasts   | Klusa vieta ar plašu un skaisti iekoptu pagalmu Liepājas ezera tuvumā un mājīgi iekārtotu viesu namu ar koka iekštelpu apdarēm. Viesi labprāt izbauda iespēju nodoties makšķerēšanas priekam un loma pagatavošanai uz āra uguns.                                                                                                                                                          |
| Kauši        | Kuldīgas novads, Ēdoles pagasts | Akmens un koka masīva sena ēka ar niedru jumtu. Viscaur iekštelpām ir redzams smagnējas balķu nesošās konstrukcijas. Istabiņās ir koka apdare un tās ir senlaicīgi mēbelētas.                                                                                                                                                                                                             |
| Plostkrogs   | Talsu novads, Abavas pagasts    | Omulīga koka naktsmītne ar koka mēbelēm un seniem interjera dekoriem, kā petrolejas lampām, māla krūkām ar skaisti iekoptu ziedošu puķu dārzu. Teritoriju ieskauj latviska lauku dabas ainava. Atpūtas vieta ir īpaši piemērota ģimenēm ar bērniem plašo bērnu izklaides iespēju dēļ                                                                                                      |
| Miķeļbāka    | Ventspils novads, Miķeltornis   | Kempings ar vairākām koka mājiņām un telšu vietām atrodas priežu mežu ieskaudā un klusā vidē 100 metru attālumā no jūras un aizņem plašu teritoriju, kas ir laba piejūras pastaigu vieta. Numuriņi ir vienkārši, taču omulīgi iekārtoti ar koka apdares elementiem.                                                                                                                       |
| Grāveri      | Kuldīgas novads, Rendas pagasts | Kempings aizņem plašu labiekārtotu teritoriju Usmas ezera krastā, saglabājot neskartas dabas burvību. Kempinga teritorijā izvietotas vairākas koka mājiņas ar mājīgu koka interjeru. Vairākas naktsmītnes ir veidotas mucu formā, īpaši piemērotas romantiskai atpūtai. Kempingā ir pieejamas plašas aktīvās atpūtas iespējas, garantējot lielisku atpūtu gan pieaugušajiem, gan bērniem. |
| Ezera māja   | Liepāja                         | Viesu māja ir iekārtota 100 gadus vecā restaurētā koka ēkā, kas atrodas gājiena attālumā no Liepājas pilsētas centra. Naktsmītne iekārtota senlatviešu stilā ar senlaicīgi mēbelētiem un tautiskā stilā dekorētiem numuriņiem, kuros sajūst aizvadīto gadsimtu elpu, iepazīt latviešu tradīcijas un baudīt kultūrvēsturiski bagātu atpūtu.                                                |
| Šķiperi      | Nīcas novads, Nīcas pagasts     | Naktsmītnē viesiem tiek piedāvāta nakšņošana lauku stila koka kotedžās ar senlaicīgu latvisku iekārtojumu. Pa naktsmītņu logiem paveras brīnišķīgi skati uz kluso apkārtni. Atpūtas vieta atrodas 1,5 km attālumā no tuvākās pludmales un viesiem tiek piedāvāta iespēja nodoties relaksējošām pastaigām pa dārzu.                                                                        |
| Ventaskrasti | Ventspils novads, Zirū pagasts  | Kempings aptver plašu klusu teritoriju upes krastā, kurā ir izvietotas gan mūsdienīgi, gan senatnīgi veidotas koka mājiņas ar mājīgu koka interjeru, veidojot viensētu tipa kompleksu. Atpūtas komplekss ietver arī koka pirti un bērnu rotaļu laukumu tādēļ sev tīkamu atpūtas veidu varēs baudīt gan pieauguši rekreatīvās atpūtas cienītāji, gan azartiski mazie viesi.                |

| Naktsmītnes  | Atrašanās vieta                   | Apraksts                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|--------------|-----------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Pūpoli       | Dundagas novads, Dundagas pagasts | Pļavas un meža ieskauta viesu māja ar koka iekštelpu dekoriem un mēbelēm, kur baudīt lauku ainavas skaistumu un nodoties rekreatīvai atpūtai pirtiņā vai karstā kubulā.                                                                                                                         |
| Lejastiezumi | Kuldīgas novads, Rendas pagasts   | Atpūtas komplekss atrodas ainaviskā vietā pašā Usmas ezera krastā. Viesiem tiek piedāvāti ērti numuriņi ar koka interjera dizaina elementiem. 32 hektāru plašajā teritorijā ir lieliski apstākļi aktīvās atpūtas pasākumu organizēšanai, kā arī vieta ļauj izbaudīt dabas un komforta salikumu. |

## 4.2. Kritēriju ēdināšanas pakalpojumu sniedzēju atlasei

Maršrutā iekļaujamo ēdināšanas pakalpojumu sniedzēju atlases kritēriju izveidi un to novērtējumu veica projektā iesaistītie eksperti. Novērtējuma kritēriji (Tabula 6) tika balstīti labāko Kurzemes ēdināšanas pakalpojumu sniedzēju novērtējuma kritērijos, pievienojot atsevišķas sadaļas saistībā ar nepieciešamību atbilst kuršu tradīcijām, vēsturei un dzīvesveidam.

Tabula 6 Ēdināšanas pakalpojumu sniedzēju novērtējuma kritēriji

| Kritērijs                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Kā tiek vērtēts                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Pamatojums                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Ēdienkarte</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| <b>Ēdienkartē iekļauti baltu maztautu tradicionālie ēdieni</b> (piemēram, sklandrauši, skābputra, koča jeb kūķis, uz vietas cepta saldskābmaize, biguzis, uz oglēm cepta mazzālīta siļķe, klimpu zupa, kaņepju sviests, zirņi ar speķi, asinsdesa, bukstiņputra, pelēkie zirņi, maizes zupa, buberts u.c.) | Nav šādu ēdienu, piedāvāti tikai mūsdienīgi ēdieni – 0p.<br><br>Ēdienkartē iekļauti mūsdienīgi ēdieni, kurus pagatavo no vietējiem produktiem – 1p.<br><br>Ēdienkartē iekļauti latviešu virtuvei raksturīgi ēdieni – 2p.<br><br>Ēdienkartē iekļauti baltu maztautu tradicionālie ēdieni (skatīt kritērija aprakstu) – 3p. | Tūrisma maršruta “Baltu ceļš” veidošanas pamatmērķis ir izcelt baltu maztautu dzīvesveidu atspoguļojošus tūrisma resursus mūsdienās. Tāpēc prioritāri jāaplūko tādas ēdināšanas vietas, kas ēdienkartē piedāvā baltu maztautām raksturīgus tradicionālos ēdienus. Ņemot vērā, ka šādas vietas nav lielā skaitā, tiek pieļauts iekļaut arī vietas, kas pasniedz latviešu virtuvei raksturīgus ēdienus. Maršrutā nav ieteicams iekļaut vietas, kur tiek pasniegti mūsdienīgi ēdieni (piemēram, picas, burgeri u.tml.) |

| Kritērijs                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | Kā tiek vērtēts                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | Pamatojums                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Ēdiens (visi vai atsevišķi ēdieni) tiek pasniegts raksturīgā manierē</b> (piemēram, māla, koka, salmu materiālu izmantošana traukiem un galda noformējumam, rituāli atbilstoši latviešu ticējumiem un paražām, tautasdziesmu dziedāšana, darbinieki ģērbušies senatnīgā laikam atbilstošā apģērbā u.c.)                                                                                                                                                        | <p>Nekas netiek pasniegts tradicionālā manierē – 0p.</p> <p>Atsevišķi ēdieni tiek pasniegti tradicionālā manierē – 1p.</p> <p>Visi ēdieni tiek pasniegti tradicionālā manierē – 2p.</p>                                                                                                                                                                                                                                                               | Tūrisma maršruta autentiskumu var īpaši veicināt, iekļaujot ēdināšanas vietas, kur baltu maztautām raksturīgie ēdieni tiek pasniegti tradicionālā manierē. Tā var izpausties izmantotajos traukos (māla, koka, pītie salmu trauki u.c.), galda noformējumā, dažādos rituālos un paražās, tautasdziesmās u.c. aspektos, kas visticamāk katrai vietai būs unikāli.                                                                                                 |
| <b>Interjers</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| <b>Interjerā/arhitektūrā izmantoti baltu maztautu elementi</b> (izmantoti kokmateriāli, gan ārējā, gan iekšējā apdarē, noformējumā izmantotas latvju zīmes, telpās izvietota ekspozīcija ar medību trofejām, mūsdienās izgatavotām baltu tautām atbilstošām rotaslietām, darbarīkiem vai ieročiem (arheoloģiskās vērtības ir valsts īpašums un atrodas muzejos), ēkas funkcija/nosaukums atbilst “specifiskiem” senlatviešu ēku tipiem – klētis, rījas, pirtiņas) | <p>Moderna, mūsdienīga arhitektūra un interjers – 0p.</p> <p>Moderna, mūsdienīga arhitektūra, bet interjerā izmantoti stilizēti baltu (latviešiem raksturīgi) elementi – 1p.</p> <p>Ēkai piemīt vēsturiska vērtība un tās interjerā izmantoti baltu (t.sk. latviešiem raksturīgi) elementi – 2p.</p> <p>Ēka veidota senatnīgā veidā (salmu jumts, koka fasāde u.c.) un tās interjerā izmantoti baltu (t.sk. latviešiem raksturīgi) elementi – 3p.</p> | Tūrisma maršruta “Baltu ceļš” veidošanas pamatmērķis ir izcelt baltu maztautu dzīvesveidu atspoguļojošus tūrisma resursus mūsdienās. Tāpēc prioritāri jāaplūko tādas ēdināšanas vietas, kuru arhitektūrā un interjerā izmantoti senatnīgie baltu tradīciju elementi un dabas materiāli. Apzinoties, ka šādas vietas Latvijā ir samērā maz, pieļaujams, ka ēdināšanas vieta izvietota vēsturiski nozīmīgā ēkā, piemēram, muižā vai 19.gs. lauku saimniecības ēkā. |
| <b>Pakalpojuma pieejamība un kvalitāte</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| <b>Darba laiks</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | <p>Pieejams tikai grupām uz pieteikšanos – 1p.</p> <p>Atvērts tikai vasaras sezonā konkrētā darba laikā – 2p.</p> <p>Atvērts gan ziemā, gan vasarā konkrētā darba laikā – 3p.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                     | Viena no ēdināšanas vietu priekšrocībām ir spēja darboties visu gadu. Kritērijā būtiski ņemt vērā, vai konkrētā ēdināšanas vieta nodrošina šo iespēju vai nē.                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |

| Kritērijs                                                                                                           | Kā tiek vērtēts                                                                                                | Pamatojums                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Mājaslapas esamība</b>                                                                                           | Nē – 0 p.<br>Jā – 1 p.                                                                                         | Mājaslapas esamībai ir būtiska nozīme, jo tūristi ne vienmēr paļausies tikai uz tūrisma pakalpojumus apkopujošās vietnēs (Lauku Ceļotājs, Latvia Travel u.c.) pieejamo informāciju. Svarīgi, lai ēdināšanas vietai būtu arī sava mājaslapa, kurā iespējams plašāk aprakstīt saikni ar latviskajām tradīcijām un saknēm baltu maztautu vēsturē, kā arī izcelt tuvumā esošos tūrisma objektus.                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| <b>Ēdienkartes pieejamība svešvalodās</b>                                                                           | Tikai latviešu valodā – 1p.<br>Angļu un latviešu valodā – 2p.<br>Krievu, angļu un latviešu valodā – 3p.        | Ņemot vērā to, ka maršruts “Baltu ceļš” tiek veidots starptautiskā mērogā un ar mērķi piesaistīt ārvalstu tūristus, ir būtiski, lai ēdienkarte būtu pieejama iespējami dažādākās valodās. Krievu, angļu un latviešu valodas nodrošinātu vietas pieejamību vismaz visiem Baltijas valstu tūristiem.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| <b>Kvalitātes novērtējums</b>                                                                                       | Nav piešķirts neviens kvalitātes novērtējums – 0p.<br>“Latviešu virtuve” – 1p.<br>“Latviskais mantojums” – 1p. | Kvalitātes novērtējums bieži vien var būt ļoti subjektīvs, tāpēc šī aspekta vērtēšanai ieteicams izmantot “Lauku Ceļotājs” ekspertu piešķirtās kvalitātes zīmes. “Latviešu virtuve” apzīmē ēdināšanas uzņēmumus, kas piedāvā latviskus ēdienus, kurus latviešu uzskata par “savējiem”. Ar tiem tiek saprasti arī ēdieni, ko esam iemācījušies no saviem senčiem un gatavojam vēl joprojām.<br><br>Kultūras zīme “Latviskais mantojums” tiek pasniegta tiem Latvijas tūrisma uzņēmumiem, kas saglabā un daudzina latvisko kultūras mantojumu, demonstrējot to tūrismā. Zīmes uzdevums ir popularizēt un saglabāt kultūras mantojumu, to aktīvi lietojot un darot saprotamu apmeklētājiem. |
| <b>Atrašanās vieta</b>                                                                                              |                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| <b>Atrodas tiešā kuršu/zemgaļu/sēļu tūrisma objekta tuvumā</b> (30 vietu sarakstā, tematiskajos maršrutos iekļauto) | Vairāk nekā 30 min – 0p.<br>15 līdz 30 min – 1p.<br>Mazāk nekā 15 min – 2p.                                    | Jo tuvāk ēdināšanas vieta atradīsies kādam no maršrutā iekļautajiem tūrisma objektiem jo lielāka ērtība tiks nodrošināta tūristiem.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |

Balstoties uz izstrādātajiem kritērijiem, iekļaušanai maršrutā tiek piedāvāti sekojoši pakalpojumu sniedzēji (Tabula 7), detalizēta informācija pieejama 2. pielikumā.



**Tabula 7 Maršrutā iekļaujamie ēdināšanas pakalpojumu sniedzēji**

| Ēdināšanas vieta            | Atrašanās vieta                | Apraksts                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|-----------------------------|--------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Kafejnīca "Pilsberģu krogs" | Ventspils novads, Jūrkalne     | Pilsberģu krogs atrodas vēsturiskā bijušajā muižas ēkā, kuru telpās visu gadu aplūkojamas dažādu mākslinieku, rokdarbnieku un amatnieku izstādes. Pilsberģu krogs piedāvā dažādus ēdienus, kas ir aizgūti no senajām latviešu receptēm, akcentu liekot uz tradicionālajiem ēdieniem.                                                                                                                                     |
| Pils krogs "Melnais sivēns" | Ventspils novads, Ventspils    | Viduslaiku krogs atrodas Ventspils Livonijas ordeņa pilī. Tā interjers, krēsla un ēdieni rada patiesu baltu maztautu viduslaika laikmeta vēsturisko sajūtu. Pilskrogs ir bāka jeb orientieris tiem, kas vēlas baudīt labu latviešu virtuvei raksturīgu maltīti pievilcīgā noskaņā.                                                                                                                                       |
| Krodziņš "Rīvas krogs"      | Ventspils novads, Labrags      | Krodziņa "Rīvas krogs" interjers ir saistīts ar jūras tematiku. Rudeņos pa lielajiem logiem var vērot pāri Rīvas upes dzirnavu aizsprostam lecošos lašus. Ēdienkartē ir pieejama gan latviešu virtuvei, gan baltu maztautu virtuvei raksturīgi ēdieni, kā aukstā zupa, cepta butes un mencas fileja, cepta siļķe smiltsērķšķu marinādē, cūkgaļas fileja ar baravikām, pelēkie zirņi ar speķi.                            |
| Krodziņš "Zaķu krogs"       | Ventspils novads, "Zaķu krogs" | "Zaķu krogs" atrodas dažus kilometrus ziemeļos no Jūrkalnes. Izvietots no guļbaļķiem celtā ēkā ar latvisku interjeru. Ēdienkartē tiek piedāvāta latviešu virtuve, kā arī zivju un medījumu gaļas ēdieni, kuru pagatavošanā sadarbībā ar vietējiem ražotājiem tiek izmantoti dabiski vietējie produkti. Tas aicina viesus iegādāties dažādus vietējos suvenīrus. Bieži krodziņā apskatāmas Latvijas mākslinieku izstādes. |
| Bārs - klubs "Stender's"    | Kuldīgas novads, Kuldīga       | Bāra – kluba "Stender's" pirmsākumi meklējami Kuldīgā, kur tas ir izvietojies ēkā, kuras vēsture iestiepjas vairākos iepriekšējos gadu simtos, kad tā kalpoja kā graudu klēts. Bārā – klubā "STENDER'S" redzamas tam laikam raksturīgas ļoti zemas durvju stenderes, ar koka bukiem, un ar gaisa terasi vasarā.                                                                                                          |
| Krodziņš "Spēlmaņu krogs"   | Alsungas novads, Alsunga       | Krogā var nobaudīt sklandraušus un uz vietas ceptu suitu saldskābmaizi. Vasarās tūristu grupas uz āra kamīna var piedalīties suitu ēdienu (ķīļķēni, žāvētas ribas u.c.) gatavošanas procesā vai mieloties jau pie klātiem galdiem suitiskā garā, kā arī baudīt Suitu sievu unikālo burdona dziedājumu un kopējo priekšnesumu.                                                                                            |
| Kafejnīca "Kupfernamš"      | Ventspils novads, Ventspils    | Kafejnīca atrodas 19. gs. klasicisma stilā celtajā koka ēkā, kas piederējusi Kupferu dzimtai. Ēka ir iekļauta Eiropas kultūrvēsturiskā mantojuma sarakstā un tās durvis ir izcils Latvijas mēroga kultūras piemineklis. Ēdienkartē ir pieejama latviešu virtuve - zemnieku brokastis, auzu pārslu vai mannas biezputra, kartupeļu pankūkas, plānās pankūkas ar ievārījumu.                                               |
| Kafejnīca "Magdalēna"       | Saldus novads, Saldus          | Nelielā, bet omulīgā kafejnīca "Magdalēna" ar no koka darināta interjeru piedāvā plašu klāstu ar latviešu virtuves ēdieniem. Tās ēdienkartē ir tādi latviešu ēdini, kā skābu kāpostu, frikadeļu, biešu, skābeņu un aukstā kefīra zupa, kartupeļu pankūkas, plānās pankūkas, šmorētas cūkgaļas ribiņas, mājas kotletes, Zemnieku cienasts, auzu pārslu krēms, auzu pārslu kārtotums, rupjmaizes kārtotums.                |

| Ēdināšanas vieta           | Atrašanās vieta             | Apraksts                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|----------------------------|-----------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Restorāns "Upe"            | Liepāja                     | Restorāns "Upe" piedāvā latviešu virtuves ēdienkarti ar tādiem ēdieniem, kā mazzālīta siļķe ar biezpienu, pildītas plānās pankūkas, kartupeļu pankūkas, šmorētas cūkgaļas ribiņas, brieža gaļa ar kadiķogām. Ēdiena gatavošanas procesā izmanto arī pašu audzētus garšaugus.                                                                                                                   |
| Restorāns "Pastnieka māja" | Liepāja                     | Restorāns atrodas piemērotā vietā, kur izvēloties vietu pie loga, var redzēt mājas pagalmu ar vējrādi. Mājai ir koka dēļu grīda, vasaras dārzs un caurspīdīga stikla siena, kas atdala "Pastnieka Māju" no pilsētas – steidzīgiem garāmgājējiem, tramvaja un automašīnām, ļaujot izbaudīt laisku labpatiku.                                                                                    |
| "Skroderkrogs"             | Ventspils novads, Ventspils | Skroderkrogs atrodas vienstāvu koka ēkā, un kuras interjers veidots senatnīgā stilā, izmantojot dažādus agrāko laiku sadzīves un amatniecības priekšmetus. Krodziņa ēdienkartē ir pieejama plaša latviešu virtuve - jēra gaļas zupa, cepti bulļa pautiņi, grilēta cūkgaļa, cūku ribiņas, krāsnī cepts cūkas stilbiņš, rukša karbonāde, rudzu maizes kūka, biezpiena krēms.                     |
| Krodziņš "Plostkrogs"      | Talsu novads, "Plostkrogs"  | Krodziņš „Plostkrogs” ir izvietots vēsturiskā ēkā ar vienu no lielākajiem Baltijas manteļskursteņiem. Krodziņa ēdienkartē ir pieejama plaša latviešu virtuve - aukstā biešu zupa, frikadeļu zupa, skābeņu zupa, skābu kāpostu zupa, vistu akniņas, mājas kotlete, žāvētas cūkas ribiņas, cepta cūkgaļa, grilēta cūkgaļa, kartupeļu pankūkas ar krējumu, plānās pankūkas, dabīgās tējas.        |
| Restorāns "Bangert's"      | Kuldīgas novads, Kuldīga    | Restorānam piemīt antikvārs, omulīgs un mājīgs interjers. Ēdiena gatavošanā un pasniegšanā izmanto vietējo novada un apkārtnes ražotāju produktus. Paralēli jaunām metodēm un tendencēm izmanto arī aizmirstākus produktus un ēdiena gatavošanas metodes. Piedāvā īpašu ēdienu - mazzālīta Pelču forele ar dilļu krēmu un Kuldīgas rupjmaizes tostus.                                          |
| Restorāns "Olive"          | Liepāja                     | Restorānam "Olive" ir „atvērta” tipa virtuve, kur klienti var vērot pavāru darbošanos. Tā ēdienkartē ir plašs klāsts ar dažādiem latviešu virtuves ēdieniem, kā baraviku zupa, zivju zupa, plānas un kartupeļu pankūkas, jēra karbonāde, grilēta cūkgaļas fileja, tvaicēta teļa mēle, jēra stilbiņš, biezpiena kārtojums.                                                                      |
| Kafejnīca "Pagrabiņš"      | Kuldīgas novads, Kuldīga    | Kafejnīca "Pagrabiņš" atrodas vēsturiskajā Rātsnama koka ēkā ar pagrabu velvēm. Krodziņa ēdienkartē ir pieejama plaša latviešu virtuve - šprotu salāti, siļķe ar biezpienu, „Zemniekpods”, „Jērpodiņš”, podiņš ar zirņiem, grilētas cūkgaļas ribiņas, cepti bulļa pauti, zivju ēdieni (bute, zandarts), rupjmaizes kārtojums.                                                                  |
| Krodziņš "Rēderi"          | Rojas novads, Kaltene       | Krodziņš "Rēderi" ir izvietots kompleksā, kur veiksmīgi apvienota mūsdienu arhitektūra ar seno piekrastes ēku elementiem. Pamatā visi piedāvātie ēdieni gatavoti no Talsu novada piedāvātās produkcijas. Krodziņa ēdienkartē ir pieejama plaša latviešu virtuve - aukstā zupa, siļķe ar kartupeļiem, pelēkie zirņi kurzemnieku gaumē ar cūkgaļas krūtiņu, sēņu mērce ar kartupeļiem.           |
| Skrundas muižas restorāns  | Skrundas novads, Skrunda    | Skrundas muižas restorāns izmanto Latvijā audzētus un vietējo zemnieku ražotos produktus. Ar īpašu vērību izturas pret Latvijas kulinārijas mantojumu, to piedāvājot mūsdienām atbilstošā formā. Restorāna ēdienkartē ir pieejama latviešu virtuve - aukstā biešu zupa ar cūkas mēli, cepta sama fileja, krāsnī cepta Latvijas strauta forele, krāsnī cepta cūkas fileja, grilēta brieža gaļa. |
| Kafejnīca "Serpentīns"     | Talsu novads, Strazde       | Kafejnīca "Serpentīns" atrodas pie Strazdes luterāņu baznīcas. Kafejnīca sadarbojas ar zemniekiem un organizē mūzikas vakarus. Tā piedāvā dažādus latviešu virtuves ēdienus, kā auzu putru, kartupeļu pankūkas, omlete zemnieku gaumē,                                                                                                                                                         |

| Ēdināšanas vieta             | Atrašanās vieta                 | Apraksts                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|------------------------------|---------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                              |                                 | zemnieku brokastis, cepta menca, sautēts lasis, cepta cūkas kājas šķēle, grilēta cūkgaļa ar rabarberu mērci, karstais rabarberu kraukšķis.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| Piena muižas “Rožu krodziņš” | Skrundas novads, Sieksāte       | Krodziņš atrodas atjaunotajā Sieksātes (Berghof) muižas kungu mājā, bet klētī un sierotavā ir izveidots Piena muzejs Viesi var izmēģināt roku govs slaukšanā, kult sviestu un degustēt to. Krodziņa ēdienkartē ir pieejama latviešu virtuve - rudzu maize, siļķe ar lauku biezpienu, piena zupa, „pa lauku modei” vārīti kartupeļi ar zaļajiem lociņiem, brieža gaļas šķēlītes, zandarts ar krējuma mērci.                                                                                             |
| Usmas SPA restorāns          | Ventspils novads, “Priekškalni” | Viesnīcas SPA HOTEL USMA restorāns atrodas ainaviskā vietā pie Usmas ezera ziemeļu krastā. Tā piedāvā dažādus latviešu virtuves ēdienus, kā mencas vai zandarta fileja, dārzeņu – sēņu podiņš, kartupeļu pankūkas ar kūpinātu šķiņķi, plānas pankūkas ar ievārījumu vai medu.                                                                                                                                                                                                                          |
| Staburadze                   | Kuldīga                         | Staburadze ir kafejnīca ar senām ēdināšanas tradīcijām un lielisku latviešu virtuvi. Tās ēdienkartē var sastapt tādus latviešu virtuves ēdienus, kā aukstā zupa, siļķe ar biezpienu, cūkgaļas ribiņas, kartupeļu pankūkas, rupjmaizes kārtojums.                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Kafejnīca “Stūrītis”         | Talsu novads, Talsi             | Nelielā, bet omulīgā kafejnīcā “Stūrītis” piedāvā dažādus latviešu virtuves un baltu maztautu virtuves ēdienus. Tās ēdienkartē ir iekļauti tādi latviešu un baltu maztautu virtuves ēdieni, kā pupiņu, skābeņu un aukstā zupa, grūbu vai zirņu putra, bukstiņputra, dārzeņu un gaļas sautējumi, mājas kotletes, pelēkie zirņi ar speķi, cūkgaļas ribiņas, kartupeļu pankūkas, uzpūtenis, ķīselis ar pienu.                                                                                             |
| Kafejnīca “Jumis”            | Skrundas novads, Skrunda        | Kafejnīcai “Jumis” ir plašas telpas un jauks, no koka darināts interjers. Tās ēdienkartē ir iekļauti tādi latviešu virtuves ēdieni, kā biezpiens ar siļķi un krējumu, Zemnieku brokastis, baraviku zupa, sīpolos cepta cūkgaļa, sautēta akna, mājas kotletes, ceptas ribiņas, kartupeļu un pildītās pankūkas.                                                                                                                                                                                          |
| Šašliku krodziņš “Klūdziņa”  | Kuldīgas novads, Kuldīga        | Atverot lēnās apkalpošanas krodziņa “Klūdziņa” durvis, sajūtams tīkams dūmu aromāts. Atklātais kamīns te ierīkots ne tikai omulības radīšanai. “Klūdziņā” var nobaudīt uz dzīvas alkšņa malkas uguns ceptus ēdienus, un tieši ar to šis krodziņš Kuldīgā atšķiras no citiem. Tajā var nobaudīt tādus latviešu un baltu maztautu virtuves ēdienus, kā Pupiņu salāti, ķilavas ar biezpienu, miežu putra ar kūpinātu gaļu, jēra gaļas podiņš, cūkas aknas mednieku gaumē, karstā klimpu zupa ar mellenēm. |
| Krodziņš “Jūrnieka ligzda”   | Nīcas novads, Pērkone           | Krodziņš viesnīcā “Jūrnieka Ligzda” piedāvā iespēju ieturēt maltīti skaistā un klusā vietā ārpus pilsētas tikai 10 minūšu brauciena attālumā no Liepājas centra. Tajā var nobaudīt tādus latviešu virtuves ēdienus, kā Aukstā zupa, mencas sacepums, liellopa gaļas šķēle ar pākšu pupiņām, cūkgaļas cepetis, kūpinātas zivis, kartupeļu pankūkas, rupjmaizes kārtojums, rudzu maize.                                                                                                                  |

## 5. Priekšlikumi

Priekšlikumi starptautiskā tūrisma maršruta “Baltu ceļš” pilnveidošanai un attīstīšanai iedalīti priekšlikumos iepriekš pētījumā identificēto piesaistes vietu un maršruta pilnveidošanai un idejas atraktīva iespieddarba veidošanai un maršruta popularizēšanai.

### Priekšlikumi un idejas tūrisma piesaistes vietu pilnveidošanai

Pētījums veikts, ņemot vērā maršruta potenciālu iekļauties Eiropas Komisijas iniciatīvas par kultūras tūrisma maršrutiem sarakstā. Tādēļ arī turpmākās projekta aktivitātes jābalsta uz trīs tā pīlāriem – cilvēktiesībām, kultūru demokrātijas un dažādības, savstarpējas izpratnes un pārrobežu apmaiņas<sup>53</sup>. Lai īstenotu “Baltu ceļa” iekļaušanos kultūras tūrisma maršrutu sarakstā nepieciešams ievērot sekojošus darbības principus:

- Veikt padziļinātu vēsturisku izpēti, kas sniegtu pilnīgu izpratni par vēsturisko periodu, papildinātu esošās zināšanas ar jauniem un nozīmīgiem faktiem, sniedzot pamatu kultūras maršruta izveidei. Vēsturisko izpēti nepieciešams veikt konkursa kārtībā, kur var piedalīties tikai profesionāli vēsturnieki – pētnieki, kuriem ir regulāras publikācijas un pētījumi, kuri pārvalda senvācu vai senprūšu valodas, jo visbiežāk tieši šajās valodās ir rakstītas hronikas viduslaikos, kuras joprojām nav tulkotas un lielāki publikai pieejamas. Piemērs: holandiešu kapteiņa ceļojuma piezīmes XVII gs. no Ventspils uz Kurzemes koloniju Gambiju, kas nonāca latviešu vēsturniekiem no Nīderlandes arhīviem senflāmu valodā<sup>54</sup>.
- Piesaistīt vienotu kultūras mantojuma, mārketinga un tūrisma ekspertu komandu, kas izstrādātu detalizētu stratēģiju individuālu maršrutā iekļaujamo objektu attīstībai, kā arī kopēju maršruta vīziju, kas radītu starptautisku piedāvājumu arī tūristiem ārpus Eiropas. Projekta komandā jābūt iekļautiem arī pašvaldību, valsts u.c. iesaistīto pušu pārstāvjiem, lai nodrošinātu projekta ilgtspējību.
- Izanalizēt esošos veiksmīgākos kultūras tūrisma maršrutu piemērus Eiropā:
  - Santjago de Kompostella (Portugāle-Spānija-Francija);
  - Vikingi (Ziemeļvalstis);
  - Hanza (Vācija, Benelux, Baltijas valstis, Krievija).

Novērtējuma galvenās atziņas un labās prakses piemērus izmantot kā atskaites punktus attīstot un plānojot kultūras tūrisma maršrutu Baltu ceļš.

- Lai nodrošinātu maršruta veiksmīgu attīstību, tā pārvaldē nepieciešams iesaistīt visu iesaistīto partnervalstu (Latvija, Lietuva, Krievija, Baltkrievija un Polija) pārstāvjus.
- Baltu ceļš kā tūrisma maršruts ir iekļaujams visos starptautiskajos tūrisma maršrutos, pirmkārt, visu triju Baltijas valstu kopīgā mārketinga stratēģijā kā vienotu tūrisma produktu, ko virzīt ārzemēs kā Baltijas valstu identitāti līdzīgi kā Vācija un Nīderlande virza Hanzas produktus un maršrutus.
- Baltu ceļam nepieciešama atsevišķa organizācija un zīmolvedība, kas attīsta ideju, kā arī rīko ikgadējus svētkus visās Baltijas valstīs. Paralēli nepieciešams izveidot arī mārketinga stratēģiju, kas veido dažāda veida mārketinga aktivitātes par Baltu tēmu, t.sk. filmas, lietotnes, grāmatas u.c..
- Maršruta attīstībai starptautiskā mērogā nepieciešams arī profesionāls dizaina un vizuālās identitātes konkurss.

Maršruta kopējai attīstībai īpaši nozīmīga ir tā pārvaldība, jo bez konkrētas institūcijas, kas būtu atbildīga par maršrutu uzturēšanu un popularizēšanu, tas kļūs par īstermiņa projektu, nenesot nozīmīgu ieguldījumu tūrisma skaita pieaugumā Kurzemes plānošanas reģionā. Pārvaldības nodrošināšanai iespējai vairāki varianti:

- Maršruta pārvaldību un turpmāku attīstību nodrošināt KPR sadarbībā ar vietējām pašvaldībām un TIC, izveidojot kopējas vadlīnijas objektu uzturēšanai un marketinga aktivitātēm.

<sup>53</sup> <http://culture-routes.net/cultural-routes/values>

<sup>54</sup> <http://visit.kuldiga.lv/lv/aktualitates/1045-atklaj-jaunos-interesantus-vesturiskus-faktus-par-kuldigu-hanzas-laika>



- Maršruta pārvaldībā iesaistīt nozīmīgākās Kurzemes tūrisma organizācijas (piemēram, KTA, Kurzemes pašvaldību TIC), kas nodrošinātu ilgstošu informācijas apriti un maršruta popularizēšanu gan Latvijas, gan ārvalstu tūristu vidū.
- Tūrisma maršruta izstrādē un iedzīvināšanā iesaistīt tūroperatorus, kas tos iekļautu savos ceļojumu piedāvājumos klientiem, tādējādi nodrošinot maršruta pastāvēšanu neatkarīgi no vienas pārvaldošas organizācijas.

“Baltu ceļš” popularizēšanu nepieciešams skatīt kontekstā ar esošajām tūrisma tendencēm, kā arī pašreiz veidotajām marketinga aktivitātēm tūrisma jomā. Maršruta atpazīstamības un apmeklētības veicināšanai būtu jāņem vērā sekojoši principi:

- Maršrutu veidot stāsta veidā, kas sevī ietver un paspilgtina katra iekļautā objekta īpašības, kas izgaismo tūristu iegūtās emocijas un piedzīvoto, veicot šo ceļojumu.
- Veidot ne tikai kopējo maršruta stāstu, bet arī katra objekta stāstu, ņemot vērā ceļotāju paradumu apmeklēt populārākās vietas pēc viņu pašu interesēm un izvēlēta brauciena maršruta.
- Intereses radīšanai par kuršu kultūrvēsturisko mantojumu un tā mūsdienu interpretācijām, organizēt pasākumus kuršu vēsturē būtiskās ģeogrāfiskās vietās, tādējādi koncentrēti stāstot par to unikalitāti. Piemēram, Durbes kaujai veltītu pasākumu, kur koncentrēties uz Baltu sadraudzību, ņemot vērā lietuviešu iesaisti šajā nozīmīgajā kaujā. Tāpat iespējams integrēt Veckuldīgas pilskalnu Kuldīgas pilsētas svētkos, izceļot konkrēto vēstures posmu.
- Maršruta pievilcības vairošanai nepieciešams veidot atsevišķas akcijas, kur tūrisma objektu apmeklētāji pēc noteikta skaita objektu apmeklēšanas iegūst iepriekš atrunātas privilēģijas vai balvas, piemēram, bezmaksas objektu apmeklējumus, tematikai atbilstošu atribūtiķu u.c. Tomēr šīs akcijas var tikt izmantotas tikai kā papildu popularitātes veicināšanas pasākumi.
- Objektu atpazīstamības veicināšanai jāorganizē žurnālistu veikti apsekojumi un sagatavoti vietu apraksti publiskajā informatīvajā telpā, kā arī sabiedrībā populāru cilvēku iesaiste šo objektu popularizēšanā caur sociālajiem tīkliem. Spilgtākais piemērs šeit ir [latvia.travel](https://www.latvia.travel) veidotais [#instatriplv](https://www.instagram.com/instatriplv) pa Latviju.
- Nepieciešams monitorēt jaunos tūristu segmentus ar augstu potenciālu, piemēram, Japānas tūristus, kurus interesē daba, vēsture u.c. tēmas, ko iespējams sasaistīt ar kuršu tautas unikalitāti un atšķirībām no Japānas kultūras.
- Maršruta izveides sākumposms maksimāli jāpiesātina ar mārketinga aktivitātēm, tādējādi radot vispārēju atpazīstamību, kā arī veicinot pirmo tūristu došanos uz objektiem, lai pēc tam to piedzīvotais tiktu nodots nākamajiem potenciālajiem tūristiem pozitīvu stāstu ziņā. Tādējādi tiktu samazināta nepieciešamība pēc ilgstošas reklāmas, ja tiktu panākts, ka informācija par maršrutu cirkulētu pašu tūristu vidū.
- Dažādot maršrutus, piedāvājot iespējas velo tūrismam, kājāmgājējiem u.c. ceļotāju grupām.
- Maršruta pastāvēšanai un attīstībai būtiska ir informācijas pieejamība, tāpēc nepieciešams attīstīt maršruta lietotni, kas piedāvā gan praktisku informāciju par konkrēto maršrutu, objektu, bet arī sniedz interesantu stāstījumu, izaicina piedzīvot sajūtas objektos. Maršruta mājaslapai ir jābūt pieejamai arī mobilajā versijā, ko iespējams skatīt viedtālrunī.
- Maršruta attīstību un konkrēto baltu tautu atpazīstamību veicinātu tematiskas ekspozīcijas muzejos līdzīgi kā šobrīd izveidotas par kuršiem Viļņā un Palangā.
- Informācijas aprītei par kuršu un citu baltu tautu kultūrvēsturisko mantojumu nepieciešams izveidot virtuālo arhīvu, kurā būtu iespējams iegūt plašu informāciju par to dzīvesveidu, vēsturiskiem faktiem un ietekmi mūsdienās, tādējādi veicinot izpratni par konkrēto vēstures aspektu.

Lai nodrošinātu maršruta apmeklētību ilgtermiņā, nepieciešams nodrošināt pozitīvu pirmo iespaidu, tūristam nonākot objektā, līdz ar to būtiski sakārtot objektos esošo infrastruktūru:

- Ikvienā objektā jānodrošina norādes zīmes, informācija par objektu, kā arī esošās infrastruktūras (ceļu, kāpņu, tualetu u.c.) uzturēšana kārtībā.

- Veicot tūrisma piesaistes vietu apsekojumu tika izvirzīti sekojoši priekšlikumi konkrētu objektu uzlabošanai:
  - Grīžu Velna beņķis – izvietot norādes zīmes uz celiņa 50 m pirms akmens un izveidot stāvlaukumu, lai būtu kur novietot auto;
  - Valdemārpils Elku liepa – sakopt apkārtējo vidi un atjaunot netālu esošo muižu;
  - Mežītes pilskalns – atjaunot stendu un informāciju tajā (klāt nākuši bedrīšakmeņi, kā arī pēdējos gados veikti vairāki arheoloģiskie izrakumi). Ņemot vērā apkārt esošo seno kulta vietu kompleksu, nepieciešams veidot interaktīvas izziņas iespējas par to kopumā, jo ainaviskais pilskalns nav spējīgs izstāstīt tā vēsturisko nozīmīgumu;
  - Māras kambari – pieejas ceļš pārplūst (~200 m no alas), nepieciešams to atjaunot;
  - Turlavas Ķoniņciema Elku birzs – atjaunot informācijas stendu, uzsverot vietas būtisko nozīmi un stāstu, iespējams izveidot taciņu līdz liepai (pa lauku);
  - Veckuldīgas pilskalns – nepieciešams sakārtot ceļa kvalitāti, lai tas būtu piebraucams arī ar autobusu;
  - Ventas rumba – atjaunot nolietoto trepes, nepieciešams izvietot informācijas stendu Ventas kreisajā krastā;
  - Dižgabala kalns – neļaut izbraukāt ar traktoru, kam būtu nepieciešams neliels nožogojums, uzstādīt stendu pie Spēlmaņu kroga ar Alsungas vēsturi, kā arī Skolas ielā 12 pie blodakmens;
  - maizes ceptuve “Bērziņi” Jūrkalnē – sakārtot piebraucamo ceļu, kā arī uzstādīt norāžu zīmi Jūrkalnes centrā;
  - Kapsēdes dižakmens – uzlabot piebraucamo ceļu, izveidot norādi pie ceļa sazarošanās;
  - Grobiņas arheoloģiskais ansamblis – izvietot zīmi un stendu pie Alūpietes bedrīšakmens, pārvietot bedrīšakmeņus no dažādām lokācijas vietām vienkopus, izveidojot akmeņu parku, kur tos apskatīt vienkopus;
  - Pape – uzlabot piebraucamo ceļu un norādes uz mazajiem objektiem;
  - Durbe – sakopt apkaimi un noasfaltēt celiņu pie piemiņas vietas, kā arī izveidot apjomīgāku informācijas stendu ar detalizētu un saistošu kaujas aprakstu;
  - Embūte – uzlabot ceļu Skrunda-Embūte, kā arī piebraucamo ceļu uz Induļkalnu;
  - Dunikas purva taka – sakārtot ceļu līdz takai, kā arī 1/3 takas ir sliktā stāvoklī.

### Idejas iespieddarba izveidošanai

Bukleti un kartes joprojām ir izplatīti, bet tie jāpiemēro konkrētajai mērķauditorijai, visbiežāk vidējās, vecākās paaudzes tūristiem, kuriem jānodrošina pēc iespējas lielāka karte un mazāk aprakstu. Nepieciešams tos piedāvāt arī elektroniskā versijā, lai tūristi to varētu skatīt telefonā vai izdrukāt paši. Domājot par bērniem un ģimenēm, iespējams veidot zīmētas kartes ar krāsainām ilustrācijām, kas attēlo cilvēkus kuršu apgērbā, ieročus, darbarīkus, laivas u.c. vēstures un stāstu elementus.

Iespieddarba izveidošanā nepieciešams vadīties pēc principa “mazāk ir vairāk” (*“less is more”*), nepārspīlējot ar sarežģītiem, inovatīviem dizaina risinājumiem, bet pieturēties pie šobrīd aktuālā askētiskā dizaina stila. Nepieciešams bukletu saistīt ar kopējo Latvijas tūrisma pakalpojumu identitāti, tādējādi to iekļaujot kopējā piedāvājumā, tomēr, identificējot īpašus kuršiem raksturīgus elementus, ko iekļaut kopējos iespieddarbos, kā atšķirības zīmi. Pētījumā iesaistītie eksperti uzskata, ka šobrīd projekta galveno virzītāju Šauļu TIC izveidotais dizaina elements (ar spēļu zirdziņa elementiem) ir veiksmīgs, tomēr jāpiestrādā pie paša logo un zīmola tehniskās kvalitātes.

## Pielikumi

1. pielikums – Excel darbagrāmata ar kuršu kultūru saistītiem 70 līdz 100 tūrisma objektiem, kā arī 25-30 tūrisma piesaistes vietām
  2. pielikums – Excel darbagrāmata ar identificētiem ēdināšanas pakalpojumu sniedzējiem
  3. pielikums – Excel darbagrāmata ar identificētiem nakšņošanas pakalpojumu sniedzējiem
- Pasūtītājam elektroniskā formā tiks nodoti pētījuma ietvaros izveidotie vizuālie materiāli.